

Lunds universitet

EKONOMIHÖGSKOLAN
Företagsekonomiska institutionen

Magisteruppsats

Juni 2004

En kartläggning av debatten kring Basel II

Författare:

Johan Olsson

Erik Sörsjö

Herman Weberg

Handledare:

Gunnar Wahlström

Sammanfattning

Titel:	En kartläggning av debatten kring Basel II
Seminariedatum:	2004-06-04
Kurs:	Magister uppsats i redovisning, 10 poäng.
Författare:	Johan Olsson Erik Sörsjö Herman Weberg
Handledare:	Gunnar Wahlström
Nyckelord:	Basel II, Baselkommittén, Finansiella kriser, Riskmodellering, Föreställningsramar, Kapitaltäckningsreglering.
Syfte:	Genom denna uppsats vill vi lyfta fram de föreställningsramar som råder internationellt angående Baselkommitténs nya kapitaltäckningsregler, även kallad Basel II. Utifrån dessa föreställningsramar har vi för avsikt att identifiera hur det ser ut praktiskt i Sverige.
Metod:	Vår studie är av fenomenologisk karaktär. Vi söker inte efter att fördjupa oss i ett enskilt objekt utan vi söker efter allmänna begrepp. Vi har använt oss av kvalitativ metod vilket ger oss en bredare förståelse för de problem som vi studerar. Vi har genomfört två olika studier; den internationella debatten genom tolkning av remissvar till Baselkommittén och den nationella genom personliga intervjuer.
Slutdiskussion:	Vår slutsats är att finansiella institutioner generellt välkomnar intentionerna med Basel II. Dock råder det skilda uppfattningar om det är praktiskt möjligt att genomföra en internationell standardisering av kapitaltäckningsregler. Det finns farhågor om att Basel II inte kommer att uppnå de uppsatta målen. Varken harmonisering- eller likartade konkurrensförhållanden på den finansiella marknaden, eller en förmildring av framtida finansiella kriser ses som troligt. Anledningarna som lyfts fram är att de ekonomiska, kulturella och politiska skillnaderna mellan länderna. Svaret, om Basel II är ett regelverk som får önskad effekt kommer nästa kris att utvisa.

Abstract

- Title:** A survey regarding the discussion of Basel II.
- Date:** 2004-06-04
- Course:** Master thesis in business administration, 10 Swedish Credits (15 ECTS).
- Authors:** Johan Olsson
Erik Sörsjö
Herman Weberg
- Keywords:** Basel II, Basel Committee, financial crises, Riskmodelling, Conceptual framework, Capital adequacy regulation
- Purpose:** Our wish with this thesis is to bring focus on the frames of conception that exists internationally regarding the Basel committees new capital adequacy rules, also known as Basel II. Our intention is to identify on the basis of these frames of conception the practical situation in Sweden.
- Method:** Our study is of a phenomenon character. Our wish is not to enter deeply into single objects, but to seek out general concepts. We have used a qualitative method, which has given us a deeper understanding for the problems that we are studying. We have conducted two different studies; the international debate through interpretations of referral answers to the Basel committee and the national through personal interviews.
- Conclusions:** Our conclusion is that financial institutes generally welcomes the intentions with Basel II. However different opinions exists, in regards to if it is practical possible to implement an international standardisation of capital adequacy rules. The apprehensions are that Basel II will probably be able to achieve its goals. Neither harmonisation nor similar competition conditions on the financial market, nor a mitigation of future financial crises are perceived as possible. The reasons that are being high-lighted are the economical, cultural and political differences between the countries. The answer to if the Basel II is a set of rules that will have the wanted effect will be indicated by the next crisis.

Förord

Det har varit mycket intressant och roligt att skriva denna uppsats. Vi vill nu passa på att tacka de personer som gjort det möjligt för oss att färdigställa den.

Ett stort tack riktar vi till Joar Langeland Skandinaviska Enskilda Banken, Ingvar Linse Föreningssparbanken, Rolf Marquardt Handelsbanken, Pia Evertsson Nordea samt Karin Lundberg Finansinspektionen för mycket trevliga och intressanta intervjuer.

Vi vill också ta tillfället i akt och tacka Elton G McGoun, professor i management, på Bucknell University för intressanta synpunkter och tips. Slutligen vill vi tacka vår handledare Gunnar Wahlström för värdefulla handledarträffar, bra idéer och ett givande samarbete under skrivandet av uppsatsen.

Lund 4 juni 2004

Johan Olsson

Erik Sörsjö

Herman Weberg

1 Bakgrund, problem & syfte	3
1.1 Bakgrund.....	3
1.2 Problem.....	5
1.3 Forskningsfråga	6
1.4 Syfte.....	6
1.5 Avgränsning.....	7
1.6 Disposition.....	7
2 Metod	8
2.1 Bakgrund till ämnesval	8
2.2 Vetenskapligt synsätt	8
2.3 Val av tillvägagångssätt och metod	9
2.4 Kritik mot vald metod.....	11
2.5 Datainsamling	11
2.6 Källkritik.....	12
2.7 Urval och population	14
3 Litteraturgenomgång	16
3.1 Kapitlets struktur.....	16
3.2 Kriser skapar förändring	17
3.3 Framväxten av Baselkommittén	19
3.3.1 De nya kapitaltäckningsreglerna.....	20
3.4 Historien för ”mätning av risk”	25
3.4.1 Problem med sannolikhetsmätning av risk	27
3.4.2 Utvecklingen av riskmätning.....	28
3.4.3 McGouns kritik gentemot sannolikhets-mätning av risk.....	32
3.5 Kritik mot riskmodellerna och riskteorin.....	33
3.5.1 Kritik mot de bakomliggande riskteorierna	33
3.5.2 Kritik mot modeller	34
3.5.3 En enda riskmodell är otillräcklig.....	35
3.5.4 Kritik mot tillsynsmyndigheternas roll	37
3.5.5 Kritik mot tillsynsmyndigheters ökade inflytande.....	38
3.6 CAPM och dess kritik.....	40
3.6.1 Värderingsmodeller för kapitaltillgångar.....	40
3.6.2 Kritik mot CAPM	41
3.7 Japanska kapitaltäckningsregleringen.....	43
3.7.1 De nya kapitaltäckningsreglerna i Japan	43
3.7.2 Sawabes synpunkter på internationell standardisering	46
3.8 Tendenser inom redovisningen.....	46
3.8.1 Några brister med HCA-modellen.....	47
3.8.2 Traditionell analys av finansiell ställning.....	48
3.8.3 Utvecklingen av FVA-metoden	48
3.8.4 FVA-metodens effekter på företaget	51
3.9 Kulturella skillnader	52
3.9.1 Traditioner inom redovisning	52
3.9.2 Kultur och politiska processer	54
3.10 Kapitelsammanfattning.....	57

4 Debatten	61
4.1	Kapitlets struktur.....61
4.2	Pro-cykliska effekter.....62
4.3	Missgynnande av små och medelstora företag.....63
4.4	Globala, nationella och regionala skiljaktigheter.....64
4.5	Modellernas begränsningar.....65
4.5.1	Operativ risk.....67
4.6	Implementering och tillsynsmyndigheternas ansvar.....69
4.6.1	Implementeringsproblematik.....69
4.6.2	Implementering och konkurrens.....70
4.6.3	Tillsynsmyndighetens ansvar och komplexitet.....72
4.7	Ökad öppenhet.....74
4.8	Kapitelsammanfattning.....75
5 Empiri.....	78
5.1	Kapitlets struktur.....78
5.2	Synpunkter på harmoniseringen.....79
5.3	Kris- och konjunkturpåverkan.....82
5.3.1	Förmildrande av finansiella kriser.....82
5.3.2	Pro-cykliska effekter och konjunkturpåverkan.....84
5.3.3	Små och medelstora företag.....85
5.4	Modellernas begränsningar.....86
5.4.1	Detaljer och valfrihet i riskmodellerna.....89
5.4.2	Dagens riskmodeller i relation till Basel II.....90
5.4.3	Grundläggande och subjektiva antaganden.....91
5.4.4	Operativ risk.....92
5.5	Globala, nationella och regionala skiljaktigheter.....93
5.6	Implementeringen och tillsyns-myndigheternas ansvar.....94
5.6.1	Implementeringen av Basel II.....94
5.6.2	Kostnadsbilden.....97
5.6.3	Tillsynsmyndighetens roll.....98
5.7	Ökad öppenhet.....103
5.8	Utvecklingslinjer för Basel II.....106
5.9	Kapitelsammanfattning.....108
6 Slutdiskussion.....	111
6.1	Kapitlets struktur.....111
6.2	Svar på forskningsfråga.....111
6.3	Reflektion.....116
6.4	Kritik mot genomförd studie.....120
6.5	Vidare forskning.....121

Källförteckning

Bilaga 1. Remissvar

Bilaga 2. Frågor till bankerna och Finansinspektionen

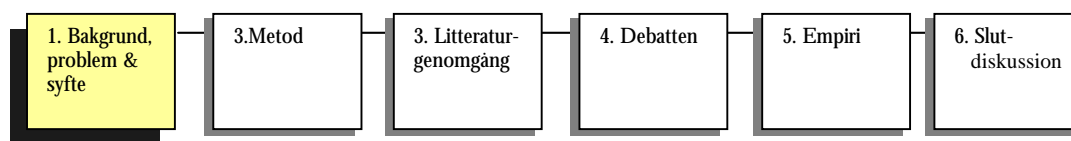
Bilaga 3. Följdfrågor till bankerna och Finansinspektionen

Bilaga 4. Respondenter

1

Bakgrund, problem & syfte

Inledningsvis i detta kapitel diskuteras bakgrunden till uppsatsens problemområde. Problembakgrunden mynnar ut i uppsatsens forskningsfråga. Därefter presenteras studiens syfte samt de avgränsningar som gjorts. Kapitlet avslutas med en redogörelse av uppsatsens disposition.

1.1 Bakgrund

År 1974 bildades Baselkommittén i kölvattnet av den tyska Herstattbankens kollaps. Herstatt var ingen stor bank, men dess undergång visade på en allvarlig risk i valutamarknaden, som inte kunde botas genom enbart nationella åtgärder. Baselkommittén har alltsedan dess arbetat för ett gemensamt globalt synsätt på internationellt verksamma banker för regler och tillsyn av risker och kapital¹.

Baselackordet som publicerades i juli 1988 hade två huvudsakliga syften. För det första skulle det förbättra stabiliteten och sundheten i det internationella banksystemet och för det andra skulle det skapa likartade konkurrensförhållanden mellan internationella bankverksamheter, det så kallade "level Playing Field". Ackordet anses som den viktigaste överenskommelsen som gjorts genom internationella förhandlingar inom området internationell finansiell reglering².

Nyligen inrättades en banktillsynskommitté, Committee of European Banking Supervisors (CEBS) inom EU vars uppgift är att säkerställa att implementeringen av de nya kapitäläckningsreglerna sker på ett harmoniserat sätt³. Kommittén beslutade år 1988 om ett regelverk för att beräkna kapitalkrav för kreditrisker i internationella banker, populärt kallat "kamrat 8 procent". Vid mitten av 1990-talet tillkom regler för att beräkna kapitalkrav för marknadsrisk⁴.

¹ Jochnick af, 2004 *Finansinspektionens tillsyn...*s 3

² Sawabe, 2002, The role of accounting in bank...s. 418

³ Jochnick af, 2004 *Finansinspektionens tillsyn...*s 3

⁴ Lybeck, 1993 s. 225

Sedan år 1998 har Baselkommittén arbetat med att modernisera kapitaltäckningsreglerna och göra dem mer riskkänsliga. Argumenten för den pågående moderniseringen är främst två. Genom att göra kapitalkravet mer riskkänsligt kan en knapp resurs som riskkapital utnyttjas mer effektivt för att skydda mot finansiell instabilitet. För det andra har utvecklingen av modern finansiell teknik gjort det möjligt för banker att kringgå regelverket i former som kan skapa nya och svåröverblickade risker⁵.

Baselkommitténs nuvarande projekt, Basel II, höjer ambitionsnivån kraftigt jämfört med 1988 års regler. Till nyheterna hör att⁶:

- Kapitaltäckningsreglerna för kreditrisk skall göras mer riskkänsliga.
- Internationellt verksamma banker som är sofistikerade i sin riskhantering skall kunna använda egna metoder vid beräkning av det kommande kapitalkravet.
- Operativa risker bryts ut och blir ett eget riskområde med separat kapitalkrav.

Utöver att regelverket nu görs mer riskkänsligt och täcker in de tre viktigaste riskområdena, kreditrisk, marknadsrisk och operativ risk, införs ytterligare två dimensioner. Den ena för in krav på en samlad risk- och kapitalbedömning. Den andra dimensionen innebär att genomlysningen skall bli bättre. Tanken bakom detta är att genom ökad publicering av information om risker och riskhantering kan bankernas olika motparter – placerare, investerare och kunder – bedöma bankerna och därmed ökar självregleringen genom marknadens krav. Implementeringen av de nya kapitaltäckningsreglerna skall ske senast 31 december år 2006⁷.

Effekterna efter implementeringen av de nya reglerna är svår att prognostisera men klart är att de kommer att ha effekter. Men hur stora effekterna kommer att bli är svårt att förutsäga. Föreningssparbanken tror att den nya reformen kan frigöra 5-6 miljarder kronor av det egna kapitalet⁸. Denna åsikt skiljer sig från Handelsbanken som inte tror att något kapital kan frigöras efter reformen. Bankernas kapitaltäckningsnivå är viktig eftersom kostnaderna för att ha stora reserver är höga. En hög kapitaltäckning kan leda till att banker stimuleras att ta större risker genom att låna ut pengar till sådana kategorier av låntagare, där det är lättare att ta ut en högre ränta⁹.

⁵ Jochnick af, 2004 *Finansinspektionens tillsyn...s 2*

⁶ Basel Committee on Banking Supervision, 2003 *Overview of...*

⁷ Jochnick af, 2004, *Finansinspektionens tillsyn...s 3*

⁸ Bjäringer, 2003, *Börskrönikan: Kreditrevolution...s 1*

⁹ Lybeck, 1993 s 223

1.2 Problem

Den tyska Herstattbankens kollaps år 1974 var inget nytt fenomen. Finansiella kriser som lett till stora kreditförluster för banker har historiskt sett alltid återkommit. Sedan år 1980 har man kunnat räkna till åtminstone 30 olika bankkriser i vår omvärld. Kriserna skiljer sig åt i styrka och omfattning liksom i bakomliggande drivkrafter. Ändå finns det faktorer som är gemensamma för flertalet kriser, både för sådana som inträffat i industriländer med välutvecklade finansiella marknader och sådana som förekommit i fattigare länder med mindre utvecklade marknader. Enligt Bergström et al framhålls två förklaringar: en misslyckad makroekonomisk politik och en snabb avveckling av tidigare regleringar på kreditmarknaden¹⁰.

I Sverige har det under åren existerat olika bankkriser. På 1930-talet var Kreuger-koncernen nära att dra med sig Skandinaviska Kredit AB i fallet och på 1990-talet drabbades ett flertal stora svenska banker av betydande kreditförluster¹¹. I december år 1990 erhöll Nordbankens ledning och kompetens ett av de allra högsta betygen i världen av professionella bankbedömare. Det var samma månad som Nordbankens tidigare ledning fick gå och bekymren i banken blev allmänt kända. Detta exempel visar enligt Lybeck hur svåra bankkriserna är att förutsäga.¹²

Enligt Jönsson är det normalt sett en skandal eller insikt, vilken praxis inte kan kontrollera, som ligger till grund för vilken roll redovisningen skall inneha. Kreuger-kraschen år 1932 är enligt Jönsson ett bra exempel på hur en kris leder till förändring. Det han påtalade var att marknaden var oreglerad innan kraschen. Efter kraschen förändrades regleringen och resultatet som följde var att redovisningsprofessionen etablerades och staten intog en roll som övervakare.¹³

Bankkriser visar på behovet av förändring och pressar organisationer som Baselkommittén att ständigt driva utvecklingen framåt. Baselkommitténs utveckling är ett resultat av bankkriser som indikerat ett behov av förändring. Målet med de nya kapitäläckningsreglerna är att skapa harmonisering och likartade konkurrensförhållanden. Detta är enligt Jönsson svårt och anledningen till det är att de första erfarenheterna från harmoniseringen av redovisningen i Europa visar på att samma text tolkas olika i olika kulturer. Detta gör att verkningarna av de nya reglerna kan bli varierande i olika länder.¹⁴

Åsikterna om de nya reglerna är idag mycket splittrade bland världens banker. Bland andra har Sveriges riksbankschef Lars Heikensten kritiserat reglerna. Han menar att bankernas ökade kreditrisker i perioder av lågkonjunktur kommer leda till högre kapitäläckning, vilket i sin tur leder till minskad utlåning. Det motsatta förhållandet råder i högkonjunktur. Detta får följden att cykliska fluktuationer förstärks. Det är

¹⁰ Bergström et al, 2002 s. 15

¹¹ Lybeck, 1993 s. 133f

¹² Lybeck, 1993 s. 218f

¹³ Jönsson, 1991, Role Making...s 543

¹⁴ Jönsson, 1991, Role Making...s 521

viktigt för den ekonomiska utvecklingen att krediter även är tillgängliga när det är låg ekonomisk aktivitet.¹⁵

De nya reglerna innebär inte bara utmaningar, utan också möjligheter. Med mer avancerad riskmättningsmetod tror sig fler banker kunna räkna hem investeringar och gå med vinst. Ju mer sofistikerad riskmättningsmetod banken väljer, desto lägre blir kravet på kapitaltäckning och desto större blir det frigjorda kapitalet.¹⁶

Ytterligare en aspekt i debatten är enligt Bjäringer kostnaderna för införandet. Banker och annan expertis har framfört kritik mot reglerna eftersom de är svåra att genomföra och samtidigt kostsamma att implementera. Storbankerna måste investera 3-4 miljarder kronor för att anpassa sig till de nya kapitaltäckningsreglerna. Kostnaderna uppkommer för uppbyggandet av en central databas samt förändringar av de operativa systemen, som är beroende av bankens storlek, geografiska spridning och IT-utveckling. Stora kostnader kan leda till problem för mindre banker med stora kostnader för implementeringen som i slutändan kan drabba kunden.¹⁷

Ett av målen med de nya kapitaltäckningsreglerna är att ha ett gemensamt globalt synsätt för banker när det gäller regler och kapital. Ett problem som föreligger här är att de olika länderna ligger mycket långt ifrån varandra i sina förberedelser. Enligt en världsomspännande undersökning genomförd av KPMG är de företag som berörs av de nya kapitaltäckningsreglerna sent ute i sina förberedelser¹⁸. Bäst till i förberedelserna ligger banker i Schweiz och Tyskland på grund av hård lagstiftning som tvingar företagen att anpassa sig. Banker i Norden ligger i mitten och sist i förberedelserna ligger Italien och Frankrike.¹⁹

1.3 Forskningsfråga

Vilka är föreställningsramarna kring Basel II ur ett internationellt och nationellt perspektiv?

1.4 Syfte

Genom denna uppsats vill vi lyfta fram de föreställningsramar som råder internationellt angående Baselkommitténs nya kapitaltäckningsregler, även kallad Basel II. Utifrån dessa föreställningsramar har vi för avsikt att identifiera hur det ser ut praktiskt i Sverige.

¹⁵ Reuters, 2003, *Basel II may fuel...* s 1ff

¹⁶ Aasrud, 2003, *Banker, byt IT-strategi!* S 1ff

¹⁷ Bjäringer, 2003, *“Det blir inte gratis för bankerna”*

¹⁸ Petersen, 2004, *Börsföretag sent...* s 1ff

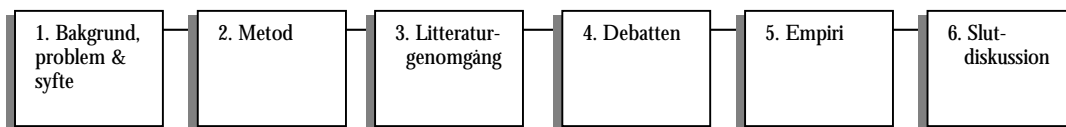
¹⁹ Wallström, 2004, *Miljarder investeras i...* s 1 ff

1.5 Avgränsning

Vi har valt att inte fördjupa oss i teknikaliteter och så långt som möjligt fokusera på bankbranschen både vad gäller litteraturgenomgång och empiri. Vid intervjuer har vi valt att täcka den svenska banksektorn och då de fyra svenska storbankerna samt Finansinspektionen. Då det är de som besitter expertisen bland användarna i Sverige angående Basel II.

1.6 Disposition

Föreliggande uppsats omfattar sex kapitel som är disponerade enligt följande:

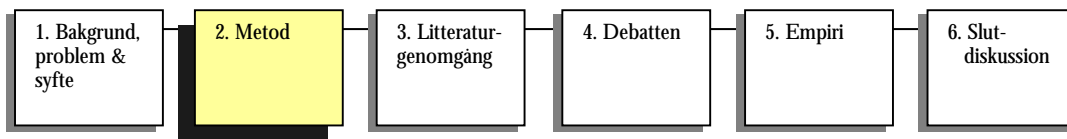
Vi har valt att börja samtliga kapitel med en kort inledning och beskrivning av kapitlets struktur. Detta för att läsaren på ett enklare sätt skall kunna navigera i arbetet.

1. I kapitel ett redogör vi för bakgrunden till ämnet, problemet samt presenterar forskningsfrågan, syftet och avgränsningar.
2. I kapitel två beskriver vi det tillvägagångssätt vi valt och knyter an till lämpliga teorier.
3. I kapitel tre presenterar vi Baselkommitténs framväxt och de nya kapitaltäckningsreglerna. Vi lyfter även fram relevant fakta kring området.
4. I kapitel fyra kartlägger vi de föreställningsramar som finns internationellt kring de nya kapitaltäckningsreglerna.
5. I kapitel fem återger vi de personliga intervjuer som vi genomfört med fyra svenska storbanker och Finansinspektionen.
6. I kapitel sex svarar vi på forskningsfrågan, reflekterar över studien samt ger förslag till framtida studier och belyser de brister som studien har haft.

2

Metod

I detta kapitel redogörs för den metod som använts i uppsatsen för att kunna besvara forskningsfrågan och uppfylla syftet med studien. I kapitlet beskrivs bakgrunden till ämnesvalet samt våra föreställningsramar om ämnet. Vidare redogör vi för hur vi gått tillväga samt hur vi samlat in data. Kapitlet avslutas med beskrivning över hur uppsatsens fortsatta disposition ser ut.

2.1 Bakgrund till ämnesval

Vi har valt uppsatsens ämne av två anledningar. För det första har vi ett intresse för bankernas funktion i dagens samhälle, där de spelar en central roll och är en av drivkrafterna för fortsatt utveckling av näringslivet. När vi sedan för första gången kom i kontakt med uppsatsens ämne, på magisterseminariet, var valet enkelt.

Innan vi började skriva uppsatsen hade vi begränsade kunskaper om de nya kapitaltäckningsreglerna. Till stor del för att man understudietiden inte kommer i kontakt med bankorganisationerna och deras funktion.

2.2 Vetenskapligt synsätt

Syftet med uppsatsen är att lyfta fram de föreställningsramar som råder internationellt angående Baselkommitténs nya kapitaltäckningsregler, samt utifrån dessa föreställningsramar identifiera hur det ser ut i praktiken i Sverige. Som grund har vi valt att ta ansats i litteraturen för att bättre kunna förstå de resonemang som debatten, både internationellt och nationellt kretsar kring. Vi har valt att initialt lyfta fram de föreställningsramar som råder internationellt, för att skapa en kartläggning om den internationella debatten. Med denna ram går vi ut genom intervjuer och ser hur det praktiskt ser ut i Sverige. Detta förfaringsätt innebär att metoden för föreliggande uppsats är av fenomenologisk karaktär.

Fenomenologin antar att det inte går att förstå varje enskilt objekt i sig, utan det krävs att blicken lyfts till ett högre plan. Vi väljer alltså att inte fördjupa oss i varje enskilt objekt utan undersöker endast på en mer allmän nivå. Vi söker alltså efter ett fenomen i varje enskilt objekt, även kallad "den fenomenologiska reduktionen". Därefter tar vi ytterligare ett steg genom den andra reduktionen kallad "den eidetiska". Här använder vi de enskilda fenomenen för att skapa ett "väsen", ett så

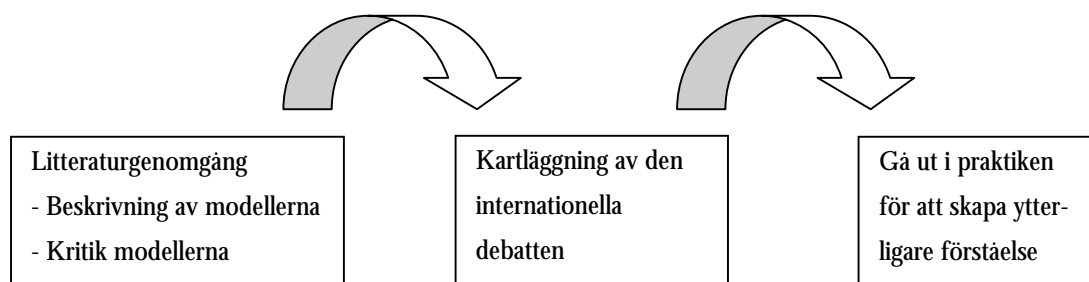
kallat allmänt begrepp. Som jämförelse skulle man kunna säga att vi säger begreppet bord istället för det konkreta begreppet bordet. Den föreliggande uppsatsen rör sig om en så kallad "komparativ analys" vilket innebär att vi söker efter något gemensamt som kan appliceras på en hel grupp av enskilda fenomen²⁰.

Till denna metod använder vi oss av två olika vetenskapliga synsätt, positivism och hermeneutik, där positivismen har till syfte att beskriva och förklara ett visst fenomen²¹. Hermeneutikens syfte är istället att tolka och förstå, det vill säga få en helhetsförståelse²². Då uppsatsens utgångspunkt är att lyfta fram de föreställningsramar som råder internationellt angående Baselkommitténs nya kapitaltäckningsregler, har inledningsvis ett positivistiskt synsätt tillämpats. Fenomenet vi vill beskriva och förklara är de föreställningsramar som banker och finansiella organisationer har angående de nya reglerna, ur ett internationellt perspektiv. Detta fenomen identifierar vi genom att kartlägga den debatt som råder internationellt.

När vi lyft fram fenomenet har vi valt att gå ut i praktiken för att identifiera verkligheten i Sverige. Genom intervjuer med utvalda banker i Sverige har vi tolkat deras uppfattningar för att utröna de svenska bankernas syn på de nya reglerna. Genom detta förfaringssätt skapades en förståelse för hur det ser ut i praktiken i Sverige idag, varför uppsatsen avslutningsvis haft ett hermeneutiskt synsätt.

2.3 Val av tillvägagångssätt och metod

Eftersom syftet med vår uppsats är att lyfta fram de föreställningsramar som råder både internationellt och nationellt angående Baselkommitténs nya kapitaltäckningsregler, anser vi att vår uppsats kan klassificeras som beskrivande. En beskrivande undersökning har för avsikt att försöka beskriva hur fenomenet ser ut. Hur vi gått tillväga för att uppfylla uppsatsens syfte åskådliggörs i figur 2.1.

Figur 2.1 Modell över uppsatsens tillvägagångssätt.

²⁰ Alvesson (1994) *Tolkning och reflektion...*

²¹ Eriksson & Wiedersheim-Paul, 2001 s. 221

²² Lundahl & Skärvad, 1999 s. 42

Som vi tidigare varit inne på kan vår uppsats delas in i en litteraturgenomgång samt två olika studier. Litteraturgenomgången har för avsikt att lägga en grund för hur de nya kapitaltäckningsreglerna är formade och kartlägga de forskningsrapporter som är publicerade kring området. I vår första studie förklarar och beskriver vi de föreställningsramarna som råder internationellt, vilket kan klassificeras som en tvärsnittsstudie, då man vid en sådan undersöker på bredden vid en viss tidpunkt²³. Detta stämmer väl överens med denna studie, då avsikten är att undersöka och jämföra den debatt som råder internationellt, angående de nya kapitaltäckningsreglerna, hos banker och finansiella institutioner vid ett bestämt tillfälle.

Vår empiriska verklighet utgörs av de erfarenheter vi hämtat från vår andra studie. I den har vi genom personliga intervjuer med de fyra storbankerna och Finansinspektionen i Sverige tolkat deras syn på de nya reglerna. Denna studie är en multipel fallstudie, då den omfattar mer än en enskild fallstudie, och då intervjuerna utförs under olika betingelser på olika ställen. Vi har genomfört en multipel fallstudie eftersom avsikten med vår uppsats är att identifiera, förstå och jämföra de åsikter intervjuobjekten innehar, vilket är lättare att åstadkomma om man undersöker flera fall än ett enda²⁴.

Inom metodområdet skiljer man på kvalitativa och kvantitativa metoder. Den kvantitativa metoden är mer strukturerad och formaliserad. I analysen av kvantitativ information spelar statistiska mätmetoder en central roll. Detta i kontrast till kvalitativ metod som primärt har ett förståelse syfte. Den största skillnaden mellan dessa två metoder är hur och i vilken utsträckning man använder sig av siffror och statistik för att beskriva en företeelse²⁵.

För att kartlägga den rådande debatten samt identifiera hur det ser ut i praktiken i Sverige valde vi att genomföra en kvalitativ studie. För att kartlägga debatten har vi initialt gått igenom väsentlig litteratur vilken är en beskrivande del där målet är att uppnå en grundläggande förståelse för debatten. Den beskrivande delen ligger till grund för uppsatsens empiriska del. Tillsammans skall den beskrivande delen och empirin utgöra ett tillfredsställande underlag för att uppfylla uppsatsens syfte²⁶.

Enligt Seymour ger den kvalitativa metoden en helhetssyn på en situation. Istället för att mäta delar av en situation genom att samla in data kring väl avgränsade variabler, skalor eller dimensioner, resulterar kvalitativa undersökningar i en mer fullständig bild. Vi har då en möjlighet att förstå det totala sambandet i en bestämd situation. Det finns ingen enskild kvantitativ förklaring som berättar allt vi behöver veta om ett specifikt fenomen. Det finns inte heller någon kvalitativ beskrivning som ger total förståelse²⁷.

²³ Lekvall & Wahlbin, 1993 s. 139

²⁴ Andersen, 1998 s. 130f

²⁵ Seymour, 1992 s. 46

²⁶ Ibid s. 47

²⁷ Ibid s. 49

2.4 Kritik mot vald metod

Vårt problem är av fenomenologisk karaktär och då är den kvalitativa metoden den mest tillfredsställande metoden att tillämpa. Seymour poängterar att det är viktigt att undersökaren inte är naiv och tror att man kan få hela svaret genom en kvalitativ undersökning. Kvalitativa studier ger oss ett synnerligen användbart perspektiv, men tyvärr bara ett av många. Det är lätt att töja ut "sanningen" när man tolkar kvalitativa data som är uttryckta i intervjupersonernas eget språk, och överföra dem till andra tidpunkter och förutsättningar. Sådana generaliseringar kan ge upphov till allvarliga misstag²⁸.

Vi är alla tre studerande vid ekonomihögskolan i Lund med inriktning på redovisning, vilket gör att vi har en referensram som sannolikt kan ha påverkat uppsatsen. Att vara medveten om sin föreställningsram är, enligt Lundahl och Skärvad, viktigt²⁹. Detta är något vi har haft i åtanke under arbetets gång, varför detta inte torde ha påverkat uppsatsens resultat.

Ytterligare ett problem är att undersökaren "övertolkar" data i jakt på en nivå av förståelse eller innebörd som inte existerar. Resultatet blir härdragna tolkningar utan relevans och dessa saknar givetvis värde för affärsmässiga beslut³⁰.

Med tanke på att vi är tre skribenter minskar risken för felaktiga tolkningar, genom vår diskussion och kritiska bedömningar. Det är av stor vikt att vara kritisk och använda konkurrerande och alternativa förklaringar till och tolkningar av vårt material.

2.5 Datainsamling

Att det finns två typer av data, primärdata och sekundärdata, verkar vara den mest förekommande uppfattningen³¹. Det finns dock åsikter som skiljer sig. Artsberg anser att ingenting i sig själv kan definieras som primärdata eller sekundärdata, utan en källa blir det ena eller det andra beroende på hur den används³². Vi väljer att definiera primärdata som den data som är obearbetad för analys eller forskningsändamål samt dokument som ingår i våra studier.

Primärdata

Primärdatan består framför allt av intervjuer med personer i ledande befattning inom bankväsendet. Valet av respondent har i huvudsak skett av banken själv, detta för att

²⁸ Seymour 1992 . s. 50

²⁹ Lundahl & Skärvad, 1999 s. 61

³⁰ Ibid.. s. 51

³¹ Lundahl & Skärvad, 1999 s. 52.

³² Artsberg, 2003 s. 45

vi skall få möjlighet att intervjua den person på banken som är mest insatt i ämnet, vilket även är vårt syfte.

Intervjuer som genomfördes var kvalitativa personliga intervjuer, detta för att få bästa möjliga information. Genom att göra personliga intervjuer, även kallade besöksintervjuer, fick vi möjlighet att ställa följdfrågor och undvika missförstånd angående de ställda frågorna. Via en personlig intervju är det även lättare att ställa komplicerade frågor då respondenten får frågorna i förväg och kan på så sätt få tid att tänka igenom dem. Svaren bearbetades därefter och gav följdfrågor vilka vi delvis ställde via epost. En ytterligare besöksintervju kändes inte motiverad då vi inte ansåg att det var nödvändigt för att mottaga relevanta svar på följdfrågorna. Samtliga intervjuer spelades in på band och frågorna återfinns i bilaga 2 och 3.

Med tanke på att svaren till intervjuerna kan vara känsliga, har vi valt att behandla samtliga intervjuer med bankerna som en intervju. Det vill säga att intervjupersonerna är anonyma. Finansinspektionens roll är så tydlig och därmed har vi valt att inte anonymisera den intervjun.

Sekundärdata

Insamling av sekundärdata har huvudsakligen skett genom sökning i Lunds universitetskataloger LOVISA och ELIN, även sökmotorer på de Internetkällor vi hänvisat till har använts.

2.6 Källkritik

Med källkritik avses att bedöma och kritiskt granska den data som insamlats under arbetsprocessen. Här ingår även att rensa bort information som inte är bra och att försvara varför viss information skall ingå i rapporten.

Primärdata

Vi anser att de personer vi intervjuat är rätt personer. Det vill säga de innehar störst kunskap inom området vid sin institution. Dock har bankerna själva valt ut respondenterna, men vi kan inte se några skäl till att någon annan person inom institutionen skulle inneha större kunskaper inom området.

Vad gäller intervjuerna har vi med frågor och följdfrågor säkerställt att de svar som vi mottagit är relevanta för undersökningen. Naturligtvis finns det en risk att dessa svar är subjektivt färgade av respondenterna och inte till fullo överensstämmer med den institution som respondenterna representerar. Detta har vi undvikit i möjligaste mån genom att sända frågeformuläret i god tid före intervjun och därmed har respondenterna fått möjlighet att tänka igenom sina svar. Som det går att se i frågeformulären bilaga 1 och 2 finns det frågor som är något breda. Dessa är valda för att erhålla ett uttömmande svar där vi kan ställa följdfrågor beroende på respondentens inledande svar. Genom att intervjua rätt personer på bankerna och

Finansinspektionen anser vi att vi minskat risken för att svaren inte skall överensstämma med verkligheten.

För att minska risken för feltolkningar eller att information förbises har vi valt att spela in intervjuerna på band. Ljudkvaliteten vid intervjun med Svenska Handelsbanken var dålig, det var svårt att avlyssna bandet. Detta kan innebära att vi missat en del information ur den intervjun. Denna risk skall dock inte vara så stor eftersom alla tre författare till denna uppsats varit närvarande och tog anteckningar vid samtliga intervjuerna. Vi har även låtit respondenterna läsa igenom och godkänna empirin. Därmed undviker vi i hög grad feltolkningar av svaren. Dock går det inte fullt ut att helt undvika att resultatet påverkats av de omständigheter som intervjuerna skett under. Till exempel som Eriksson och Wiedersheim-paul skriver kan en oönskad intervjuareffekt, genom det samspel mellan respondent och intervjuare, uppstå. Detta kan ge utslag i resultatet³³.

Det skall tilläggas att vi inte mottog några svar på de följdfrågor vi skickade via epost. Dessa följdfrågor påverkar dock inte svaren vid de personliga intervjuerna. Följdfrågorna hade snarare en karaktär av att ytterligare bredda ämnet.

Sekundärdata

Eriksson & Wiedersheim-Paul visar på tre kriterier för att bedöma källor: Samtidskrav, tendenskritik och beroendekritik³⁴.

Vad gäller samtidskravet skall källan återge samtiden. Det vill säga att den information som källan ger skall vara så aktuell som möjligt. Detta är särskilt viktigt då regler ständigt förändras. Det är de nya reglerna som är utgångspunkt för vår undersökning, inte tidigare regler. Därför har det varit av vikt att den litteratur och de artiklar som undersökts varit aktuella. Eftersom remissvaren redan inkom under andra halvan av år 2003 skiljer det materialet sig tidsmässigt mot de personliga intervjuerna som genomfördes under maj månad år 2004. Detta spelar naturligtvis en viss roll men då vår avsikt är att söka efter allmänna begrepp ser vi inte att det är en avgörande faktor som försämrar kvalitén av studien. När det gäller delar av metodavsnittet har vi inte funnit att samtidskravet varit av samma vikt.

Det andra kriteriet: tendenskritiken avser att avgöra vilka intressen författarna till artiklar eller böcker själv har. Detta gäller såväl fakta som det sätt som präglar formuleringar i skrift. Många skrifter är utformade i linje av företags eller organisationers intresse. Dessa tendenser finns framförallt i artiklar och forskningsrapporter som vi refererat till men även i litteratur som används. Detta faktum är vi medvetna om. Vi vill dock betona att vi i de flesta fall finner att författarna till skrifterna både är pålitliga och innehållet relevant för vår undersökning. Möjligheten att denna undersökning påverkats av dessa tendenser finns då det många gånger är svårt att tydligt urskilja tendenser i artiklar vad gäller

³³ Eriksson & Wiedersheim-Paul, 1997 s. 161

³⁴ Ibid, s 153f.

språk och urval av fakta. Därmed är det svårt att avgöra i hur stor utsträckning detta skett. Vi har genom att referera till flera olika referenser i möjligaste mån undvikit att undersökningen präglats av subjektivitet.

Det huvudsakliga materialet av sekundärdata har varit på engelska och det har då varit internationella standarder och segmentsredovisning. Översättningen av dessa texter till svenska kan ha färgats av våra tolkningar.

Det tredje kriteriet, beroendekriteriet, har för avsikt att undersöka om källan står i någon sorts beroendeförhållande. Påverkas författarna av varandra eller refererar de till samma referens. I så fall är inte dessa källor oberoende av varandra. Det är naturligtvis inte alltid lätt att avgöra om en källa står i någon sorts beroendeförhållanden. Vi har i så långt det har gått tagit hänsyn till denna aspekten och undersökt källan.

Ett speciellt problem uppkommer med källor som är Internet baserat. Denna typ av källor kan förändras mycket snabbt och kan på så sätt vara svåra att kontrollera³⁵. Internet-källor kan ses som mindre tillförlitliga än andra källor då de är svårt att kontrollera deras äkthet.³⁶

2.7 Urval och population

Oavsett vilket syfte och vilket mål vi har med vår studie måste vi samla in data för att besvara det. Om vi skulle samla in data från varje tänkbar medlem i populationen kallas det ett censusurval. I många undersökningar är det omöjligt att samla in och analysera data från alla tillgängliga medlemmar i populationen beroende på restriktioner i tid, pengar och tillgänglighet av information³⁷.

När vi hade klart för oss hur vi skulle angripa ämnet påbörjade vi urvalet av de aktörer som ingår i vår studie. Vid en undersökning krävs det först och främst att man definierar och avgränsar en population³⁸. En population är samtliga medlemmar man önskar att få upplysningar om. Vår studie baseras på två olika populationer.

Vår första population utgörs av de internationella banker och organisationer som kommer att påverkas av Basel II. Av denna population valde vi ut de 188 banker och organisationer som har offentliggjort sina åsikter om de nya reglerna på Baselkommitténs hemsida. Dessa valdes ut med hjälp av ett subjektivt urval eftersom vi ansåg att dessa skulle vara representativa för hela populationen.

Eftersom vi inte kan undersöka samtliga de banker och organisationer, som ingick i vårt subjektiva urval gjorde vi ett klusterurval i populationen. Vid ett klusterurval väljer man inte ut de enheter som skall undersökas direkt. Utgångspunkten är en lista

³⁵ Eriksson & Wiedersheim-Paul, 1997 s. 73

³⁶ Ibid, s 154

³⁷ Saunders, Lewis & Thornhill, 2003

³⁸ Dahmström, 1993 s. 43

över kluster, som enheterna kan grupperas enligt³⁹. I vår uppsats utgjordes dessa kluster av de geografiska områden som de subjektivt utvalda bankerna och organisationerna representerar. Vi använde fyra olika geografiska områden som kluster. Dessa såg ut enligt följande:

- Nordamerika
- Asien
- Europa
- Övriga organisationer och banker

Vi gjorde stickprov av enheterna i dessa kluster, ett så kallat tvästegsurval. Stickproven gjordes genom ett systematiskt urval av de organisationer och banker vi ansåg lämpade sig bäst, för att få en heltäckande bild av den internationella debatten⁴⁰. Stickproven uppgick till 35 enheter, se bilaga 1. Urvalsfrekvensen uppgick därmed till ca 19 procent.

Genom våra intervjuer har vi även fått bekräftat att vårt urval i vår första population är korrekt. Det vi möjligen missar är EU:s syn på detta, då de inte bara applicerar Basel II på banker utan även på värdepappersbolag och kreditinstitut⁴¹, det vill säga att EU genom sina remissvar får ett bredare perspektiv. Detta perspektiv ligger dock utanför det perspektiv som vi avser att kartlägga, då vi inriktar oss endast på bankerna.

Den andra populationen i vår studie är hur de svenska bankerna kommer att påverkas av de nya kapitaltäckningsreglerna. Här gjorde vi ett subjektivt urval av de fyra svenska storbankerna Föreningssparbanken, Handelsbanken, Skandinaviska Enskilda Banken och Nordea. Anledningen till att vi valde dessa var för att de står för ca 80 procent av den svenska bankmarknaden⁴² samt att vi ansåg att dessa representativt speglade de svenska föreställningsramarna om de nya reglerna⁴³.

Även i vårt urval i vår andra population får vi stöd genom våra intervjuer att vi täcker den svenska debatten genom att välja ut storbankerna. Det vi möjligen missar är perspektivet från de små och mellanstora bankerna i Sverige, då de möter andra utmaningar och har andra perspektiv än storbankerna⁴⁴.

³⁹ Hellevik, 1977 s. 76

⁴⁰ Hellevik, 1977 s. 76

⁴¹ Karin Lundberg Finansinspektionen

⁴² Jochnick av, Kerstin, Finansinspektionen(20030903),Finansinspektionens framtida ...

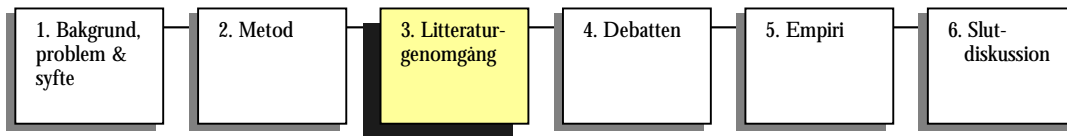
⁴³ Karin Lundberg, Finansinspektionen

⁴⁴ Pia Evertsson Nordea

3

Litteraturgenomgång

Kapitel 3 presenterar grundläggande litteratur vars avsikt är att öka förståelsen för den debatt som råder angående de nya kapitaltäckningsregler som skall införas för internationella och betydande banker. Kapitlet inleds med en beskrivning av hur kapitlet är strukturerat. Efter att vald litteratur presenterats avslutas kapitlet med en summering av de grundläggande dragen av litteraturen. Kapitelsammanfattningen sammanfattas i en modell som åskådliggör vår avsikt med vald litteratur.

3.1 Kapitlets struktur

Föreliggande kapitel kommer att innehålla ett antal områden som vi valt att beröra. Vi har valt att dela in kapitlet i följande fem olika ämnesområden:

- Basel II och dess framväxt
- Riskmätning och dess utveckling
- Kritik mot riskmodellerna
- CAPM-modellen och dess brister
- Kritik mot kapitaltäckningsreglerna
- Redovisningens förändring och dess inverkan
- Kulturella aspekter

Inledningsvis tar vi upp Basel II och dess framväxt. För att skapa en förståelse om varför Basel II existerar belyser vi delar av Jönssons synpunkter om hur kriser har en benägenhet att skapa förändring. Förändringar av regelverk är enligt Jönsson lättare att genomföra under finansiella kriser och kollapser. Baselkommittén uppstod efter kollapsen av Herstattbanken år 1974 som indikerade att enbart nationella åtgärder var otillräckliga för att hindra finansiella kriser. Basel II är det senaste regelverket från Baselkommittén som skall implementeras för internationellt verksamma banker 31:e december år 2006. Målet med Basel II är att öka riskkänsligheten och uppnå likartade konkurrensförhållande. Avsnittet har för avsikt att beskriva utvecklingen och framväxten av Basel II samt att ge en överblick över de nya reglerna.

I avsnittet riskmätning och dess utveckling redogör vi för McGouns rapport om hur mätningen av risk utvecklats sedan sekelskiftet. Avsikten med denna del är att visa hur dagens sannolikhetsmätning växt fram trots de problem och den kritik som metoden fått utstå. McGoun ifrågasätter att tillämpningen av sannolikhetsmätning blev accepterad trots problemen och att metoden faktiskt förkastades runt år 1930.

Efter att ha skapat en överblick över riskmätningens utveckling identifierar vi den kritik som riktar sig mot de riskmodeller som bankerna använder sig av. Först belyser vi Chuas kritik om att man inte har kunskap och inte beaktar de grundläggande antaganden vid riskmätning. Därefter tar vi upp Danielssons resonemang om problem vad gäller riskmodellernas funktion i kris och risker i samband med reglering av finansmarkanden. Vi redovisar även en rapport av American Accounting Association vilken tar upp möjliga orsaker till varför det inte finns en generellt accepterad teori för riskmätning.

Bankernas modeller för att mäta risk och kapitaltillgångar bygger på antaganden som ligger till grund för Capital Pricing Asset Model (CAPM). Modellen bygger bland annat om antaganden på att alla besitter perfekt information och att marknaden är effektiv. I dagens marknader existerar inte dessa antaganden och därför är avsikten att lyfta fram den kritik som riktas mot bankernas riskmodeller och CAPM i sig. Framställningen utgår från de synpunkter som McGoun riktade till nobelpristagarna och tillika ansvariga för institutionaliseringen av CAPM. Denna del har för avsikt att påvisa att de grundläggande antaganden som ligger till grund för bankernas riskmätning och mätning av kapitaltillgångar inte existerar i verkligheten. Dessutom belyser vi vilka konsekvenser de grundläggande antaganden kan få samt förklaringarna till varför det ser ut som det gör.

I kritiken mot kapitaltäckningsreglerna använder vi exemplet med Japan som beskrivs av Sawabe. Det som hände var att japanska reglerare kringgick reglerna genom kreativ redovisning för att kunna anpassa sig till den internationella standardiseringen. I exemplet Japan gav de nya reglerna en motsatt effekt och skapade pro-cyklitet och ökat risktagande hos bankerna. Avsikten med att belysa exemplet med Japan är att visa hur en harmonisering av kapitaltäckningsreglering kan få ödesdigra konsekvenser på grund av ländernas olika förutsättningar.

Delen med redovisningens förändringar och dess inverkan har för avsikt att redogöra hur värderingen av tillgångar utvecklas från historisk kostnad till marknadsvärdering. Vidare visas hur marknadsvärdering kan förstärka konjunktursvängningar samt att förändringen kommer få effekter på företagsmiljön. Enligt Sawabe skapade "off-balance"-marknadsvärdering stora problem i Japan i samband med införandet av kapitaltäckningsreglerna och därför är avsikten att visa att värderingen går mot marknadsvärdering och vilka effekter det kan skapa.

3.2 Kriser skapar förändring

Enligt Jönsson varierar debatten om redovisningsfrågor över tiden och man kan lätt identifiera perioder av debatt angående vissa redovisningsfrågor. När sådana perioder inleds kan man se speciella mönster. Det verkar som om debatten startar när det finns en generell känsla av oordning eller förvirring. Denna oordning eller förvirring

leder enligt Jönsson till att redovisningen utvecklas eller förändras för att skapa en lösning av situationen⁴⁵.

Jönsson har genomfört en studie av kommunal redovisning, kostnadsredovisning och finansiell redovisning. Studien visade hur redovisningen försöker designa sin roll för att möta de krav som ställs på redovisningen från omgivningen. Med andra ord kan man säga att redovisningen utformas efter omgivningens krav som naturligtvis varierar mellan olika länder och kulturer⁴⁶.

I början av 1900-talet expanderade industrin snabbt samtidigt som den till stora delar var oreglerad. Kreugerkraschen år 1932 ledde till att industrin fick en stor prestigeförlust vilket ledde till flera förändringar. Enligt Jönsson måste utvecklingen av finansiell redovisning i Sverige ses utifrån Kreugerkraschen. Flera förändringar följde av den kris som rädde efter kraschen. Konsekvensen av kraschen var bland annat ett regeringsskifte och man upptäckte även att det behövdes revisorer. Redovisningsprofessionen, som hade växt långsamt i början av 1900-talet, tog vara på tillfället och etablerade sig. Kraschen gav stöd till framväxten av kvalificerad redovisning och stärkte professionen⁴⁷.

Sawabe påtalar att ekonomier inte befinner sig i ett vakuum utan i ett historiskt tidsrum där olika typer av krafter skapar spelreglerna. Han tar upp exemplet med den internationella harmoniseringen av kapitaltäckningsregleringen som en regelprocess i en tid av globalisering och marknadsliberalisering. Enligt Sawabe var katastrofen i Japan under 1990-talet en konsekvens av de nya reglerna. De införda reglerna var ett resultat av gränsöverskridande politik. Misslyckandet i Japan fick konsekvensen att Ministry Of Finance inte längre fick ha hand om tillsynen och regleringen av banker. Ännu en förändring som följde av krisen i Japan var att man stegvis började värdera finansiella tillgångar till marknadsvärde⁴⁸.

Ett utbyte av en regelprincip verkar enligt Jönsson vara en gradvis process, där tempot kan öka om det sker en skandal. Jönsson hävdar att staten med sin framträdande roll kan ha en avgörande betydelse⁴⁹. Förändringarna som skedde i Sverige och Japan inom redovisningen visar enligt Jönsson och Sawabe att det oftast krävs en kris eller en unik företeelse för att skapa en förändring av redovisningen.

Under 1980-talet internationaliserades industrin i Sverige och detta visade sig i redovisningen och regleringen. Redovisningen och regleringen organiserades och anpassades till internationella intressen. Kapitalmarknaden växte kraftigt till följd av stora statliga underskott och detta stimulerade utvecklingen av finansiell rapportering. Marknaden påverkade utvecklingen av redovisningen och

⁴⁵ Jönsson, 2002, Role Making...s 540

⁴⁶ Jönsson, 1991, Role Making...s 522

⁴⁷ Jönsson, 1991, Role Making...s.527

⁴⁸ Sawabe, 2002, The role of accounting in bank...s. 418

⁴⁹ Jönsson, 1991, Role Making...s.543

professionens lobbying blev enligt Jönsson enbart uppmärksammas när staten hade finansiella svårigheter.⁵⁰

Jönsson menar att redovisning kan ses som rapportering under ett formellt regelverk som är konstruerat för att tillfredsställa och säkerställa att mottagaren inte blir förledd. Enligt Jönsson kan en ny redovisningsregel konstrueras på två sätt:

1. När det är något som bestyrker nödvändigheten av nya regler.
2. Någon är tillräckligt pålitlig att bli beviljad att utforma de nya reglerna.

Den första situationen kan lösas om lösningar presenteras men det krävs oftast en skandal eller en insikt som praxis inte är tillräcklig för att kontrollera. Den andra situationen kan bemötas av en sammanhängande väletablerad grupp av representativa experter⁵¹.

Krisen som orsakade den tyska Herstattbankens kollaps år 1974 ställde krav på en förändring och resultatet blev att Baselkommittén bildades. Baselkommittén har alltsedan dess arbetat för ett gemensamt globalt synsätt på internationellt verksamma banker för regler och tillsyn av risker och kapital⁵².

3.3 Framväxten av Baselkommittén

År 1974 bildades Baselkommittén i kölvattnet av den tyska Herstattbankens kollaps. Herstatt var ingen stor bank, men dess undergång visade på en allvarlig risk i valutamarknaden. Denna risk kunde inte botas genom enbart nationella åtgärder. Baselkommittén har alltsedan dess arbetat för ett gemensamt globalt synsätt på internationellt verksamma banker för regler och tillsyn av risker och kapital⁵³.

Under 1980-talet kom internationell överensstämmelse av bankreglering upp på agendan i Basel och framförallt frågan om kapitaltäckning. Internationell standardisering av kapitaltäckningsreglering av banker hade debatterats av länderna i G-10 sedan år 1982 och utvecklingen i Basel gick långsamt. Utvecklingen tog fart när USA och Storbritannien år 1987 slöt ett avtal om kapitaltäckningsreglering med syftet att tillvarata de båda ländernas intressen. I USA var tanken att avtalet skulle försäkra att inget internationellt avtal skulle kunna skapa konkurrensnackdelar för de amerikanska bankerna. För Storbritannien var avtalet med USA ett tillvägagångssätt att avstyra ett eventuellt förslag om ett oacceptabelt alternativ till kapitaltäckningsstandarder från Frankrike och Tyskland.

⁵⁰ Jönsson, 1991, Role Making.. s. 532

⁵¹ Jönsson, 1991, Role Making...s. 543

⁵² Jochnick af, 2004 *Finansinspektionens tillsyn...*s1ff

⁵³ Jochnick af, 2004 *Finansinspektionens tillsyn...*s1ff

Strax efter avtalet mellan USA och Storbritannien slöt länderna i G-10 i slutet av år 1987 en överenskommelse om en standard för att mäta kapitaltäckning samt en acceptabel kapitalnivå för internationellt aktiva banker. Överenskommelsen publicerades för allmänheten i juli år 1988 och är nu allmänt känd som Baselackordet eller Basel I. Följande två punkter var det huvudsakliga syftet med Basel I:

- Förbättra stabiliteten och sundheten i det internationella banksystemet
- Skapa likartade konkurrensförhållanden mellan internationella bankverksamheter, även kallat "Level Playing Field".

Ackordet anses som den viktigaste överenskommelsen som genomförts genom internationella förhandlingar inom området internationell finansiell reglering⁵⁴. Basel I ansågs dock inte vara ett slutgiltigt regelverk utan ambitionen har hela tiden varit att utveckla och förbättra det. Som ett resultat av denna process ser vi nu framväxten av det kommande Basel II.

3.3.1 De nya kapitaltäckningsreglerna

De nya kapitaltäckningsreglerna, även kallade Basel II, har sitt ursprung i det så kallade Baselackordet från år 1988 och målet med Basel II är att öka kapitalnivån i banksystemet och skapa likartade konkurrensförhållanden för världens banker. För att uppnå dessa mål utarbetades ett antal schablonartade minimiregler för hur mycket kapital banker måste ha som säkerhet för att kunna möta systematiska risker⁵⁵. Sedan dess har Baselkommittén arbetat med att modernisera dessa regler och framförallt göra de mer riskkänsliga⁵⁶.

Den 31 december år 2006 är det tänkt att det nya regelverket med de nya kapitaltäckningsreglerna skall träda i kraft. Motiven för de nya reglerna är att genom ökad riskkänslighet utnyttja riskkapital mer effektivt för att skydda mot finansiell instabilitet. Reglerna skall även hindra att nya svåröverblickade risker skapas vilket sker idag när bankerna kringgår regelverket⁵⁷.

Vidare är avsikten med det nya regelverket att ge institutioner ökade incitament att förbättra sin riskhantering⁵⁸. Detta skall ske utan att det samlade kapitalkravet på världens banker, idag 8 procent av den riskexponering som de är utsatta för, förändras i förhållande till regelverket från år 1988⁵⁹. Den nya kapitaltäckningsgraden kommer enligt Basel II att räknas ut på följande sätt.

⁵⁴ Sawabe, 2002, The role of accounting in bank...s. 418

⁵⁵ SOU,2003-22 s73, de nya regelverken och FI:s roll

⁵⁶ Finansinspektionen, Nya kapitaltäckningsregler, Karin Lundberg s2f

⁵⁷ Finansinspektionen, Nya kapitaltäckningsregler, Karin Lundberg.s2

⁵⁸ Finansinspektionen, Nya kapitaltäckningsregler, Karin Lundbergs6

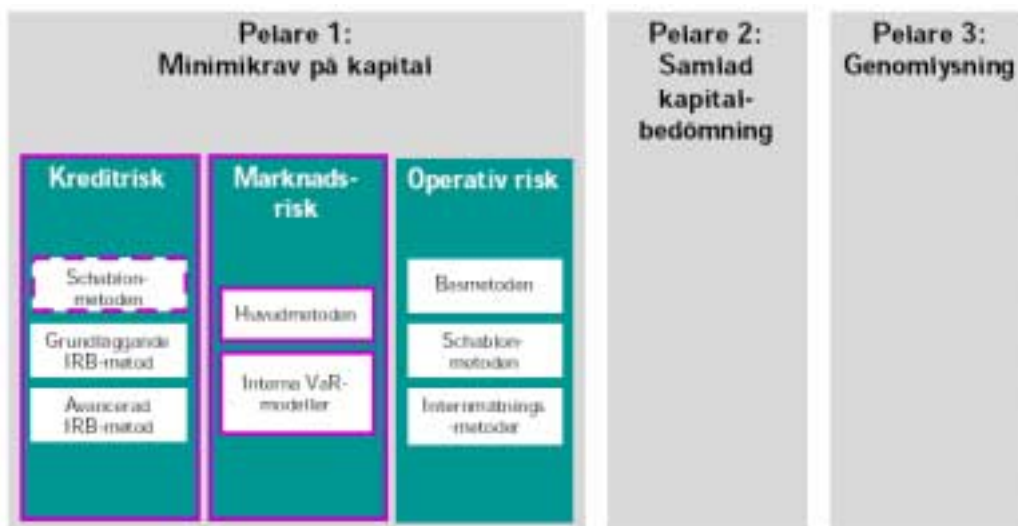
⁵⁹ Finansinspektionens tillsyn i ett Basel II-perspektiv, Kerstin af jochnick, s6

Kapitaltäckningsgrad = Kapitalbas/ Riskvägtbelopp (Pelare I – III)

Som vi tidigare klargjort följer en översiktlig bild av vad de nya reglerna innebär. Vi har valt att fokusera på de viktigaste skillnaderna jämfört med 1988 års regler och därefter kort beskriva de olika pelarna. Vi kommer inte närmare gå in i detalj hur de olika delkomponenterna är uppbyggda eller fungerar. Detta eftersom en sådan genomgång lätt blir för komplex och det faktum att en sådan genomgång inte krävs för att vi skall kunna uppfylla vårt syfte med uppsatsen.

Viktiga nyheter med de nya kapitaltäckningsreglerna är att kreditrisk kommer att göras mer riskkänslig, vilket kommer leda till kraftiga variationer i kapitalkravet för vissa enskilda exponeringar⁶⁰ samt att förslaget tar hänsyn till att många banker redan har utvecklat egna avancerade riskmätningssystem. De nya reglerna har för avsikt att bibehålla dessa system⁶¹. Dock måste bankerna genom noggranna utvärderingar bevisa för tillsynsmyndigheten, Finansinspektionen i Sverige, att systemet uppfyller de nödvändiga kvalitetskraven. Dock har inte alla banker möjlighet att utveckla egna riskmätningssystem och därför har schablonreglerna från år 1988 reviderats⁶².

En brist i dagens kapitalregler är avsaknaden av ett helhetsgrepp för att minska riskerna för finansiell instabilitet. En harmonisering av minimiregler för kapitaltäckning räcker inte. Tillsynsmyndigheter måste få möjlighet att agera före en potentiell kris och marknaden måste få tillgång till mer kvalitativ information om bankers risksituation. Dessa krav har lett fram till tre pelare (se figur 3.1): minimum krav på kapital, samlad kapitalbedömning samt genomlysning⁶³.

Figur 3.1, översikt över det nya regelverket⁶⁴

⁶⁰ Finansinspektionens tillsyn i ett Basel II-perspektiv, Kerstin af Jochnick, s 1

⁶¹ Finansinspektionens tillsyn i ett Basel II-perspektiv, Kerstin af Jochnick, s 1

⁶² Finansinspektionen, Rapport 2003:3, s21

⁶³ SOU 2003:22, s 76

⁶⁴ Karin Lundberg, Finansinspektionen Nya kapitaltäckningsregler. s. 6

Pelare I, Minimikrav på kapital

Även om riskmätningen som ligger till grund för kapitalkravet förfinas i pelare I, kommer reglerna fortfarande att vara generella och inte ta hänsyn till en enskild banks portfölj eller vilka system som just den enskilda banken använder för riskhantering och intern kontroll. Av denna anledning tillkommer pelare II där en individuellt anpassad bedömning genomförs vilken kompletterar och fyller ut de generella kraven. Operativ risk bryts även ut till en egen dimension i Pelare I.

Pelare I består av tre delar:

- Kreditrisk
- Marknadsrisk
- Operativ risk

Kreditrisk är den dominerande risken som bankerna utsätts för och uppkommer när banken inte med säkerhet kan veta om en beviljad kredit kommer att återbetalas⁶⁵. Tre olika metoder finns enligt det nya regelverket att mäta kreditrisk: schablonmetoden, grundläggande IRB-metod och avancerad IRB-metod.

Schablonmetoden som har reviderats och blivit riskkänsligare sedan 1988 års regler, är den enklaste och är den metod som mäter risk sämst⁶⁶.

Vad gäller beräkning av marknadsrisk har det inte skett någon förändring⁶⁷. Med marknadsrisk avses enligt Finansinspektionens författningssamling 1998:29 ränterisk, aktiekursrisk och valutarisk, det vill säga effekten av att räntor, aktiekurser och växelkurser förändras, vilket resulterar i vinster eller förluster för bankerna. Även avvecklingsrisk och motpartsrisk ingår⁶⁸. Vad gäller marknadsrisken väljs mellan två metoder: huvudmetoden och interna VaR-metoder.

Den operativa risken bryts ut och skapar ett tredje riskområde med separat kapitalkrav⁶⁹. Vad gäller dessa operativa risker har de hamnat i fokus till följd av att IT-tekniken kommit att spela en allt viktigare roll i företagets verksamhet och att dessa risker kommer att omfattas av de nya kapitaltäckningsreglerna. Baselkommittén definierar operativ risk som:

”risker som för direkta eller indirekta förluster till följd av icke ändamålsenliga eller misslyckade interna processer, mänskliga fel, felaktiga system eller externa händelser”⁷⁰

⁶⁵ Funered, Urban E (1994) Bankernas risktagande, s. 85 - 86.

⁶⁶ Finansinspektionen, Riskmätning och kapitalkrav – vägledning II, s 5

⁶⁷ Committee on Banking Supervision (2001) The New Basel Capital Accord: an explanatory note, s 3.

⁶⁸ Finansinspektionen, finansinspektionens författningssamling 1998:29 kap 1.

⁶⁹ Finansinspektionens tillsyn i ett Basel II-perspektiv, Kerstin af Jochnick, s2

⁷⁰ Sound Practices for the Management and Supervision of Operational Risk, February 2003, s30

Eftersom den operativa risken inte tidigare varit en självständig del av kapitaltäckningsreglerna, följer här en kort presentation av dess utveckling.

Enligt Power blev termen "operativ risk" redan år 1991 officiellt påhittad men etablerades inte förrän senare delen av 1990-talet när Basel II var utvecklad. Den verkliga författaren och skaparen till operativ risk kan sägas vara den skurkaktiga affärsmannen Nicholas Leeson. Genom förstörelsen av Barings Bank år 1995 blev han omedvetet symboliserad som skaparen av operativ risk. Dock borde man inte ensamt tillägna honom den äran utan en bättre tolkning är enligt Power att betrakta Barings och andra skandaler, till exempel Daiwa, som byggt upp historien ur vilken operativ risk har skapats ur.

Enligt Power är det felaktigt att påstå att operativ risk blivit "uppfunnit". Det är ett område som banker generellt sett uppmärksammat under många år till följd av de risker och osäkerheter som förknippats med bankerna. Dessa risker och osäkerheter omfattar bland andra informationsteknologin, infrastruktur, mänsklig motivation och bedrägerier. Den förnyade uppmärksamheten av dessa risker under beteckningen "operativ risk" återställer dess betydelse för styrning och beslutsfattande. Enligt Power är operativa risker de risker som uppstår i den löpande verksamheten. Risker som förknippas med allt från bristfällig hantering, oklara ansvarsförhållanden, olika slag av brottslig aktivitet till interna bedrägerier⁷¹.

Bankerna skall ha ett samlat och heltäckande system för att identifiera, värdera, övervaka och styra eller skydda sig mot alla former av operativ risk. De skall även ha ett oberoende kontrollorgan vars uppgift är att kontrollera att systemet fungerar och vara skyldiga att informera allmänheten om vilka risker som finns och hur de hanteras. Banker har även tidigare varit skyldiga att ha rutiner för hantering av operativa risker men inte så heltäckande som nu krävs och inte den systematiska underbyggnaden som nu krävs⁷².

Även om operativ risk frigjorts till ett eget riskområde i Pelare I menar Power att det fortfarande återstår mycket arbete. Han menar att styrningen inom bankerna inte är kompletta utan är under utveckling. Området operativ risk är ingen enkel eller självklar kategori utan det är en summering av olika praxis. Enligt Power är Basel II:s målsättning med operativ risk en vision för kontroll och reglering inom ett område som är mycket svårt att hantera. Vidare menar han att trots att operativ risk frigjorts till en egen riskkategori är det inte en absolut nödvändighet för att kontrollera nyligen upptäckta problem. Faktum är att det kvarstår frågor som skapar kontroversiella problemområden, delvis för att Basel II tänjer på logiken vad gäller kapitalmildrande åtgärder till dess yttersta gränser. Power lyfter fram två problemområden⁷³.

- Definiering av operativ risk
- Datainsamling

⁷¹ Power, 2003, *The Invention of...s. 2ff*

⁷² Sou 2003:3 s 30

⁷³ Power, 2003, *The Invention of...s. 3*

Definiering av operativ risk

I tidiga definitioner var operativ risk en residual för ”andra risker” som inte omfattas av marknadsrisk eller kreditrisk. Idag är den definierad som ett eget område. Dock har projektet med Basel II konfronterats med allvarliga svårigheter vad gäller den operativa risken. Operativ risk är mycket svår att definiera. Definitionen som vi presenterade på föregående sida reflekterar en lång process av diskussioner och debatter och skall exkludera ryktes och strategiska risker. Istället skall fokus ligga på orsaker och förluster.

Definitionen operativ risk är klart skiljdt från definitionerna marknads- och kreditrisk vilka karaktäriserar diskreta funktionella områden. Operativ risk skall istället ses som en bas för att sammanfoga olikartade funktionella områden och är därmed politisk. Dock menar Power att Basel II idag inte uppfyller hela den definitionen, vilket även Baselkommittén medger. Kontrollen av lägeslokalisering är helt enkelt för dålig⁷⁴.

Datainsamling

I fallet Barings kan inte svaghet i den interna kontrollen identifieras utan en koppling till organisationen i sig. Power menar att kapitalkravet för operativ risk borde rent teoretiskt reflektera erfarenheten och riskprofilen av en bank. Det är inte möjligt idag då den nuvarande kvalitén på förlustdata och kunskapsnivån är så dålig att detta inte är möjligt. Enligt Power är detta också ett problem som Baselkommittén erkänner. När det gäller datainsamlingen ställs den mot en rad problem; vilken data är relevant, till hur stor del är denna data subjektiv, finns det mörkertal, det vill säga att misstag som varit nära aldrig redovisas⁷⁵.

Den operativa risken kan mätas med tre olika metoder: Basmetoden, Schablonmetoden samt Internmätningmetoden⁷⁶.

Pelare II, Samlad kapitalbedömning

Det räcker inte att endast beräkna kapitalkravet i Pelare I, utan en samlad risk- och kapitalbedömning skall göras. Denna totala bild av företagets riskbild skall bedömas utifrån fyra grundläggande krav:

- Banken skall ha en metod för att bedöma det samlade kapitalbehovet i relation till riskexponeringen och en strategi för att bibehålla sin önskade kapitalnivå.
- Tillsynsmyndigheten skall utvärdera bankens bedömning av kapitalbehovet och dess interna kapitalallokeringsprocess och vidta åtgärder om det är nödvändigt.
- Tillsynsmyndigheten förväntar sig att banken har en kapitaltäckningsgrad som ligger över den legala miniminivån.
- Tillsynsmyndigheten skall ingripa på ett tidigt stadium för att förhindra att bankens kapitaltäckningsgrad sjunker under den legala miniminivån.

⁷⁴Power, 2003, *The Invention of s.7*

⁷⁵ Ibid s. 9f

⁷⁶ Finansinspektionen, nya kapitaltäckningsregler, Karin lundberg, s6.

Ett viktigt tillägg är att tillsynsmyndigheten skall göra en individuell värdering av risker och kapital i företaget vilken även måste avse hela den koncern som banken ingår i. Konsekvensen blir att det kommer ställas mycket högre krav på tillsynsmyndigheternas kompetens och resurser⁷⁷.

Pelare III, Öppenhet

De nya kapitaltäckningsreglerna ställer krav på en ökad öppenhet av banksektorn. Förhoppningen är att bankernas självreglering skall öka då marknaden får större tillgång till bankernas kreditrisksystem, det vill säga att bankerna tvingas i ökad utsträckning publicera information om risker och riskhantering. Därmed kan placerare, investerare och kunder ställa mer direkta krav. Genom denna ökade öppenhet hoppas reglerna öka incitamenten för bankerna att uppträda på ett sätt som minskar systemriskerna⁷⁸. I till exempel Nya Zeeland har en utökad öppenhet av de finansiella företagen i stor utsträckning ersatt den traditionella tillsynen. Synliga indikatorer som prissättning av aktier eller räntespridningar i upplåningen ersätter tillsynsmyndighetens roll⁷⁹.

Innehållet i pelare I och pelare II utgörs till stor del av riskmätning. Enligt Vurdabakis och Knights förknippas ordet risk med händelser av negativ karaktär och den förutsätter att faran är lokaliserad i den externa omgivningen. Vidare påpekar de att risk tenderar att bli beskriven som ett grundläggande inslag i verkligheten. Dessutom menar de att det är möjligt att på ett noggrant sätt beskriva risk och bedöma den genom uppfattningsförmågan⁸⁰. Dock visar McGoun i följande avsnitt att mätning av risk enda sedan 1900-talets början varit kontroversiell och ifrågasatt.

3.4 Historien för ”mätning av risk”

Nationalekonomi, finansiering och redovisning förknippas ofta med värde, det vill säga vad någonting är värt. Om ”någonting” är en finansiell tillgång beror dess värde på vad tillgången genererar (vad en investerare förväntas få tillbaka) och tillgångens risk (hur avkastningen kan variera från förväntningarna). För att kunna mäta värdet av sådana tillgångar är det därför en förutsättning att kunna mäta risken. Inom finansierings- och redovisningspraxis utgör värdering en central roll inom styrningskontroll och resultatutvärdering. Frågan är om resultaten är värt tillräckligt för att kompensera den risk man tagit?

Enligt McGoun är värdering av central betydelse inom finansierings- och redovisningsforskning för att upptäcka konsekvenserna av händelser, det vill säga någonting är värt mer eller mindre än vad det skulle ha varit värt även om händelsen inte hade inträffat? Denna mätning har format kärnan för ett stort antal studier inom finansiering och kapitalmarknadsundersökningar inom redovisning. Inom

⁷⁷ Sou 2003:22 s 78

⁷⁸ Finansinspektionen, rapport 2001:1, Riskmätning och kapitalkrav s 10

⁷⁹ Kerstin av Jochnick, (20040217) *Finansinspektionens tillsyn i ett Basel II-perspektiv s 2*

⁸⁰ Vurdabakis & Knight, (1993). *Calculations of risk: Towards...s. 729*

nationalekonomi, finansiering och redovisning "mäts" risk utifrån historiska sannolikheter. Historiska sannolikheter för diskreta variabler som om företaget skulle gå i konkurs eller inte, är den relativa frekvens med vilken företag med liknande förhållanden har gått i konkurs historiskt. För fortlöpande variabler som till exempel avkastning är den historiska sannolikheten spridningen av relativt frekventa utdelningar av historisk avkastning. Sådan "mätning" är förnuftig så länge som utmaningarna mot tillvägagångssättet är sällsynta.

Sannolikhetsmätning av risk är enligt McGoun trots allt inte så enkel och rakt fram som det verkar. Alla sannolikheter kan uttryckas som nummer mellan 0 och 1 och att sannolika spridningar visualiseras som en kurva som upptar en area av 1. Dessa nummer är helt meningslösa utan en underliggande teori för sannolikhet. En teori som gör generella uttalande om var sannolikheten eller sannolikhetsspridningen kommer från och vad det är som de kan eller inte kan representera. Med tanke på att nationalekonomi, finansiering och redovisning troligen är intresserade av dess betydelse och inte bara av manipulering är detta enligt McGoun viktigt.

Det finns inga standarder för teorier om sannolikheter och många olika alternativ har varit föreslagna. McGoun presenterar i sin rapport ett förslag på ett användbart klassificeringsschema⁸¹:

- *Klassisk sannolikhet* – Sannolikheten för en händelse beror på nivån på antalet olika sätt som händelsen kan inträffa till totala antalet av motsvarande möjliga utfall.
- *Relativ frekvent sannolikhet* – Sannolikheten för en händelse är gränsen, som antalet försök ökar, av nivån på antalet gånger händelsen har inträffat till totala antalet försök.
- *Logisk sannolikhet* – Sannolikheten för en händelse är graden av rationell tilltro till händelsens inträffande relativt till given information.
- *Subjektiv sannolikhet* – Sannolikheten för en händelse är en kvantitativ grad av individuell tilltro till händelsens inträffande.

Relativ frekvent sannolikhet är enligt McGoun den enda betydelsefulla teori som används nuförtiden inom nationalekonomi, finansiering och redovisning. Klassisk sannolikhet tillämpas bara på enklare spelaktiviteter. Det finns ingen ekonomisk intressant aktivitet som är möjlig att specificera möjliga alternativ för enbart på grund av aktivitetens natur. Logisk sannolikhet kräver en induktiv logik som ännu inte existerar. Det finns ingen väg för att beräkna "rationella" grader på förtroende, införlivad i information, än historiska relativa frekvenser. Tester av komplexa teorier kräver att dessa sannolikheter förenas eller är generaliserade på något sätt, vilket inte kan genomföras enligt McGoun⁸².

⁸¹ McGoun, Elton G (1995) *The History of...*s 511f

⁸² McGoun, Elton G (1995) *The History of...*s 512

3.4.1 Problem med sannolikhetsmätning av risk

Relativ frekvent sannolikhet som anses vara den mest betydelse teorin för riskmätning är föremål för ett antal olika problem som gör att deras användande som mätning av risk är väldigt ifrågasatt. McGoun poängterar följande tre problemområden:

1. Referenskategorioproblemet
2. Problemet med lagen-om-stort-antal
3. Uppskattningsproblemet

Referenskategorioproblemet belyser att det inte finns någon enkel väg för att avgöra vilka historiska omständigheter som är tillräckligt likartade till nuvarande omständigheter. Att sedan använda den relativa frekvensen för de historiska omständigheterna för en lämplig "mätning" av sannolikheten för framtida omständigheter är förknippat med svårigheter.

Det andra problemet är lagen-om-stort-antal det vill säga "genomsnittet" eller "förväntat värde" för en spridning som är det värde som blir realiserat genomsnittligt på lång sikt. Om en investerare erbjuder två investeringar som historiskt gett en avkastning på i genomsnitt 20 % per år med en standardavvikelse på 15 % och den andra i genomsnitt en avkastning på 10 % per år med en standardavvikelse på 2 % tror ekonomer att valet mellan de två alternativen beror på en investerares riskbenägenhet. Några investerare accepterar kanske mer risk för att skapa en högre avkastning medan andra kanske accepterar en lägre avkastning för mindre risk. En investering som har en standardavvikelse på 15 % är mycket mer riskfylld än en med en standardavvikelse på enbart 2 %. Men genom lagen-om-stort-antal har termen "genomsnitt" samma betydelse som investeringens avkastning under flera år. Om den relativa frekvensen av spridning är tillräckligt stabil för att använda dess standardavvikelse som ett mätinstrument för risk är den också tillräckligt stabil för att försäkra att investeringen kommer att ge en avkastning på 20 % per år i genomsnitt om de upprepar den första investeringen år efter år. Genom att hålla investeringen tillräckligt länge kan investeraren tjäna nära nog de förväntade 20 % som är nöjda med samtidigt som standardavvikelsen för spridningen av förväntade långsiktiga genomsnittliga avkastning minskar. Genom viljan att ignorera kortsiktiga fluktuationer i avkastning kan talamod eliminera risken för avkastningsskillnader från förväntningar.

Det tredje problemet är uppskattningsproblemet, det vill säga att spridningen av en verklig relativ frekvent spridning av historiska händelser används för att uppskatta spridningen av en förmodad relativ frekvent spridning av möjliga framtida händelser. Problemet är att denna uppskattning påverkas av beslutsfattarens tankegångar och föreställningsramar och det medför att mätningen av risk i sig är riskfyllt. Om en investerare erbjuder en investering som historiskt gett en avkastning på 20 % per år i genomsnitt med en standardavvikelse 15 % kan det vara så att investeringen är

mycket säkrare än vad standardavvikelsen visar. Från nuvarande litteratur inom nationalekonomi, finansiering och redovisning skulle inte någon veta om att dessa problem existerar. De historiska registren är hursomhelst annorlunda och risk mäts inte som sannolikhetsmässig utan att ta hänsyn till funderingar⁸³.

3.4.2 Utvecklingen av riskmätning

I fortsättningen kommer vi att beskriva hur mätningen av risk utvecklats från 1900-talet och framåt. Beskrivningen delas in i följande områden:

1. Perioden fram till 1930-talet som präglades av en tidig entusiasm för det potentiella användandet av sannolikhet men undertryckets sede mera av ekonomernas erkännande av problemen förknippade med sannolikhetsmätning av risk.
2. Perioden efter 1930-talet som började med att matematiker som skiftat över till ekonomer började undvika problemen med sannolikhetsmätning av risk. Runt år 1950 stod det klart att forskningen inte skulle ta tag i problemen. Ett medgivande av problemen skulle innebära att man övergav modern portföljsteori och värderingsmodeller för tillgångar vilka hade format kärnan för stora delar av finans- och kapitalmarknadens forskning i redovisning, trots deras olyckliga empiriska förflutna.
3. Beskriver och identifierar den kritik som McGoun framförde angående sannolikhetsmätning av risk.

Perioden fram till 1930-talet

Precis innan sekelskiftet förenades forskarna inom ekonomi och matematik. Inom ekonomi hade arbetet på teorin om spridning tagit upp frågan om lönsamhet. Lönsamhet är uttryckligen avkastningen till entreprenören för hans eller hennes bärande av risk på samma sätt som löner, räntor och hyror är avkastningen för arbetare, kapitalister och hyresvärdar.

McGoun hänvisar till en av de första artiklarna, författade redan år 1888, som beskrev hur sannolikhet för historiskt kassaflöde tillämpades i syfte att uppskatta kassareservsbehov. Enligt McGoun hade författarna helt klart en normativ syn på kvantifiering. Dessa åsikter delades till en början av de som var ansvariga för institutionaliseringen av sannolikhetsmätning av risk inom modern portföljsteori (MPT) och prissättningsmodell för kapitaltillgångar (CAPM).

Före seklets slut hade några författare börjat utforska förhållandet mellan sannolikhet och risk och framförallt då inom försäkringssammanhang. Med tanke på att risk finns trots att statistik inte finns är inte risk och relativa frekvenser för sannolikheter

⁸³ McGoun, Elton G (1995) *The History of...*s 512f

likadana. Andra författare konfronterade dessa skillnader i olika termer och någon använde begreppen "variation" och "osäkerhet"⁸⁴.

Vid år 1900 hade risk blivit en viktig benämning inom ekonomi. Det föreföll finnas möjligheter för användandet av nya sannolikhetsmetoder för att förstå risk men inga specifika steg togs i denna riktning. Det poängterades att det fanns risker för vilka där finns trovärdig statistik och för dem där det inte är.

Det nya seklet inleddes med otaliga försök att bli mer exakt angående sannolikhet och risk. Förvirringen var stor kring alla begrepp men man kunde enligt McGoun konstatera att det fanns en skillnad mellan sannolikhet eller chans och risk och osäkerhet samt att denna skillnad är väldigt svår att specificera⁸⁵.

Vid år 1920 hade spridningen av relativ frekvent spridning blivit tydligt identifierad som risk. Enligt McGoun var dock terminologin fortfarande oklar och de filosofiska hänsynstaganden var inte fullt förståbara men det stod klart att risk kunde "mätas". Med tanke på den optimism som rådde anser McGoun att det var märkligt att ingen försökte mäta risk och reflektera det till dess avkastning. Data var tillgänglig och det fanns ingen motvillighet att göra långvariga beräkningar. Enligt McGoun kan det ha varit så att problemen varit för omfattade och han tänkte främst på referensklassificeringsproblemet som startat redan 20 år tidigare. Risk ansågs vara något som var annorlunda eller någonting mer⁸⁶.

Mellan perioden 1920 och 1930 präglades forskningen av försiktighet och skepsis. Under perioden gjorde man särskiljande mellan "risk" och "osäkerhet". Man påtalade problemen med referensklassificering, uppskattning och lagen-om-stort-antal. Efter olika forskares uttalanden stod det klart att relativ frekvent sannolikhet (risk) inte ansågs relevant och logiska och subjektiva sannolikheter (osäkerheter) var det som ansågs vara det enda som verkligen hade ekonomiska intressen. Enstaka forskare gick så långt att de påpekade att kalkylering av matematiska sannolikheter sällan var av stor vikt för affärer och detta är enligt McGoun ett tydligt drag av referensklassificeringsproblemet.

Enligt McGoun avslutades den tidigare historien med ett nyckelarbete som gav en otvetydig ställning angående den statistiska mätningen av risk. Medan det är möjligt att kalkylera risker för en speciell typ av spel på chans matematiskt (klassisk sannolikhet) eller inom mätning av egendom eller liv (relativ frekvent sannolikhet), ansågs det att de flesta ekonomiska riskerna inte var så lätta att mäta. Enligt McGoun var anledningen till denna skeptiska inställning problemen med referensklassificering och lagen-om-stort-antal.

⁸⁴ McGoun, Elton G (1995) *The History of...*s 514

⁸⁵ Ibid s 515

⁸⁶ Ibid s 517

Sannolikhetsmätning av risk förkastades runt år 1930 och det finns ett antal möjliga förklaringar till varför detta inträffade. Men enligt McGoun är den enda realistiska förklaringen till förkastningen att sannolikhetsmätning av risk inte gick att tillämpa på ekonomiska aktiviteter. Det fanns för många teoretiska problem som borde ha blivit ignorerade genom att göra en sådan förenkling. Det fanns inget sätt att specificera referensklasser och faktum var att referensklasserna inte existerade för de unika situationer vilka var att betrakta som typiska. Även om det finns sådana klasser eliminerades risker av lagen-om-stort-antal när det var stabila relativa frekvenser. Risk låg inte enbart i spridningen av relativ frekvensspridning av möjligheter utan även i spridningen av spridning i sig. Enligt McGoun ansågs det helt enkelt inte vara rimligt att mäta risk med sannolikheter⁸⁷.

Perioden efter år 1930

Sedan slutet av 1900-talet har risk inom nationalekonomi associerats med teorin om spridning. Det var i detta sammanhang som statistisk mätning av risk återigen började byggas upp. Denna återuppbyggnad inleddes enligt McGoun av forskare år 1931 som kände en övertygelse om att den ekonomiska teorin om lönsamhet borde baseras på ekonomi och inte på metafysik och psykologi. Forskarna tycktes säga att det fanns någonting "oekonomiskt" med subjektiv "osäkerhet". Genom att göra så skapade denna metod ämnets ändamål snarare än en förklaring av ämnets ändamål eller åtminstone att föreslå metoderna. Naturligtvis återstod det vid denna tidpunkt att hantera de tekniska problemen. Även om man under denna tid hade förhoppningar om att det fanns potential för en tillfredsställande teori om lönsamhet baserad på en sannolikhetsmätning av risk så fanns det inga bevis för en praktisk förpliktelse till det. Forskarna nämnde problemet med lagen-om-stort-antal och uppskattningsproblemet förbisåg dem. Dessutom gjorde de ingen åtskillnad mellan osäkerhet och risk vilket enligt McGoun skulle upptäckt problemet med referensklassificering⁸⁸.

Vid slutet av 1930-talet skedde en utvandring av tyska och österrikiska ekonomer till USA. Många av dessa emigrerade ekonomer hade tidigare varit matematiker innan de blev ekonomer och de spelade en central roll i insamlingen och analyseringen av ekonomisk statistik. Under denna period minskade försiktigheten och man gick mot en objektiv sannolikhetsmätning av risk.

För termen risk började man använda konceptet med spridningen av den frekventa spridningen av alternativa framtida händelser. Osäkerhet användes som graden av okunskap om den frekventa spridningen. Det påpekades att avkastningar måste uttryckas som en ordnad skara av mer eller mindre möjliga kvantiteter som är en frekvent spridning eller ett system för avkastning måste uttryckas genom en förenad frekvent spridning.

⁸⁷ McGoun, Elton G (1995) *The History of...*s 518ff

⁸⁸ Ibid s 520f

Att återgången till användandet av relativa frekvenser överhuvudtaget skedde är enligt McGoun den kritiska frågan. Det fanns inget empiriskt stöd som föreslog att det var ett lämpligt tillvägagångssätt. Inga av de tekniska problemen hade blivit behandlade på ett annat sätt än en kraftig avvisning av dem. En anledning till denna avvisning kan enligt McGoun ha varit ett resultat av ekonomernas nära associering till matematik och matematiker, istället för att försöka hitta på en originell och effektiv väg för att utforma risk som var närvarande i de flesta ekonomiska aktiviteterna. Ekonomerna lånade helt enkelt de matematiska sannolikhetskalkylerna, sannolikhetskalkyler som ekonomer tidigare i historien hade uttryckt kraftiga tvivel på⁸⁹.

Samtidigt som användandet av relativa frekvenser ökade var inte alla, på grund av de tekniska problemen, övertygade om ändamålsenligheten av det som snabbt kom att bli den standardiserade sannolikhetsmätningen av risk. Den mest noterbara kritiken som framfördes enligt McGoun försökte i huvudsak uppfinna ett kvantitativt formellt språk förenligt med beteende och det överensstämmer inte med standardiserade sannolikhetskalkyler. Kritiken fick dock inget fotfäste och hade ingen slutlig påverkan på etableringen av relativ frekvensbaserad sannolikhetsmätning av risk. Den framförda kritiken under denna period är enligt McGoun idag inget annat än historisk kuriosa och den skepsis som florerade under en kortvarig period var snabbt uttraderad.

För en kortvarig tid under tidigt 1940-tal var ämnet risk väldigt viktigt och tolkningar, upprepningar och klargöranden framträdde med hög frekvens. Olika forskare försökte ta tag i problemen som var förknippade med sannolikhetsmätning av risk och enligt McGoun kunde man se att attityden mot sannolikhetsmätning var passiv. Forskare erkände problemen men de fortsatte att gå vidare. Enligt McGoun var det år 1941 som forskare poängterade att sannolikhetsmodellen var antagen på grund av att inget tillfredsställande alternativt tillvägagångssätt till ämnet riskteori hade utvecklats⁹⁰. Runt år 1944 hade det för alla blivit accepterat att allt som var att betrakta som extremt svårt undveks och det påverkade i stor utsträckning resultaten. Denna tidpunkt innebar slutet för den gamla eran och den obestridda början av den nya. De alternativa sidorna av risk och de tekniska problem som är förknippade med sannolikhetsmätning avlägsnades härfint av forskarna⁹¹.

⁸⁹ McGoun, Elton G (1995) *The History of* s 522f

⁹⁰ McGoun, Elton G (1995) *The History of...*s 525f

⁹¹ Ibid s 527

3.4.3 McGouns kritik gentemot sannolikhetsmätning av risk

Enligt McGoun är det inte svårt att förstå varför undersökningar i nationalekonomi, finansiering och redovisning desperat önskar en väg för att mäta risk. Av denna anledning är det enligt McGoun svårt att vara för kritisk mot den övermodiga attityden till sannolikhetsmätning som var antagen mellan år 1930 och 1950. Matematiker hade arbetat förundrade i den fysiska vetenskapen under den första halvan av århundradet. Matematikerna ansåg att det skulle vara värt försöket att även prova om det var lämpligt inom ekonomi och om det var en rationell övertygelse eller önsketänkande funderingar är enligt McGoun svårt att avgöra.

Vid år 1950 fanns det fortfarande inga tydliga bevis att det inte fungerade. Trots det ifrågasätter McGoun starkt hur forskarna enkelt avvisade de tekniska problemen eller hur de hade låtit sannolikhetsmätning av risk bli förkastad vid år 1930.

Enligt McGoun indikerar fraser av olika författare som till exempel "jag känner en övertygelse", "denna svårighet kan tänkas bli förbisedd", "tillräckligt realistiska", "finner det förnuftigt" och "i frånvaron av ett bättre tillvägagångssätt" att allvarliga problem var avvisade helt och hållet för enkelt. Ett sätt att visa detta är enligt McGoun just det att någon gör förenklade antaganden och om de efterföljande teorierna är framgångsrika finns möjligheter för fler förenklingar. Om de inte är framgångsrika kan antaganden bli övergivna utan någon direkt ånger. Men dessa antaganden har sällan blivit utmanade trots bristfälligheter i teorier inom nationalekonomi, finansiering och redovisning. Problemen som var så viktiga i början på 1900-talet var åtminstone erkända när sannolikhetsmätningen av risk accepterades runt år 1930 existerar fortfarande. Ännu är ingen i den ledande inriktningen av forskningen enligt McGoun oroad över problemen.

Enligt McGoun var antaganden kanske mer än ett instrument för teorikonstruktion. De var och fortsatte att vara djupa trossatser. Det tycks vara ett felaktigt logiskt tänkande vid arbetet som har en särskild förtroendegivande inverkan. McGoun nämner tre antaganden:

1. Det är rationellt att införliva risk i ekonomiska beslut.
2. Sannolikhet är en uppsättning rationella regler
3. Sannolikhet och risk är relaterade

Acceptansen för sannolikhetsmätning av risk var ett agerande i förtroende. Fortlevnaden av sannolikhetsmätning i skenet av dess bristande framgång och drastiska strategier som är framkallade för att immunisera delade teorier är enligt McGoun agerande i förtroende även det. Det finns mer än den vetenskapliga metoden inblandad. Någon kan bara gissa medan reaktionen för en

sannolikhetsmätning av risk kan leda till en förlust i status för professionen, en hård nedvärdering av smärftfullt uppnådd humankapital, en fasa för avsaknaden av något tydligt alternativ, eller något eller allt av ovanstående⁹².

Med utgångspunkt i McGouns kritik gentemot sannolikhetsmätning av risk skall vi i följande avsnitt gå över till att belysa den kritik som riktas mot de riskmodeller som bankerna använder samt den bakom teorin.

3.5 Kritik mot riskmodellerna och riskteorin

3.5.1 Kritik mot de bakomliggande riskteorierna

Enligt Chua är dagens redovisning till stor del grundad i naiva föreställningar om realism och hypotetisk deduktivism. Han menar att verkligheten inte avslöjas genom noggranna upptäckter.⁹³ Den verklighet som finns inom redovisningen i dag är konstruerad på tidigare metateoretiska antagande vilka är skapade av individer och samhällsfaktorer. Denna verklighet är snarare skapad än upptäckt⁹⁴.

Chua menar att metateoretiska val alltid görs utan kunskaper om de grundläggande antaganden kanske görs de ovetandes eller genom försummelse. Faktum kvarstår, att relativism verkar vara mer ett dokument än något som forskare i sin dagliga praktik använder sig av vid bedömningar eller val. En faktisk konstruktion av verkligheten kan enligt Chua vara mycket ostrukturerad, oklar och till och med slumpartad, men ändå tags beslut genom samspel mellan teori och verklighet. Dessa val tas inom ramen och målet för forskningen och blir således en del av en teoretisk verklighetskonstruktion, där vissa val är mer adekvata än andra. Till detta menar Chua att samhället idag styrs av jämförande mätningar med normer som referenser, av brist istället för handling. Redovisningsexperter skapar prestationer och misslyckanden genom bristfälliga analyser och undantag⁹⁵.

Chua ifrågasätter de grundläggande teorierna för riskmodellerna och dess förenklade antaganden. I nästa avsnitt identifierar vi de synpunkter Danielsson framför gentemot riskmodellerna och deras användbarhet.

⁹² McGoun, Elton G (1995) *The History of...* s 529f

⁹³ Chua, Wai Fong, (1986) *Theoretical constructions of and by the real*. S 593

⁹⁴ Chua, Wai Fong (1986) *Theoretical constructions of and by the real*. S 585

⁹⁵ Chua, Wai Fong (1986) *Theoretical constructions of and by the real*. S 594

3.5.2 Kritik mot modeller

Ser man sedan på enskilda riskmodeller och dataklasser har Danielsson genomfört en studie vilken mynnat ut i slutsatsen att nuvarande riskmodeller saknar tillförlitlighet samtidigt som de är mycket volatila. Studien visar även att statistisk data som tagits fram under perioder av stabilitet inte ger mycket vägledning under tider av finansiell kris.

Enligt Danielsson är de grundläggande antagandena i de flesta riskmodellerna att grundläggande statistiska delar av finansiell data är likartade under perioder av kris som i perioder av stabilitet. Detta är enligt Danielsson ett grundläggande fel i antaganden för han menar att data är olika vid olika marknadsförutsättningar. Att finansiella modeller bygger på dessa antaganden leder till felaktiga modellresultat. Detta kan ge missledande information av risk och i vissa fall resultera i att både den överkänsliga och den systematiska risken ökar.

Även om modellerna skulle fungera i kris menar Danielsson att det finns ett flertal bevis på att begränsningar i riskmodellerna tillsammans med bristfällig kontrolldesign resulterar i att de blir verkningslösa istället för att hindra finansiella kriser. Detta leder enligt Danielsson till slutsatsen att endast frånvaron av kriser kan visa att riskstyrningssystemet verkligen fungerar. Enligt Danielsson speglas detta av historien där han menar att två kriser visar på begränsningar i riskmodellerna på grund av delvis reglerade finansiella marknader.⁹⁶

Börskraschen år 1987 var ett bevis på att marknadsaktörer som använder sig av liknande verktyg för riskkalkylering skapar ett likartat beteende på marknaden. När nedgången kom tillämpade majoriteten av marknadsaktörerna samma strategi vilket resulterade i att krisen fördjupades.

Vid den ryska krisen år 1998 använde sig de finansiella institutionerna sig av likartade tekniker för riskmodellerna på grund av att regelverket begränsade valfriheten. När krisen kom antog de finansiella institutionerna likartade strategier vilket fördjupade krisen.

Danielsson menar att det är normalt att sänka riskexponeringen vid finansiella oroligheter och det är ett faktum att man skiftar från volatila tillgångar till stabila tillgångar. Men om finansiella institutioner dessutom har likartade riskmodeller och samtidigt likartade incitament kan det leda till så kallad "Snöbollseffekt". Med "Snöbollseffekt" menas att krisen fördjupas vilket enligt Danielsson leder till slutsatsen att om institutioner använder sig av olika affärsstrategier kan inte en individuell teknik leda till en fördjupning av en befintlig nedgång.⁹⁷

⁹⁶ Danielsson, Jón (2002) *the emperor has no clothes.....s* 1276

⁹⁷ Ibid. s1277

Danielsson ser även begränsningar i riskmodellerna ur ett användarperspektiv. Danielsson menar att två olika användare med olika preferenser med identiska positioner och syn på vad risk utgör kommer fram till två olika riskbedömningar. Detta grundar han på att objektiva observationer genomförs medan subjektiva antagande görs. Dock tillägger Danielsson att det i bankerna oftast är en kompetent riskanalytiker som specificerar modellen⁹⁸. Om inte så skulle vara fallet skulle inkompetens skapa en riskinformation som inte är tillförlitlig och användbar⁹⁹.

Det skall tilläggas att Danielsson hävdar att det inte finns någon modell som är bäst utan olika modeller fungerar vid olika situationer¹⁰⁰. Danielsson belyser problemen förknippade med riskmodellerna. I följande avsnitt belyser vi den studie American Accounting Association (AAA) gjort angående bristen på en heltäckande riskmodell som tillfredsställer användaren fullt ut.

3.5.3 En enda riskmodell är otillräcklig

Varför finns det ingen riskmodell som är tillräckligt heltäckande för att omfatta användarnas behov av effektivitet. Det är en fråga som American Accounting Association (AAA) har ställt sig. Med den som grund har de genomfört en studie för att se varför det inte vuxit fram en dominerande teori utan en samling av teorier inom finansiell redovisning¹⁰¹.

Ur studien har vi valt att lyfta fram följande aspekter:

- Det allmänna problemet med att relatera teori till praktiken
- Svårigheten med normativa standarder
- Limitations of Data Expansion

Relatera teorin till praktiken

Studien visar att även om en dominerande teori skulle framträda hade säkert många av de dagliga frågor som redovisare ställs mot kvarstått. Det är svårt att relatera teorin till praktiken och studien visar på att redovisare till viss del misslyckas med att förstå och acceptera de begränsningar i praktisk användning som en teori ger. Alla teorier kan ses som kontroversiella på grund av de lämnar gap efter sig när det gäller vägledning för praktisk användning.

Studien visar vidare att avsaknaden av en heltäckande och bred teori leder till otillfredsställelse. Till detta belyses ytterligare ett problem. I praktiken identifierar teorin inte alltid samtliga aspekter av omgivningen och specificerar inte heller hur de skall hanteras. Enligt studien kan dessa svagheter i teorin anknytas till de orealistiska antaganden som till exempel konkurrensjämvikt, inga transaktionskostnader, stabilitet

⁹⁸ Danielsson, Jón (2002) *the emperor has no clothes.....* s1276

⁹⁹ Ibid. s1280

¹⁰⁰ Ibid. s1279

¹⁰¹ American Accounting Association (1977) *Statement on Accounting.....s 1*

i monetära enheter, homogenitet i beslutsmodeller och i användargrupper, samt att ledning och ägare har samma intresse. Om inte antaganden uppfylls förenklas modellen och den omgivande miljön. Detta kan leda till att praktikerna tappar förtroendet för modellen¹⁰².

Det är inte självklart att problemet med en ofullständig specificering kan kompenseras genom att teoretiker lägger till verklighetsskildringar i sina antaganden. Den verkliga världen är mycket komplex och komplexitet i modeller är en svaghet i sig själv. En komplex teori kan vara bra men svår att använda vilket kan leda till att den inte används i praktiken¹⁰³.

Ytterligare ett problem uppstår när en metod skall klara av ett stort antal normativa kriterier som specificerats av teoretikern. I praktiken är det möjligt att användarna inte klarar av att uppfylla dessa normer. Av detta anser AAA att det inte är troligt att en enkel modell kan möta alla olika kriterier och samtidigt ge svar i olika situationer. Med detta som utgångspunkt säger AAA att ingen teori kan tillfredställa dessa problem samtidigt¹⁰⁴.

Problemet med normativa standarder

En del teorier om extern rapportering har normativa standarder som ger en ram för vilken information som skall ingå i externa rapporter. Sådana standarder kan vara objektivitet, verifikation och lämplighet. Problemet är att dessa inte tar hänsyn till att olika användare har olika personliga preferenser. Redovisningssystem är designat för att maximera nyttan av rapporterna för användaren. En påtvingad standard kan reducera denna nytta.

AAA tar upp ett exempel där en person använder redovisningsinformation för att genomföra mer än en typ av ekonomiska beslut. Ett av dessa beslut kräver att redovisningsinformationen grundar sig på en stor mängd objektivitet. Detta innebär att om de som skapar redovisningsnormer kan tillhandahålla information grundat på det objektiva kriteriet till en användare, kan användarens nytta av informationen maximeras. Men om samma information används till ett annat beslut som inte kräver andra kriterier än objektivitet kommer nyttan att sjunka. Det finns alltså ingen garanti att en normativ standard kan uppnå nyttomaximering i alla beslutsmiljöer¹⁰⁵.

Limitations of Data Expansion

En teori finns om att mer information föredras framför mindre information kallad "Limitations of Data Expansion", det vill säga att redovisningskontroverser kan lösas med ökad öppenhet.

¹⁰² American Accounting Association (1977) *Statement on Accounting*.....s 31

¹⁰³ Ibid s 31

¹⁰⁴ American Accounting Association (1977) *Statement on Accounting's* 32

¹⁰⁵ Ibid s 30

De som tillhandahåller information innehar begränsade kunskaper om användarna av informationen. Detta att det är svårt att veta vilken information som maximerar nyttan för användarna. Genom att presentera mer detaljerad information kan man enligt denna teori lösa detta problem.

Basel II kommer få konsekvensen att de nationella tillsynsmyndigheterna kommer få en mer central roll än tidigare. I nästa avsnitt belyser vi Danielssons ifrågasättande av tillsynsmyndighetens roll och han menar bland annat att det inte är möjligt att skapa ett effektivt övervakningssystem.

3.5.4 Kritik mot tillsynsmyndigheternas roll

Efter införandet av Basel II kommer det att ställas högre krav på de nationella tillsynsmyndigheterna. Med detta som bakgrund frågar sig Danielsson om det är möjligt att skapa en regleringsmekanism som framgångsrikt reducerar systematisk risk utan att vara allt för kostsam. Danielsson påpekar att det efter kriserna i Asien och Ryssland uppstått seriös kritik mot modellering som ett regleringsverktyg. Nuvarande teknik för riskmodellering är enligt Danielsson helt enkelt allt för otillförlitlig. Det är svårt att definiera vad som utgör en risk och moral hasard är för komplext för att kunna byggas in i en modell för att utgöra en effektiv del oavsett om det gäller kredit-, marknads- eller operativ risk. Danielsson menar dock att empirisk riskmodellering är under stark utveckling och det finns skäl att tro att riskmodellering i framtiden kan bli ett effektivt regleringsverktyg precis som intern riskstyrning är idag.

Danielsson anser att eftersom modellbaserad riskvägning av kapital inte fungerar effektivt är myndigheternas enda utväg att sätta upp regler om minimikapital mot bankerna som grundar sig på grova kapitaltäckningsförhållanden. Vidare talar Danielsson om risken för att kapital är känsligt under tider av kris. När risk ökar finns det intentioner från de finansiella instituten att skaffa mer kapital för att kunna kvarhålla det minimikapital som regleringen kräver vilket riskerar att förvärra krisen. Enligt Danielsson kan detta leda till att tillsynsmyndigheter tvingas att lätta på regleringen i tider av kris.

Danielsson betonar att många studier genomförs inom området, både när det gäller teori och i praktiken. Danielsson hoppas att reglerare inom den närmaste framtiden uppnår den mängd av kunskap för att kunna reglera på ett korrekt sätt eller uppnå en förståelse för att det inte finns ett behov för reglering. Med detta i åtanke menar Danielsson att det är viktigt att policyskapare varsamt överväger sina val och inte springer in i implementeringen med en ineffektiv eller till och med skadlig reglering. Riskmodellering innehar dock en funktion när den implementeras korrekt internt i ett företag. Men dess nytta ur regleringssyfte är mycket osäkert i dagsläget¹⁰⁶.

¹⁰⁶ Danielsson, Jón (2002) *the emperor has no clothes...*s1280

Danielsson anser att Basel II ändast hanterar de lätthanterliga aspekterna av mätning och styrning av finansiell risk under perioder av stabilitet. Basel II kommer inte att hjälpa att förstå sannolikheten av en finansiell kris. I nästa avsnitt skall vi redogöra för Danielssons synpunkter på Tillsynsmyndigheternas roll. Danielsson anser att det inte finns tillräcklig kunskap om systematiska kriser och att det inte är möjligt att designa ett effektivt övervakningssystem.

3.5.5 Kritik mot tillsynsmyndigheters ökade inflytande

Enligt Danielsson väljer finansiella institut någon form av riskhantering även vid avsaknad av reglering. Detta faktum har regleringsmyndigheter beaktat och Basel II är ett resultat av detta.

Danielsson förmodar att tillsynsmyndigheterna i Basel II föredrar att bankerna använder sig av IRB-modellerna. Detta eftersom de mäter risk mer exakt samtidigt som de ger en lägre kostnad för tillsynsmyndigheten. Därmed kommer IRB-modellen i pelare I vara den pelare som hela det finansiella systemets stabilitet kommer att vila på. Danielsson ser en risk i detta eftersom effekten av regleringen av bankernas val av riskstyrningssystem inte har studerats. Med det menar han speciellt vilka intentioner som nyckelpersoner har för att mäta risk samt vilka avtal som ligger mellan riskanalytikern, bankledningen och tillsynsmyndigheten.

Danielsson anser att bankerna har en annan syn på IRB-modellerna på grund av att de ger tillsynsmyndigheten en ökad insyn i bankernas interna verksamhet. En risk finns att bankerna ser detta som konkurrenshämmande och det kan få konsekvensen att bankerna väljer att mäta risk på ett annat sätt om marknaden inte varit reglerad¹⁰⁷.

Till följd av detta ser Danielsson fyra möjliga scenarion när det gäller att reglera eller inte reglera de finansiella institutionerna¹⁰⁸.

- *Grov riskövervakning utan reglering* - Är den vanligaste formen av riskstyrning inom finansiella institutioner. Här specificerar ledningen tillåten risk och delegerar den faktiska mätningen av risken till riskanalytikern. Problemet är ledningens oförmåga att observera hur väl riskanalytikern genomför sitt arbete med undantag för extrema situationer. Ledningen övervakar alltså indirekt riskanalytikerns beslut genom det resultat som presenteras. Det skall betonas att resultatet inte speglar den faktiska riskmängden för den finansiella institutionen utan istället den subjektiva riskprognosen från riskanalytikern.

¹⁰⁷ Danielsson, Jón, (2002) *incentives for effectiveness*.....s 1408

¹⁰⁸ Ibid..s 1414ff

- *Indirekt riskövervakning med reglering* - Innebär att riskanalytikern uppskattar mängden risk för den finansiella institutionen och rapporterar en riskprognos till ledningen. Medan övervakaren granskar den interna riskmodellen. Riskprognoserna representerar nästan uteslutande riskanalytikernas subjektiva beslut. Om tillsynsmyndigheten noterar ett för högt risktagande kan åtgärder krävas för riskbegränsning. Denna typ av övervakning kan vara kostsam på grund av att den kan sänka konkurrenskraften, öka övervakningskostnaden, öka inträdesbarriärer på marknaden osv.
- *Fin riskövervakning utan reglering* - Innebär att ledningen i det finansiella institutet inte endast kontrollerar resultatet av riskstyrningssystemet utan kräver en större och mer detaljerad rapporteringsgrad. Detta leder till att ledningen kontrollerar riskanalytikern fullständigt och lämnar inga utrymme för en dold agända.
- *Direkt riskövervakning med reglering* - Kräver att den större och mer detaljerade rapporteringsgraden inte enbart utvärderas av det finansiella institutets ledning utan även av tillsynsmyndigheten. Detta leder till en ökad insyn i det finansiella institutets riskstyrningssystem vilket inte säkert välkomnas. Det kan leda till restriktioner när det gäller risktagning och i sin tur till en konkurrenshämmande effekt. Detta scenario skiljer sig mot indirekt riskövervakning där det finns en gräns på storleken av riskreducering. I detta scenario saknas denna gräns då tillsynsmyndigheten har direkt påverkan på riskstyrningssystemet.

Utifrån dessa scenarion frågar sig Danielsson vilket system som den finansiella institutionen väljer att implementera? De två första karaktäriseras av låg kostnad och låg kvalitet medan de två senare karaktäriseras som dyra och av hög kvalitet. Enligt Danielsson kan indirekt riskövervakning med reglering motsvara standardmodellen och direkt riskstyrning med reglering motsvara IRB-modellen i Basel II.

Danielsson ser en risk i att tillsynsmyndigheten oavsett scenario försöker ta ytterligare steg. Det kan bli så att scenariot med direkt riskövervakning med reglering inte stannar vid att reglera det externa risksystemet utan även det interna systemet för riskstyrning. Detta kommer säkerligen inte mottas väl av de finansiella institutionerna eftersom det troligtvis kan leda till ytterligare riskrestriktioner och leda till konkurrenshämmande effekter. Danielsson ser även en risk i att kostnaden för reglering blir för hög vilket kan påverka kvalitén på riskstyrningssystemet och sänka övervakningskostnaden.

Det är ett faktum att vissa banker använder två system för riskstyrning. Ett för externa och ett för interna mål. Om tillsynsmyndigheten väljer att även reglera det inre riskstyrningssystemet kan bankerna söka efter vägar för att inte behöva avslöja för mycket information om deras risktagningsaktiviteter. Enligt Danielsson balanserar tillsynsmyndigheterna på en tunn tråd för att inte överdriva restriktionerna när ett direkt riskstyrningssystem implementeras.

Danielssons studie visar på att oreglerade finansiella institutioner väljer alternativet där kostnaden är låg och där kvalitén är hög, det vill säga fin riskövervakning utan reglering. Men vid övervakning och det faktum att behöva dela resultatet av riskstyrningssystemet med övervakarna kan leda till att finansiella institutioner väljer ett riskstyrningssystem med lägre kvalitet för att hindra insyn. Danielssons slutsats av studien blir att om en olämplig reglering implementeras kan finansiella institutioner välja att använda mindre kvalitativa riskstyrningssystem.

Enligt McGoun hade de tidigare författarna helt klart en normativ syn på kvantifiering. Dessa åsikter delades till en början av dem som var ansvariga för institutionaliseringen av sannolikhetsmätning av risk inom modern portföljsteori (MPT) och prissättningsmodell för kapitaltillgångar (CAPM). I följande avsnitt beskriver vi de grundläggande antaganden till CAPM samt dess kritik.

3.6 CAPM och dess kritik

3.6.1 Värderingsmodeller för kapitaltillgångar

Capital Asset Pricing Model (CAPM) introducerades i ekonomi i slutet av 1960-talet. Modellen identifierade faktorer som påverkade marknadsvärderingen av aktier, speciellt företagets förväntade framtida kassaflöden och risk.

CAPM eller den perfekta sannolikhetsmetoden förutsätter att¹⁰⁹:

- Alla nuvarande och framtida kassaflöden till individer eller företag kan förutses perfekt av alla.
- Kapitalmarknader är perfekta. Med det menas att:
 1. Ingen individuell låntagare eller långivare på kapitalmarknaden är tillräckligt förmögen att påverka marknadens räntenivåer (ingen enstaka individ kan påverka marknadspriserna för lån).
 2. Varje individ kan låna eller låna ut upp till hans eller hennes gräns för resurser till marknadens räntenivåer.
 3. Information är fri, kostnadsfri och tillgänglig för alla.
 4. Det finns inte några transaktionskostnader eller skatter.
 5. Alla tillgångar är oändligt delbara.
- Investorerare är rationella och föredrar mer konsumtion i någon period än mindre och är likgiltiga för formen för kassaflöden vilka finansierar konsumtionen.
- Investorerare antar att andra individer också agerar rationellt.

¹⁰⁹ Watts & Zimmerman, (1986), *Positive Accounting*...s.21

Under sådana här antaganden, kan marknadsvärdet för ett företag beskrivs som diskonterat nuvärde av framtida kassaflöden från företaget¹¹⁰.

McGoun hänvisar i sin rapport till Fama som argumenterar i sin studie Efficient Market Hypothesis (EMH), att tillgången i en effektiv marknad reflekterar priset på all information som finns tillgänglig. De revolutionerande tankarna med EMH, om prissättning och agerandet av marknaden var likstämmande med ideologin att alla marknader var så gott som perfekta. Det bästa staten kunde göra var att inte blanda sig i marknadens agerande för att den kunde göra något som var effektivt till att bli mindre effektivt. Allt som är ineffektivt ska enligt Fama undvikas¹¹¹.

McGoun hänvisar vidare till Sharpe, Lintner och Black som konstruerade en statistiskt testbar CAPM som beskriver prismekanismen av kapitaltillgångar, där de hävdar att "beta" bestämmer risken för vilken investerarna måste ersättas¹¹². EMH och CAPM är i sitt inre sammankopplade med varandra där CAPM skapar ett verktyg för att testa EMH¹¹³. CAPM är uppbyggd utifrån en riskpremie som består av två delar. Graden av risk, vilken varierar mellan tillgångar och priset för risk, vilket är lika för alla tillgångar samt den förväntade avkastningen på en portfölj, som med hög risk är större än den riskfria räntan. Ju högre risk portföljen har, ju högre är den förväntade avkastningen. Risken mäts med CAPM genom variansen av avkastningsräntan¹¹⁴.

I följande avsnitt skall vi belysa den kritik som riktar sig till CAPM och dess grundläggande antagande som modellen grundar sig på.

3.6.2 Kritik mot CAPM

Tusentals forskningsrapporter har försökt klargöra om CAPM kan accepteras eller förkastas. Baserad på den informationen som fanns när den publicerades, fann ett stort antal, att den inte kunde förkastas. Efter en tid fann man i många studier resultat som visade på existensen av effekter som CAPM inte kunde förklara. Dessa var dessutom inte förenliga med EMH som menar att all relevant information reflekterades i priset på tillgången.

Antalet effekter som uppstått som inte stämmer överens med CAPM och EMH är många, vilket lett till en omfattande kritik som visar komplexiteten av problemet att prissätta tillgångar.

Ett betydande ifrågasättande av modern finansiell teori startade enligt McGoun när *The Prospect of Theory* av Kahneman och Tversky införde experimentella

¹¹⁰ Watts & Zimmerman, (1986), *Positive Accounting*...s.21

¹¹¹ Frankfurter & McGoun, (2002), *Resistance is futile*...s. 377

¹¹² Ibid s. 377

¹¹³ Watts & Zimmerman, (1986), *Positive Accounting*...s.21

¹¹⁴ Ibid s. 21

psykologiska studier i forskningen kring prissättning av tillgångar. De fann av resultatet från ett flertal studier, att psykologiska effekter var ett alternativ till teorin om nyttomaximering, vilken modern finasteori var baserad på. Anledningen till att man använde sig på dessa metoder för att undersöka tillgångsprissättning var de oförklarliga reaktioner på marknaden som uppstod när CAPM/EMH användes. Psykologiska upptäckter användes som förklaringar till marknadens över- och under reaktioner av ny information.

Ytterligare kritik mot EMH/CAPM har enligt McGoun framförts av Basu som tolkar hög avkastning på aktier med låga P/E-tal och lägre avkastning på aktier med höga P/E-tal som en olämplig respons, som inte är i samstämmighet med EMH.

Vidare har empiriska studier av Behavioral Finance litteratur gett upphov till en investeringsstrategi som systematiskt utnyttjar att marknaden inte är så effektiv som EMH antar. Investeraren väljer i dessa studier att ta den motsatta positionen mot vad EMH rekommenderar. Andra studier har visat på underreaktioner, där marknadens respons till ny information tenderar att vara för liten, eller komma för sent. Bernard och Thomas visar att finansiella analytiker underreagerar på vinstmeddelanden, eller överreagerar, alternativt underreagerar på kvartalsrapporter efter positiva eller negativa överraskningar. McGoun hänvisar till Michaely et al., som menade att prisförändringen av aktier vid utdelningar består i en överdriven och irrationellt lång tid.

Vidare hänvisar McGoun till Ball som anser att vi måste ha EMH kvar eftersom vi inte har något som är bättre.

Lintner var enligt McGoun i en av sina artiklar angelägen om att vara mycket försiktig i sina påståenden angående CAPM. Han menade att resultaten i hans rapport inte presenterades som direkt appliceringsbara i praktiska beslut eftersom flera av faktorerna som var av stor betydelse i praktiken måste ignoreras eller göras antaganden på.¹¹⁵

McGoun skriver i sin rapport att Ross anser att CAPM ger en rimlig mätning av risk som kombineras med ett antal standarder av mycket förenklade eller orealistiska mikroekonomiska antaganden. Detta leder till att CAPM genererar en simpel formel som stämmer överens med uppfattningen av vad som är bra principer för investeringar.¹¹⁶

McGoun menar att föreställningen av risk inte var upphovet med CAPM. Den andra tänkbara orsaken enligt McGoun var användandet för kvantifieringen av risk. I CAPM hävdas det att beta är det bästa sättet för att förklara varierandet av avkastning på tillgångar. CAPM förklarar teoretiskt hela variansen. Ett antal studier

¹¹⁵ McGoun, (1992), *The CAPM...*s. 165

¹¹⁶ Ibid...s. 166

har dock visat att den förklarar mindre än hälften av variansen och när jämförelser har gjorts visar de enligt McGoun att den inte förklarar mer än andra mätningar.¹¹⁷

Vidare hävdar McGoun att grundarna till CAPM-modellen inte fick nobelpriset i ekonomi på grund av sitt normativa eller instrumentella värde eftersom det normativa eller instrumentella värdet av Markowitz och Sharpes teorier för investerare ännu inte har, och inte kan, bevisas. CAPM fick enligt McGoun inte nobelpriset på grund av sitt positiva värde. Den gör ett dåligt jobb när det gäller förutsägelser, om den överhuvudtaget är kapabel att förutse någonting meningsfullt. Deras kvantifiering av risk har inget berättigande och är inte nödvändigtvis det bästa när ett antagande om risk måste göras. CAPM fick inte heller nobelpriset för sin funktion som lärobok. Den säger ingenting som inte redan är sagt och har inte lett till något nytt. Det fanns helt enkelt inte några bra anledningar till utmärkelsen. Snarare vann CAPM nobelpriset för att många, om inte alla, teoretiker och praktiker har ett behov av och tro på vad de representerar, nämligen reduktion av komplexiteten av tillgångsvärdering. CAPM är en rimlig mätning av risk som är ändamålsenlig för ett stort antal syften inom redovisning och finansiering.¹¹⁸

3.7 Japanska kapitaltäckningsregleringen

Enligt Sawabe var tanken med de nya kapitaltäckningsreglerna i Japan att de skulle minska den finansiella eufori som rådde under 1980-talet samt minska bankernas risker¹¹⁹. Det stod dock snabbt klart att de nya reglerna inte kunde uppnå detta. Den finansiella euforin accelererade när de nya kapitaltäckningsreglerna implementerades år 1986. Marknaden var inte så rationell som det förväntades utan marknaden sköt till en mycket stor mängd kapital till bankerna som var ivriga att förbättra kapitaliseringen. En bostads- och börsbubbla växte gigantiskt efter implementeringen av de nya reglerna år 1986. Euforin varade till slutet av år 1989 och den japanska ekonomin har sedan dess kämpat med att hantera sina skuldproblem¹²⁰.

3.7.1 De nya kapitaltäckningsreglerna i Japan

En av de stora anledningarna till misslyckandet i de japanska kapitaltäckningsregleringen var enligt Sawabe medtagandet av de latent revalveringsreserverna (LRR)¹²¹.

Japanska banker var till skillnad från amerikanska banker tillåtna att äga aktier i andra företag för motsvarande 5% av det totala aktiekapitalet. Banker i Japan ägde ett stort antal aktier i andra företag av investeringssyfte. Bankerna skrev ofta i årsredovisningen att aktierna ägdes för att upprätthålla en ömsesidig relation med

¹¹⁷ McGoun, (1992), *The CAPM* ...s. 169

¹¹⁸ Ibid...s. 177

¹¹⁹ Sawabe, 2002, *The role of accounting*...s. 397

¹²⁰ Ibid s. 406f

¹²¹ Ibid s. 397

företaget. Det stora innehavet av aktier som bankerna ägde gav upphov till stora latent revalveringsreserver (LRR)¹²².

LRR var skillnaden mellan det bokförda värdet och marknadsvärdet av bankernas tillgångar och bestod oftast av mark och aktier. Ibland argumenterar ekonomer för att LRR skall införlivas i kapitaltäckningen eftersom de anser att regleringskapital skall beräknas enligt marknadsvärde. LRR i Japan var varken vinst eller kapital innan den var realiserad och den var formellt osynlig så länge den fanns "off balance" i redovisningen.

De latent revalveringsreserverna kunde bli enorma under en period när marknadsvärdena hade stigit kraftigt. Priserna på fastigheter och aktier hade i Japan stigit generellt sätt sedan 1950-talet till slutet av 1980-talet och dessa tillgångar var inte omvärderade i bankernas balansräkningar under denna period. LRR fungerade i Japan enligt Sawabe som en buffert för att hantera tillfälliga förluster men detta skapade problem¹²³.

Effekterna av de nya reglerna

Ett problem enligt Sawabe var att harmonin i bankernas kapitaltäckning byggde på förväntningar om ekonomisk tillväxt och ständigt ökade priser på tillgångar. Utan LRR var nivån på den japanska kapitaltäckningen mycket lägre än i de amerikanska och brittiska bankerna. Ett annat problem var att införlivandet av LRR i regleringskapitalet gjorde kapitalet mer känsligt för volatilitet på marknaden. När marknaden är stark ökar kapitaltäckningen automatiskt och när marknaden är svag minskar den¹²⁴.

Fördelarna med en kapitaltäckningsreglering är enligt Sawabe funktionen i en expansionsfas. Den skall förmå banker att bete sig förståndigt i en kraftig ekonomisk uppgång. På grund av minimikapitaltäckningsnivån som krävs av regleringen kan banker inte expandera kraftigt om de inte expanderar sin kapitalbas tillräckligt för att behålla miniminivån. För att inte bryta mot regleringen kan bankerna antingen välja att växa mindre och samtidigt öka vinsten i samma takt eller expandera snabbare med finansiering via aktiemarknaden. Det första alternativet kräver hög lönsamhet vilket gör det svårt att expandera verksamheten. Det andra måste generera hög framtida vinst för att kunna övertyga investerare. Finansiering med aktier ökar utbudet av kapital på marknaden vilket tenderar att stabilisera en stark marknad. När aktieägarnas intresse ökar är företagsledare mer utsatta för marknadens krav. Aggressiv utlåning kan enligt Sawabe kontrolleras i haussade förhållanden genom kapitaltäckningsreglering på detta sätt¹²⁵.

¹²² Sawabe, 2002, *The role of accounting.....s.* 409

¹²³ Ibid s. 403

¹²⁴ Ibid s. 415

¹²⁵ Ibid s. 410

Under en recession kan kapitaltäckningsreglering ibland skapa en kreditkrasch. Det är relativt lätt att behålla minimikapitalet i tider med måttlig ekonomisk nedgång så länge som förberedelser är konstruerade för dåliga lån. När ekonomin tappar fart minskar också behovet av att uppta banklån. Förutom kapitaltäckningsregleringen finns det inga större behov för banker att strama åt kreditkvoterna. När regleringen är korrekt utformad skall den ha en funktion som dämpar under hausse och motsatt effekt under mindre recessioner. Med andra ord skall den ha en utjämnande effekt på konjunkturen.

Medtagandet av LRR i Japan gjorde kapitaltäckningsregleringen ”pro-cyklisk” i ekonomisk nedgång och mindre dämpande i ekonomisk hausse. LRR medförde att kapitaltäckningsregleringen i Japan hade motsatt effekt på konjunkturen. Under högkonjunktur förvärrade kapitaltäckningsreglerna överhettningen och den förvärrade en redan svag konjunktur. Kapitaltäckningen tenderade att krympa när LRR minskade i och med sjunkande aktiekurser. Om inte effekten av LRR-minskningen kompenseras minskar bankernas kapitaltäckning¹²⁶. Sawabes tankegångar stöds av Haddad som påpekar att marknadsvärdet sjunker under en ekonomisk nedgång och följderna blir då att bankerna tvingas sätta ned värdet på deras innehav. Konsekvensen blir att de får rapportera förluster och reducera deras kapital och detta påverkar affärsaktiviteterna negativt och förvärrar den ekonomiska krisen ytterligare¹²⁷.

Regleringskapitalet tenderar att bli uppblåst under tider av hausse, eftersom det tillåter banker att fullfölja en aggressiv utlåningsstrategi mer fritt. Om risken för en kreditkrasch var en biprodukt av kapitaltäckningsregleringen var bankernas ökade risktagande enligt Sawabe huvudprodukten. Effekten av de nya reglerna blev därmed rakt motsatt syftet det vill säga att upprätthålla sundheten på den finansiella marknaden.

Haussen i slutet av 1980-talet visar enligt Sawabe ineffektiviteten av den japanska versionen av kapitaltäckningsreglering. Medtagandet av LRR satte regleringen ur spel som en riskbegränsande apparat i det finansiella systemet generellt och i banksektorn i synnerhet.

När kapitaltäckningen minskar måste bankerna pressa ihop storleken av sina regleringstillgångar för att kunna överensstamma med reglerna. Den största tillgången i traditionell bankverksamhet är lån. Tillgängligheten på krediter tenderar att krympa när banker inte är villiga att låna ut. Konsekvensen är en kreditkrasch som gör att ekonomin försämras ytterligare. Ytterligare en viktig kategori av bankernas tillgångar är aktier. När värdet på bankernas LRR sjunker i sämre tider är bankerna tvingade att sälja aktier vilket enligt Sawabe ger den effekten att redan dåliga förutsättningar blir sämre. I båda fallen leder resultaten av bankernas portföljstyrning till en förvärrad svag ekonomi¹²⁸.

¹²⁶ Sawabe, 2002, *The role of accounting*. .s. 411

¹²⁷ Barlev & Haddad, 2003, *Fair Value an accounting*.s. 388

¹²⁸ Sawabe, 2002, *The role of accounting*. .s. 411

3.7.2 Sawabes synpunkter på internationell standardisering

Det gåtfulla beslutet att införliva LRR som en del av regleringskapitalet i Japan kan förklaras av den internationella standardiseringen av kapitaltäckningen. Införlivandet av LRR i en kraftigt växande marknad betydde högre nominella kapitaltäckningstal. Följden blev att japanska bankreglerare kunde förbättra kapitalbasen för att kunna jämföra sig med bankerna i USA och Storbritannien.

Sawabe menar att vi skall inta en försiktig inställning till den internationella standardiseringsprocessen på grund av det kreativa tillmötesgåendet av både reglerare och de som regleras. Reglerare och de som regleras försöker med andra ord kringgå regler med kreativ redovisning för att kunna anpassa sig till internationell standardisering¹²⁹. Regleringsmisslyckandet föranledde stora förändringar av regleringsorganen. Ministry of Finance var inte längre vid makten av tillsyn och reglering av banker.

Swabes synpunkter angående händelserna påvisar att en kris skapar ett behov eller krav för en förändring. Ytterligare en förändring som är på ingång är att redovisning till historisk kostnad tenderar att ersättas av redovisning till verkligt värde. Avsikten med nästa avsnitt är att visa hur utvecklingen av marknadsvärdering gestaltats. Det intressanta är att marknadsvärderingen slopades i slutet av 1930-talet till följd av en finansiell kris och man valde att gå över till redovisning till historisk kostnad. Men nu är alltså tendensen den motsatta.

3.8 Tendenser inom redovisningen

Enligt Haddad tyder utvecklingen av redovisningsstandarder på att redovisning till historisk kostnad (HCA) alltmer ersätts av redovisning till verkligt värde (FVA). En övergång från HCA till FVA är ett svar på önskemålet från användare av finansiella instrument och redovisningsprofessionens ansträngningar för att motverka den allt sämre relevansen i finansiell information. Oavsett anledning har införandet av FVA haft stor betydelse för redovisningsfältet. Denna process har intensifierats i samband med den globala ekonomins expansion och den snabbt växande informationsteknologin.

¹²⁹ Sawabe, 2002, *The role of accounting* . .s. 420f

3.8.1 Några brister med HCA-modellen

HCA-metoden är enligt Haddad en källa för oväsentlig redovisningsdata vilket ger en otydlig bild av företagets finansiella ställning. HCA-metoden är ett resultat av konservativa redovisare som föredrar reliabilitet framför relevans. Konservativa redovisare tenderar att inte räkna med osäkra intäkter men de räknar med osäkra kostnader. Reliabilitet står för representativ överensstämmelse och verifierbarhet vilka är de grundläggande kvaliteterna för redovisningsinformation. Dessa kan beskrivas enligt följande:

- *Representativ överensstämmelse*, innebär att det i redovisningen av tillgångar och skulder finns korrespondens mellan bokfört värde och marknadsvärde.
- *Verifierbarhet*; innebär att det finns konsensus mellan professionella redovisare i samband med mätning av de siffror som visar de monetära värden på aktuella transaktioner, dokumenterade och upptagna i redovisningsböckerna, så att de mäts på samma sätt oberoende av vem som mäter.

Stor del av den kritik som riktas mot HCA-metoden associeras enligt Haddad till dess förvrängning av företagets finansiella ställning. Fluktuationer i den generella prisnivån ignoreras i HCA-metoden och försämrar därmed värdet av informationen. För att motverka kritiken införde FASB år 1979 General Price Level Accounting. Resultatet av detta blev bara en marginell förbättring. År 1984 fastslog FASB att ytterligare öppenhet (av GPLA) skulle uppmuntras men några krav på det ställdes dock inte.

Enligt Haddad låg många orsaker bakom FASB:s agerande. Bland annat hade analytiker utvecklat egna metoder för att göra bedömningar av prisnivåns och inflationens inverkan. Fluktuationer i utbud och efterfrågan av tillgångar förändrar prisbilderna. En prisnedgång av permanent karaktär tar GAAP hänsyn till men tillgången måste vara utsatt på en marknad och faktiska förluster måste vara upptäckta. En prisnedgång av temporär karaktär och en prisuppgång ignoreras. HCA-metoden bortser också från effekterna på skulderna efter förändringar i räntenivån och speciellt då de långfristiga lånen. Bokfört värde på skulder representerar inte verkligt värde och orealiserade förluster eller intäkter upptäcks inte. Kostnader som kan hänföras till forskning och utveckling är generellt sett kostnadsförda och är enbart i begränsad omfattning kapitaliserade som tillgångar under US GAAP. Denna redovisningsmetod försäkrar verifierbarheten för kostnaderna men förvränger siffrorna på balansräkningen. Avskrivningar och amorteringar på egendom, anläggningar, maskiner och immateriella tillgångar följer samma konservativa mönster. Dessa kostnader är vanligtvis överskattade i tidiga perioder och underskattade i slutet av perioder, och återspeglar knappast den faktiska kostnaden. Konsekvenserna på redovisningen blir att:

1. Tillgångar och skulder i balansräkningen blir undervärderade men även övervärderade.
2. Aktieägarnas kapital blir missvisande.
3. Resultaträkningen, som kompletterar balansräkningen, blir förvrängd. Dess komponenter samt resultat representerar ej verkliga siffror.

Redovisning genom HCA-metoden skapar enligt Haddad tvivel på relevansen i värderingen och användbarheten för rapporterade siffror och följderna blir att analyser av finansiell ställning förknippas med hög risk och svårighet¹³⁰.

3.8.2 Traditionell analys av finansiell ställning

Enligt Haddad är målet med finansiella räkenskaper att de skall representera resultatet av tidigare händelser och den finansiella positionen för en redovisningsenhet. De används även för att analysera framtiden genom en mängd olika verktyg. Huvudmetoden för analyser är att göra jämförelser mellan tidigare prestationer, mål, likartade företag och branschen. Redovisningsinformation används för analys av likviditet, soliditet, lönsamhet, effektivitet, utdelnings- och affärspolicy.

HCA-metoden förvränger många delar i resultaträkningen och balansräkningen och försvagar därmed analysens värde. Trots detta föredrog redovisningsprofessionen enligt Haddad reliabilitet före relevans och använde sig av HCA-metoden och misslyckades därmed att ta hand om dessa saker. Som beskrivits ovan fanns det en mängd problem med HCA. Ett sätt att hantera dessa problem var införandet av FVA som nu kommer att beskrivas¹³¹.

3.8.3 Utvecklingen av FVA-metoden

Före år 1938 var banker och andra finansiella institut tvingade att rapportera deras lån och finansiella innehav till marknadsvärde. Under den ekonomiska nedgången sjönk marknadsvärdet på dessa tillgångar. Följden blev att bankerna tvingades att sätta ned värdet på deras innehav och konsekvensen blev att de fick rapportera förluster och reducera sitt kapital. I avsikt att behålla den enligt lag lägsta tillåtna kapitalnivån tvingades bankerna att minska sina lån. Detta påverkade affärsaktiviteterna negativt och spädde på den ekonomiska krisen ytterligare. Efter detta ersattes marknadsvärdering inom den finansiella sektorn av HCA-metoden.

¹³⁰ Barlev & Haddad, 2003, *Fair Value an accounting*.s. 385-387

¹³¹ Ibid...s. 387

I juli år 1947 introducerade Committee on Accounting Procedure värderingstermen "market" för icke-finansiella tillgångar i sin Accounting Research Bulletin No. 29 Inventory Pricing. Enligt Haddad föreskrev denna rapport att inventarier skulle värderas till "lägsta kostnad eller market" (LCM). Termen "market" definierades som nuvarande ersättningskostnad (genom köp eller produktion) och uttrycket har förknippats med en undre och övre gräns. Båda gränserna introducerade och använde termen försäljningspris vid rapportering av värdet på tillgångar i balansräkningen för första gången i finansiell rapportering. Rapporten föreslog att "marknadsvärdet" inte skulle överstiga realiserbart nettovärde.

Av elakhet argumenterade många att försäljningspris inte helt klargjorde objektivt syftet med konservatism. Men CAP föredrog relevans före objektivitet och reliabilitet. Introduceringen av konceptet med försäljningspris på finansiell rapportering har varit asymmetriskt. Det var enbart tillåtet i de fall då bokfört värde visade sig vara högre än ersättningsvärdet på inventarier. Varor i process har inte exakta priser och användandet av försäljningspris även i dessa fall reflekterar även potentiell värdering av operativa tillgångar. Mer slående är redovisningsprofessionens beredskap för att göra en avvikelse från den konventionella HCA-metoden. Begränsningarna i användandet av termen verkligt värde i FAS 115 (FASB, 1993b) kommer att tvinga fram detta. Standarden tillåter användande av verkligt värde på aktiekapitalet endast i situationer där det verkligen är möjligt.

Under år 1959 fastställde American Institute Of Certified Public Accountants (AICPA) deras APB, vilken tog över ansvaret efter sin föregångare, CAP. Som tillägg genomförde AICPA en undersökning vars syfte var att öka kunskapen hos professionella redovisare och andra intresserade parter i redovisningsfrågor samt åstadkomma bättre lösningar på redovisningsproblem. Trots att undersökningen tenderade att ifrågasätta APB:s konservativa inställning och ställde krav på marknadsvärdering av vissa tillgångar valde de att avvisa kritiken och gå vidare¹³².

Vändningen för marknadsvärdering

År 1973 bildades den opartiske normgivaren FASB och enligt Haddad tittade de på problem relaterade till mätning och rapportering av finansiella instrument. Efter ett par års undersökning övervägde de konceptet med verkligt värde och inom en del områden har FASB initierat konceptet för icke-finansiella tillgångar och skulder som till exempel leasing och pensioner. Vidare föreslog de att det var nödvändigt att införa oberoende experter som var kvalificerade nog att bedöma verkligt värde för vissa investeringar.

I maj år 1986 startade FASB ett projekt som skulle ta itu med redovisning av finansiella instrument och finansiering genom off-balance-redovisning på sin agända. Projektets avsikt var att utveckla breda standarder för att lösa problemen med

¹³² Barlev & Haddad, 2003, *Fair Value an accounting...*s. 388-389

finansiell redovisning och rapporteringsfrågor och andra liknande frågor som kan komma i framtiden angående olika finansiella instrument och relaterade transaktioner. Första resultatet av projektet var FAS 105 som kom år 1990. Fas 105 fokuserade på risk i samband med off-balance-redovisning.

Många studier som stödde redovisning till marknadsvärde publicerades i redovisnings- och finansieringslitteratur. Enligt Haddad byggde dessa studier i stor utsträckning på den kritik som riktades mot APB: konservativa ställning.

Enligt Haddad påtalade forskare att det finns många olika priser som kan tillämpas på icke-monetära objekt men vid en viss tidpunkt är alla tidigare priser historia. Enbart nuvarande priser har någon betydelse vid val av handlingsalternativ. Det noterades att om man räknar bort alla tidigare priser är där två priser som kan användas för att mäta det monetära värdet som överensstämmer med icke-monetär egendom, nämligen inköpspris och försäljningspris. Forskarna föredrog försäljningspris och beskrev det som nuvarande kontant överensstämmelse¹³³.

Det avgörande bidraget

I samband med utvecklingen av FVA-metoden är ASOBAT ett av de viktigaste bidragen. ASOBAT diskuterade målen med redovisning och rekommenderade fyra standarder ; relevans, verifierbarhet och frihet från ensidighet och kvantifiering. Därefter analyserades behovet för externa och interna användares redovisningsinformation samt slutsatser med rekommendationer. Enligt Haddad kom de fram till att det för externa användare var aktuellt med multipel mätning av ekonomisk och finansiell data som inkluderade nuvarande kostnadssiffror. Krisen hos Savings and Loan Associations (S&L) intensifierade denna trend till följd av att de inte förutsett krisen genom sin rapportering.

Olika forskare påpekade enligt Haddad att redovisning till marknadsvärde skulle vara fördelaktig för banksektorn och framförallt för bankreglerare. Man favoriserade användandet av nuvarande kostnad för finansiella institutioner och ordföranden man stödde redovisning till nuvarande kostnad för att skapa relevans ur värderingssynpunkt. Enligt Haddad kritiserade och påtalade forskarna svagheterna med HCA-metoden och dess möjliga effekter och stödde redovisning till marknadsvärde.

Under år 1990 deklarerade den dåvarande ordföranden för SEC att verkligt värde är det enda relevanta mått och föreslog att alla finansiella institutioner skulle rapportera alla deras finansiella investeringar till marknadsvärde. Enligt Haddad ansågs detta uttalande vara det mest tydliga och avgörande initiativ i redovisningens utveckling på över 50 år. SEC:s nya attityd fick FASB att tänka på möjligheterna att introducera konceptet med redovisning till verkligt värde. FASB utgav år 1991 standarden FAS 107 som övervägde redovisning till verkligt värde för alla finansiella instrument.

¹³³ Barlev & Haddad, 2003, *Fair Value an accounting*..s. 389-390

Därefter ökade hastigheten mot användandet av verkligt värde. Övergången var inte smidig och lätt och speciellt kompensation till anställda genom aktier var komplicerad. En avgörande fas för utvecklingen av FVA var förklaringen av FAS 133. Standarden är enligt Haddad en av den mest konsekventa redovisningsstandard som givits ut under de senaste åren. Den beskriver en omfattande lösning för redovisning som standardiserar redovisning av derivat och hedging-aktiviteter. FAS 133 stadgar, att derivat måste tas med i balansräkningen till verkligt värde och förändringarna i deras verkliga värde. Dock måste de som relateras till vissa hedging-aktiviteter tas med i resultaträkningen när de uppstår.

The Statement of Financial Accounting Concepts No. 7 (FASB, 2000) vars syfte är att förse finansiella rapporter med relevant information är ytterligare ett bidrag. Det viktiga med detta koncept är att den förser med tillvägagångssätt för bestämmandet av verkligt värde för tillgångar och skulder när det inte finns något observerat marknadspris.

IASC har arbetat i samma riktning som FASB angående FVA. Redovisningsförklaringar från både FASB och IASC påverkar alla industriländer, globala och lokala kapital- och penningmarknader, aktiemarknader och de flesta multinationella företagen. Det faktum att FVA-metoden introduceras samtidigt i många länder och av många företag vars aktier handlas i de största marknaderna bidrar till bred acceptans. IASC:s ansträngningar har varit i linje med FASB och speciellt då när det gäller finansiella instrument¹³⁴.

3.8.4 FVA-metodens effekter på företaget

Som nämnts tidigare får FVA aktieägarna att fokusera på effektiviteten i hur ledningen utnyttjar tillgångarna och skyddar värdet på deras kapital och får ledningen att redovisa skillnader i värdet på tillgångarna som de gör för intäkter. Analysen av orsaken till förändringar i värdet på tillgångarna är viktig för aktieägarna. En försäljning eller ett köp av en tillgång kan undersökas i relation till affärspolicy. Ett lägre värde på en tillgång kan indikera att ledningen inte tilltog möjliga medel för skydd. Ett högre värde kan tillfredsställa aktieägarna kortsiktigt men utsätter samtidigt företaget för en högre risk.

Problemet är att företag som gör affärer i en sektor inte bör utsättas för ökade risker i en annan. Ledningen är känd för deras kritiska inställning mot risker, eftersom de äventyrar sin position och rykte om de skulle misslyckas. De kommer därför att söka efter mekanismer för att kunna säkra värdet på tillgångarna. Konsekvensen av FVA-metoden blir att en ny ledningskultur uppstår där ledningen utnyttjar derivat och andra tekniker för att skydda värdet på tillgångarna. Riskerna kommer att öka markant i en dynamisk affärsmiljö till följd av globala och lokala marknader. För att

¹³⁴ Barlev & Haddad, 2003, *Fair Value an accounting...*s. 390-393

FVA-metoden skall kännas trovärdig måste ledningen genom en omfattande strategisk planering ta hänsyn till risker.

FVA-metoden kommer att tvinga företagsledningen att beakta den ekonomiska miljö och de trender som finns nationellt och internationellt. De måste förstå innebörden av derivat, optioner, räntestruktur och framtida kassaflöden. En ökad användning av derivat för att skydda det verkliga värdet på företagets kapital anses vara en av de förbättringar som följer med FVA-metoden. FVA-metoden intensifierar och skärper ledningens uppfattning om hur de skall agera i en öppen ekonomi. Detta innebär att ledningen står inför nästan obegränsade marknader för företagets produkter och att de kanske föredrar globala kapital- och penningmarknader för finansiering av tillgångarna. På dessa marknader har ledningen möjlighet att finna de mest attraktiva lånen. Även om företaget är relativt litet agerar de ofta i en global omgivning och ledningen måste beakta och identifiera de olika rörelserna och trenderna¹³⁵.

3.9 Kulturella skillnader

3.9.1 Traditioner inom redovisning

Den redovisningspraxis vi har idag är inte en gång för alla fastslagna principer utan är i hög grad en produkt av den historiska utvecklingen.

Redovisningens utveckling i de industrialiserade länderna kännetecknas av två väsentligt olika redovisningstraditioner som brukar kallas för den kontinentala respektive den anglosaxiska traditionen. Den kontinentala traditionen omfattar de västeuropeiska länderna med undantag för Storbritannien, Irland och Holland, medan den anglosaxiska traditionen omfattar de tre nämnda länderna samt USA. Japan har till största del påverkats av den kontinentala traditionen.

Den kontinentala traditionen har sitt ursprung i romersk rätt och är utpräglat legalistisk. Det finns i den kontinentala traditionen kopplingar mellan redovisningslagstiftning och skattelagstiftning, vilket inneburit att redovisningen har påverkats starkt av skatteregler under 1900-talet.

Den anglosaxiska civilrättsliga traditionen har inte byggt på lika mycket nedskrivna lagar utan har istället baserats på sedvanerätt. Redovisningen har i mycket liten utsträckning reglerats i lagstiftningen utan har istället utvecklats av redovisningsprofessionerna i dessa länder.

En bidragande orsak till att redovisningen utvecklats olika i de båda grupperna av länder har varit skillnader i ägarstruktur i de större företagen. I de länder som tillhör den kontinentala traditionen har staten, banker och familjeintressen haft ett

¹³⁵ Barlev & Haddad, 2003, *Fair Value an accounting*..s. 403

avgörande inflytande. I länder med anglosaxisk tradition har företagen i större utsträckning varit börsnoterade och ägarspridningen har varit större. Företagen domineras i länder med anglosaxisk tradition av aktieägare som inte har tillgång till intern information utan är hänvisade till företagets externa redovisning.

Följden av detta har blivit att redovisningsprofessionerna i dessa länder som representeras av bland andra revisionsbyråerna varit och är, fortfarande större och starkare i anglosaxisk tradition.

De olika traditionerna har olika syn på vad som menas med "riktig" redovisning. Enligt den kontinentala traditionen är en riktig redovisning en redovisning som stämmer överens med lagen. I den anglosaxiska traditionen har man däremot haft en mer principiell syn på vad som menas med riktig redovisning. En riktig redovisning är här en redovisning som är "true and fair", en redovisning som ger en rättvisande bild av verkligheten.

I länder som tillhör den kontinentala traditionen har värderingsfrågorna inte reglerats i lagstiftningen i den meningen att lagen har angett "riktiga" värden. I lagstiftningen har det funnits högsta tillåtna tillgångsvärden och i skattelagstiftningen har angetts lägsta tillåtna värden. Spelrummet mellan dessa lagsystem har ofta varit stora. Eftersom företagen oftast valt de lägsta tillåtna värdena för att skjuta upp inkomstbeskattningen, har skattereglerna i praktiken kommit att styra de värderingar som tillämpats i redovisningen.

I den anglosaxiska traditionen har det inte funnits samma koppling mellan redovisning och beskattning utan ofta har olika, och frikopplade, värderingsregler använts. Som en följd av frikoppling mellan redovisning och beskattning har redovisningen kunnat tillgodose marknadens krav på information i större utsträckning i dessa länder.

Under senare decennier har länderna som tillhör den kontinentala traditionen kommit att anamma delar av den anglosaxiska traditionen till följd av bland annat:

- Uppkomsten av multinationella företag.
- Notering av dessa på börserna i New York och London.
- En internationell standardisering som bygger på den anglosaxiska traditionen.
- Uppkomst av en mängd nya finansiella instrument.

Mellan de olika traditionerna har till exempel "true and fair" blivit föremål för skiftande tolkningar. Enligt en utpräglad kontinental tolkning framför allt företrädd av Tyskland innebär "true and fair" att redovisningen ska upprättas i enlighet med lagar och rekommendationer. Enligt en utpräglad anglosaxisk tolkning företrädd av framförallt Storbritannien innebär "true and fair" att det ska vara tillåtet att avvika från både lagar och rekommendationer om det är nödvändigt för att avbilda verkligheten i företaget på ett sätt som uppfattas som rättvisande. Utvecklingen mot

marknadsvärdering av finansiella instrument får också ses som ett uttryck för den anglosaxiska marknadsvärderingen¹³⁶.

Olikheterna mellan de två traditionerna får effekter på hur redovisningen utformas, utvecklas och tolkas i länder tillhörande de olika traditionerna. Detta gör att det finns en omfattande politisk och lobbying aktivitet när nya redovisningsnormer ska införas.

3.9.2 Kultur och politiska processer

Jönsson menar att de första erfarenheterna av de nya harmoniseringsreglerna i Europa visar att samma text i reglerna tolkas olika i olika kulturer. Jönsson säger att aktörer från olika kulturer kommer ha svårigheter att övertyga varandra om fördelarna med nya normer. Genom att studera olika områden i ett land kan man enligt Jönsson skapa bättre förståelse för relationen mellan redovisning och kultur som aktiveras när normer utarbetas. Oavsett om något handlar om redovisning eller beslutsfattande influeras det enligt Jönsson av politisk aktivitet¹³⁷.

Enligt Willmott visar den internationella debatten om redovisning av forskning och utveckling (FoU) att det har blivit en politisk process när det gäller tillämpning och utveckling av redovisningsprinciper. Detta visar också enligt Willmott att redovisning har politiska, ekonomiska och sociala konsekvenser. Olika politiskt internationella och nationella institutioner i olika länder är aktiva i produktionen och övervakningen av regleringen. Detta är en av orsakerna till utvecklingen av regleringen.

Vidare menar Willmott att skillnader mellan länder kan bero på att de institutionella strukturerna och processerna skiljer sig åt. Gemensamt för samtliga länder är att det finns intressegrupper som utnyttjar formella och informella kanaler för lobbying. Ofta är samma grupper inblandade i alla länderna. En djupare analys börjar enligt Willmott ta form i att politiska skillnader i redovisningsreglering tydliggörs av olika socialkulturella och historiska händelser som omger redovisningsprocessen¹³⁸.

Enligt Puxty et al är det viktigt att redovisare intresserar sig för det sociala sammanhanget om de skall förstå sin position och roll i samhället. Det Sociala sammanhanget är också viktigt om man skall fastställa redovisningens betydelse. Puxty et al fokuserade på redovisningens roll i samband med reglering av ekonomiska och sociala aktiviteter i samhällen samt i vilken utsträckning som redovisningsinstitutionerna är reglerade¹³⁹.

¹³⁶ Smith, 2000 s 73ff

¹³⁷ Jönsson, 1991, *Role making*...s. 521

¹³⁸ Willmott et al, *Regulation of*...s. 48

¹³⁹ Puxty et al, 1987, *Modes of regulation*...s. 273

Institutionerna och processerna för reglering av redovisning i olika länder är enligt Puxty et al svåra att förstå om man inte tar hänsyn till historiska, politiska och ekonomiska förhållanden i länderna. Puxty et al såg de särskilda institutionella formerna och sociala processerna för reglering som resultat av konstellationer av materiella och ideologiska krafter som finns i olika länder. De föreslog att en analys av redovisningsreglering som ett socialt och organisatoriskt fenomen kräver en konstruktion av samband mellan marknadskrafter, byråkratisk kontroll och samhällsideal¹⁴⁰.

Puxty et al hänvisade till en modell framtagen av Streeck & Schmitters vilken identifierade tre idealtypiska principer för samordning och allokering. Modellen tog upp "spridd konkurrens" (marknad), "hierarkisk kontroll" (staten) och "spontan solidaritet" (samhället). Principerna kan förklaras enligt följande¹⁴¹:

- *Spridd konkurrens* – Redovisning är reglerad genom marknadsprinciper på olika sätt. Redovisningen genomsyrar de moderna organisationerna och tar på sig en ökad betydelse. Redovisning används för kontroll och förbättringar.
- *Hierarkisk kontroll* – Är en viktig del i formeringen och utvecklingen av redovisning. Staten försöker att hålla företag redovisningsskyldiga för deras aktiviteter och försäkra sig om att kostsam information görs tillgänglig för både marknaden samt icke- marknadsaktörer. Något som man inte kan lita på att marknadsmekanismen förses med. Principen innebär att staten försäkras sig att grundläggande redovisning tillämpas i syfte att reducera turbulensen och osäkerheten förknippad med oregelbunden disciplin i marknaden.
- *Spontan solidaritet* – Historiskt sett var formella organisationer befordrade till professionella sammanslutningar genom osäkerhet till följd av en icke reglerad "fri" marknad för redovisningsexpertis. "Industriella" professioner påverkar idealen, samhället för att bibehålla och legalisera social avstängning.

Streeck & Schmitters modell beskriver att social ordning är ett uttryck för kombinationen mellan dessa tre principer. Puxty et al kritiserade Streeck & Schmitters modell framförallt på grund av att modellen inte försöker bedöma vilka motsägelser som existerar mellan principerna. Dessa motsägelser är enligt Puxty et al viktiga att beakta för att kunna förklara principernas roll för social praxis. Principerna för spridd konkurrens, hierarkisk kontroll och spontan solidaritet spelar alla en roll i samband med regleringen av redovisning. Redovisningsreglering är något som inte kan analyseras utifrån enbart en eller två av dessa principer. Enligt Puxty et al är det tydligt att det är en mix av alla tre som påverkar regleringen¹⁴².

¹⁴⁰ Puxty et al, 1987, *Modes of regulation* s. 275

¹⁴¹ Ibid s. 276ff

¹⁴² Puxty et al, 1987, *Modes of regulation*. . .s. 276f

Puxty et al poängterar också att Streeck & Schmitters modell är otillräcklig på grund av att den fokuserar på nationerna och ignorerar därmed den ökade betydelsen för internationella och transnationella institutioner för reglering¹⁴³.

Redovisningsmetoder är enligt Willmott inte objektiva. De måste bli konstruerade och tolkade, vilket leder till politisk tävlan. I dessa tävlingar förhandlas det både om existensen och om det tekniska innehållet. Genom att skapa metoder som löser dessa konflikter har redovisning enligt Willmott effekter för fler än användare och tillhandahållare av information¹⁴⁴.

De internationella redovisningsorganisationernas problem måste enligt Willmott ses utifrån de olika ländernas åsikter, lagliga barriärer, institutionella variationer i organisationer och influenser från olika länder. Retoriken angående internationell redovisningsharmonisering som uttalats av redovisningsprofessionen har enligt Willmott tenderat att komma före några stora skiften i praxis än så länge. Den hierarkiska kontrollen i länderna som mekanism har ökat trots retoriken om mindre reglering. Willmott menar att det således finns skillnader mellan retoriken och vad som sker i praktiken¹⁴⁵.

Willmott menar att redovisning ibland anses vara till bara för dem som är direkt inblandade, till exempel aktieägare och långivare. Men tittar man närmare ser man att redovisning är mycket mer än en mekanism för att skapa förtroende mellan två oberoende parter. Redovisning förklarar enligt Willmott maktstrukturer och välfärd, och medverkar i processen att rationalisera de sociala och ekonomiska strukturerna i samhället. Genom att förmedla information till de finansiella marknaderna, konstruerar och förmedlar redovisningen kontroll och välfärd. Redovisningen influerar aktiepriser och reglerar flödet av kapital på marknaden¹⁴⁶.

Skillnader i den historiska bakgrunden i de länder som införde Basel I år 1988 skapade enligt Sawabe olikartade finansiella strukturer. Exempel på detta var relationerna mellan marknadsaktörerna och staten, måtten för att utvärdera sundhet existensen av minimikapitalnivåkraven, nivån av öppenhet för allmänheten och definitionen av kapital¹⁴⁷. Sawabe påpekar att tyska banker strax innan implementeringen av Basel I år 1988 menade att deras kapitaltäckning för internationellt aktiva banker skiljde sig från de amerikanska bankerna. Vidare argumenterade schweiziska och japanska banker för att deras banksystem var annorlunda, jämfört med andra G-10 länder. De menade dock att det fungerade bra och framhöll att de inte behövde standardisering¹⁴⁸. Detta bekräftar Willmotts synpunkter på att olika länder har olika struktur på institutionella arrangemang för att reglera redovisning

¹⁴³ Puxty et al, 1987, *Modes of regulation* s. 274

¹⁴⁴ Willmot et al, *Regulation of...* s. 35

¹⁴⁵ Ibid s. 49

¹⁴⁶ Ibid s. 33

¹⁴⁷ Sawabe, 2002, *The role of accounting in bank...*

¹⁴⁸ Ibid.

3.10 Kapitelsammanfattning

Enligt Jönsson krävs det oftast en kris eller en unik företeelse för att skapa en förändring av redovisningen¹⁴⁹. Han nämner Kreugerkraschen år 1932 i Sverige som ett exempel där den efterföljande finansiella krisen ledde till flera förändringar. Innan kraschen var industrin relativt oreglerad och som ett resultat av kraschen upptäckte man behovet av revisorer. Tidigare hade redovisningsprofessionens roll i Sverige legat i skymundan men efter kraschen ställdes krav på ökad reglering. Detta utnyttjade redovisningsprofessionen och etablerade sig.

Liknande mönster utspelade sig i Japan under slutet av 1980-talet. Sawabe menade att den finansiella kris som inträffade i Japan föranledde stora förändringar. Bland annat byttes regleringsinstitutet för finansieringssektorn ut och det fick också följden att de ändrade värderingsprinciperna¹⁵⁰. Exemplet med Japan styrker Jönssons åsikter om att ett utbyte av en regelprincip tenderar vara en gradvis process vars tempo tenderar att öka när det sker en kris.¹⁵¹

Baselkommittén är ett resultat av de förändringar som krävdes efter Herstattsbankens kollaps år 1974. Baselkommittén har alltsedan dess arbetat för ett gemensamt globalt synsätt på internationellt verksamma banker för regler och tillsyn av risker och kapital¹⁵². Basel II är det senaste regelverket som Baselkommittén gett ut och målet är att de skall implementeras 31 december år 2006. Målet är att öka kapitalnivån i banksystemet och skapa likartade konkurrensförhållanden för världens banker. De mest kontroversiella nyheterna är att operativ risk bryts ut och bildar en egen riskkategori samt pelare II och pelare III.

Centralt för det kommande regelverket är mätningen av marknadsrisk, kreditrisk och operativ risk. Riskmätningen bygger idag på sannolikhetsmätning och dess användbarhet och tillförlitlighet ifrågasätts starkt. Till en början förkastades enligt McGoun sannolikhetsmätning av risk för att börja etableras runt år 1950. Dock kvarstod de problem som lett till att sannolikhetsmätning av risk tidigare förkastats. Förklaringarna till varför man bortsåg från problemen varierar men enligt McGoun bygger sannolikhetsmätning av risk på förenklade antaganden. Om de efterföljande teorierna är framgångsrika finns möjligheter för ytterligare förenklingar, dessa antaganden har enligt McGoun sällan blivit utmanade trots bristfälligheter i teorier inom nationalekonomi, finansiering och redovisning.

Riskmätningen sker genom olika riskmodeller som behandlas under pelare I i Basel II. Chua framför kritik mot de grundläggande teorierna. Han menar att en faktisk konstruktion av verkligheten kan vara mycket ostrukturerad, oklar och till och med slumpartad. Trots det fattas beslut genom samspel mellan teori och verklighet¹⁵³.

¹⁴⁹ Jönsson, 1991, *Role Making...*

¹⁵⁰ Sawabe, 2002, *The role of accounting in bank...*

¹⁵¹ Jönsson, 1991, *Role Making...*

¹⁵² Jochnick af, 2004 *Finansinspektionens tillsyn...*

¹⁵³ Chua, (1986), *Theoretical constructions...*

Tittar man sedan på enskilda riskmodeller och dataklasser har Danielsson genomfört en studie vilken mynnat ut i slutsatsen att nuvarande riskmodeller saknar robusthet samtidigt som de är mycket volatila. Studien visar även på att statistisk data som tagits fram under perioder av stabilitet inte ger mycket vägledning under tider av finansiell kris. Danielsson menade att de grundläggande antaganden i de flesta riskmodellerna bygger på att statistisk data är samma under perioder av kris som i perioder av stabilitet. Detta är enligt Danielsson ett grundläggande fel i antaganden för han menar att data är olika vid olika marknadsförutsättningar. Han påpekade vidare att om marknadsaktörerna använder sig av likartade verktyg för riskkalkylering skapas ett likartat beteende på marknaden. Resultatet vid en nedgång blir då enligt Danielsson att den förvärras. Dessutom ser han en risk i att användare med olika preferenser kommer fram till olika riskbedömningar¹⁵⁴.

American Accounting Association (AAA) genomförde en studie om varför det inte finns en heltäckande riskmodell. De kom fram till att det är svårt att relatera teorin till praktiken. Studien visar att redovisare till viss del misslyckas med att förstå och acceptera de begränsningar i praktisk användning som en teori ger. Enligt studien kan dessa svagheter i teorin knytas till de orealistiska antaganden, som t ex konkurrensjämvikt, inga transaktionskostnader, stabilitet när det gäller monetära enheter, homogenitet i beslutsmodeller och i användargrupper, samt ledning och ägare har samma intresse. Om inte gjorda antaganden uppfylls, förenklas modellen och den omgivande miljön. Detta kan leda till att praktikerna tappar förtroendet för modellen¹⁵⁵.

I ytterligare en studie menar Danielsson att oreglerade finansiella institutioner väljer en övervakning där kostnaden är låg och där kvalitén är hög, det vill säga en fin riskövervakning utan reglering. Men övervakning kan få konsekvensen att finansiella institutioner väljer ett riskstyrningssystem med lägre kvalitet för att hindra insyn i sin verksamhet. Danielssons slutsats av studien blir att om en olämplig reglering implementeras kan finansiella institutioner välja att använda mindre kvalitativa riskstyrningssystem¹⁵⁶.

CAPM-modellen används för att mäta risk och modellen bygger ett antal grundläggande antagande som förenklats. Bland annat bygger modellen på antagande att det råder effektiv marknad och att alla på marknaden har tillgång till lika mycket information¹⁵⁷. McGoun kritiserar CAPM på grund av att den är uppbyggd av stora förenklingar av den komplexa verkligheten. Anledningen enligt McGoun är att redovisningsteoretiker har en dröm att kvantifiera verkligheten¹⁵⁸.

¹⁵⁴ Danielsson, (2002), *The emperor has no clothes...*

¹⁵⁵ American Accounting Association, (1977), *Statement on Accounting...*

¹⁵⁶ Danielsson, (2002), *Incentives for effectiv...*

¹⁵⁷ Watts & Zimmerman, 1986, *Positive Accounting...*s.21

¹⁵⁸ McGoun, (1992). *The CAPM: A Nobel Failure*

Efter att belyst kritiken mot riskmodellerna och den grundläggande teorin för riskmodellerna samt kritiken mot tillsynsmyndigheternas centrala roll lyfte vi fram den kritik Sawabe riktade mot införandet av kapitaltäckningsregler och dess konsekvenser i Japan. Händelserna som utspelades i Japan efter införandet visade enligt Sawabe hur ett land som saknar förutsättningar för en implementering tillämpar kreativ redovisning för att kunna anpassa sig till internationell standardisering¹⁵⁹.

Sawabes synpunkter angående händelserna påvisar att en kris skapar ett behov eller krav för en förändring. Ytterligare en förändring som är på ingång är att redovisning till historisk kostnad tenderar att ersättas av redovisning till verkligt värde. Enligt Haddad är det intressant att marknadsvärdering slopades i slutet av 1930-talet till följd av en finansiell kris och man valde att gå över till redovisning till historisk kostnad. Men nu är alltså tendensen den motsatta och marknadsvärdering håller på att etableras. Marknadsvärderingen kommer enligt Haddad få konsekvensen att en ny ledningskultur uppstår. Dessutom kommer den tvinga företagsledningen att beakta den ekonomiska miljö och de trender som finns nationellt och internationellt. Marknadsvärdering intensifierar och skärper ledningens uppfattning om hur de skall agera i en öppen ekonomi. Detta innebär enligt Haddad att ledningen står inför nästan obegränsade marknader för företagets produkter och att de kanske föredrar globala kapital- och penningmarknader för finansiering av tillgångarna. På dessa marknader har ledningen möjlighet att finna de mest attraktiva lånen. Även om företaget är relativt litet agerar det ofta i en global omgivning och ledningen måste beakta och identifiera de olika rörelserna och trenderna.

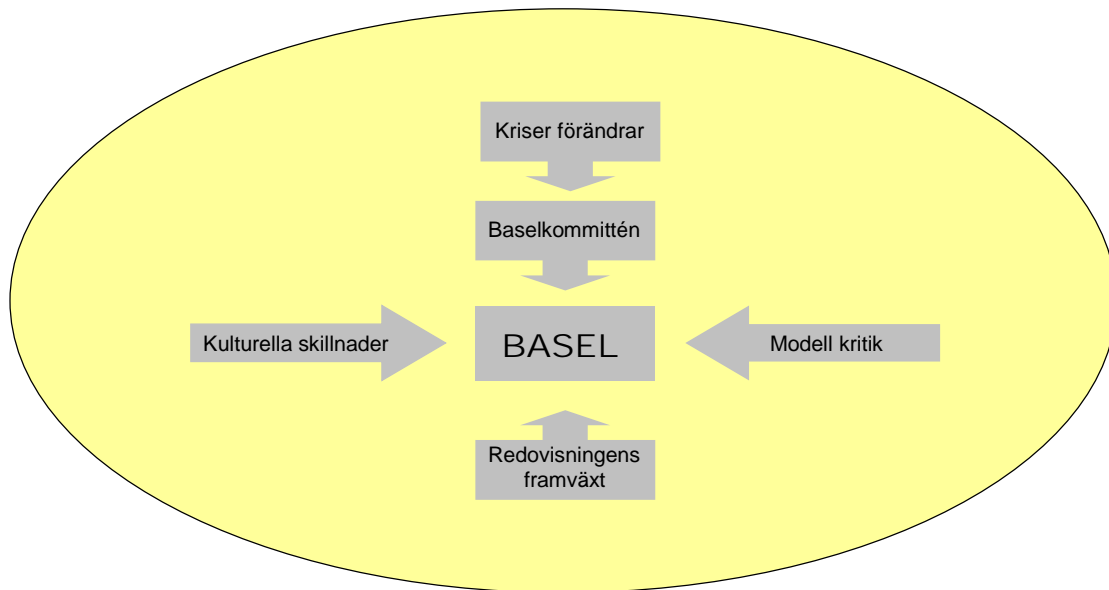
Kapitlet avslutas med att belysa hur kulturella skillnader medför att regleringen varierar mellan länder. Willmott påpekade att redovisningen har politiska, ekonomiska och sociala konsekvenser¹⁶⁰. Puxty et al kritiserade Streeck & Schmitters modell som visar att social ordning är ett uttryck för kombinationen mellan tre principer. Principerna är spridd konkurrens, hierarkisk kontroll och spontan solidaritet. Puxty et al kritiserar denna konstruktion och är av den åsikten att alla principerna spelar en roll i samband med regleringen av redovisning. Redovisningsreglering är något som inte kan analyseras utifrån enbart en eller två av dessa principer. Enligt Puxty et al är det tydligt att det är en mix av alla tre som påverkar regleringen¹⁶¹. Sawabe belyser några exempel som visar hur kulturella skillnader inverkar på Basel I. Han tog bland annat upp att de finansiella strukturerna varierade som till exempel relationerna mellan staten och marknadsaktörerna¹⁶². Figur 3.2 sammanfattar hur vi använt vår litteratur.

¹⁵⁹ Sawabe, 2002, *The role of accounting...*

¹⁶⁰ Willmott et al, *Regulation of...*

¹⁶¹ Puxty et al, 1987, *Modes of regulation...*s. 276-277

¹⁶² Sawabe, 2002, *The role of accounting in bank*

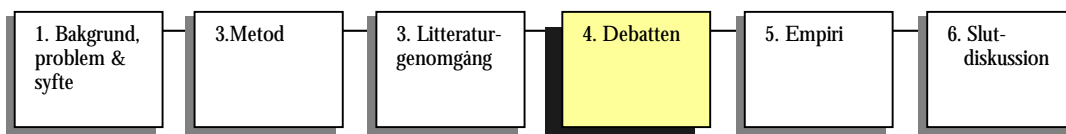

Figur 3.2. Summerande modell för förhållandena mellan presenterad litteratur

Genom litteraturen har vi skapat en förståelse för problematiken som förknippas med Baselkommittén och deras senaste regelverk Basel II som skall införas 31 december år 2006. Men vad säger de kommande användarna av det nya regelverket? I nästkommande kapitel skall vi identifiera föreställningsramarna som råder internationellt angående Basel II.

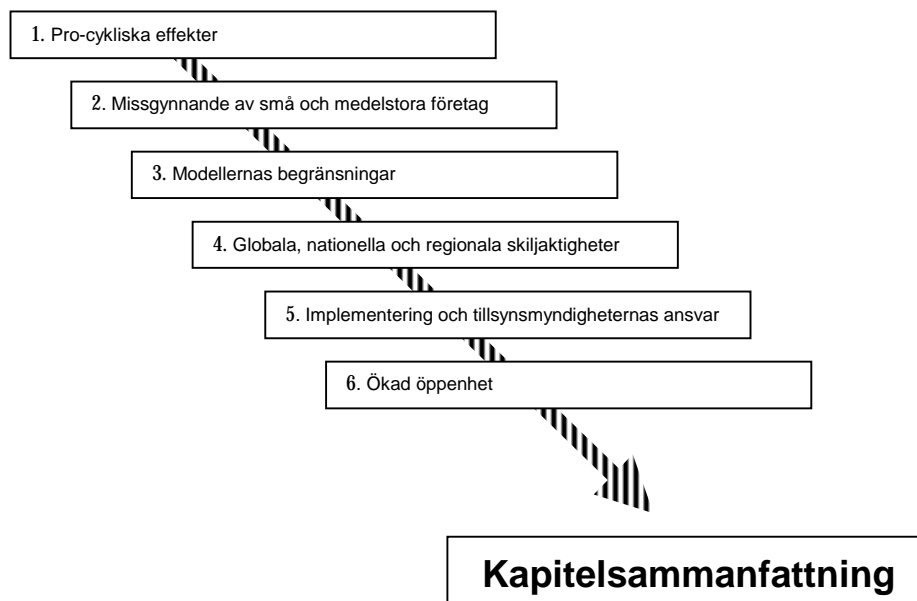
4 Debatten

Det nya regelverket välkomnas men många internationella finansiella organisationer ställer sig dock tveksamma till delar av regelverket. I föreliggande kapitel har vi valt att redogöra för den internationella debatt som råder kring Basel II. Inledningsvis i kapitlet presenteras i figur 4.1 en överskådlig bild av debatten vilken visar de övergripande områden som debatten kretsar kring. Genom att kartlägga debatten kan vi identifiera de föreställningsramar som råder internationellt.

4.1 Kapitlets struktur

Generellt stöder merparten av de olika finansiella organisationer, som representerar vår population, Baselkommitténs arbete för att skapa ett mer riskkänsligt regelverk för kapital riktat mot internationellt verksamma banker. Dock kan man i vårt urval identifiera skillnader mellan de olika organisationerna. Anledningen till detta kan variera och förklaras av olika orsaker. Vem organisationerna representerar, medlemmarnas intressen och geografisk tillhörighet kan vara orsaker som kan förklara skiljaktigheterna. Gemensamt för alla organisationer är att de riktar kritik mot de nya reglerna. Den kritik som vi redogör för, struktrueras enligt figur 4.1.

Figur 4.1 Översikt för presentationsordningen av föreställningsramar internationellt.

Som vi tidigare beskrivit utgörs vår population av de remissvar som kommit till Baselkommittén angående deras tredje rapport. Denna tredje rapport, även kallad Third Consultative Paper, är ett utkast på de nya reglerna i Basel II, utskickade den 29 april år 2003. Populationen består av totalt 188 remissvar och vårt urval omfattar 38 av dessa remissvar. Inledningsvis vill vi poängtera att inte alla remissvar i urvalet är representerade i nedanstående text. Anledningen till det är att vi anser att de remissvar vi belyser speglar övriga remissvar i urvalet eller att en del av remissvaren enbart koncentrerat sig på teknikaliteter vilket vi inte valt att belysa.

4.2 Pro-cykliska effekter

European Central Bank (ECB) känner oro över att pro-cykliteten, i det nya regelverket, kan komma att öka i en miljö av djupare ekonomisk och finansiell samordning eftersom känsligheten och konjunktursvängningarna kan komma att inträffa samtidigt¹⁶³.

Enligt Swiss Bankers Association (SBA) kommer det nya regelverket att leda till ökad volatilitet i kapitalkravet efter att implementeringen av Basel II genomförts. Framförallt när de större ekonomierna drabbats av stagnation eller depression kan följden bli att bankerna drabbas av likviditetskris. Detta kan uppstå om deras riskmätt leder till reducerad kapitalnivå på grund av ett bristande förtroende hos detaljhandeln och grossister samt på betalningsproblem. Denna likviditetskris kan leda till att bankerna ställer krav på mer kapital när det är som svårast och detta ökar de pro-cykliska effekterna enligt SBA.¹⁶⁴

Från ett teoretiskt perspektiv borde riskspridning enligt European Institute for International Economics (EIIE) reflektera väntade risker medan kapitaltäckningsregler behövs för att täcka oväntade risker. Med hänsyn till detta anser de att Basel II är något förvirrande. Basel II har för avsikt att uppmuntra räntespridning, men det står klart att konkurrensnivån i respektive region, läget i konjunkturcykeln samt inverkan på nettokapitalets inflöde kan komma att påverka i vilken grad sådan spridning kan bli realiserad i lånemarknaden. Vidare säger EIIE att det finns en motsägelse i Basel II, nämligen att strävan att öka räntespridningarna kan komma att bli pro-cykliska. Samtidigt står det klart att krediterna sprids i perioder av recession till följd av överskott i utbudet på lånemarknader. Detta kommer att bli svårt att uppnå och kommer i sin tur ställa krav på cykliska komponenter i kapitaltäckningsreglerna. Banker som blir oförmögna att få normala creditspridningar i perioder av recession måste enligt EIIE uppnå högre minimumkapitalnivå under sådana perioder¹⁶⁵. Förutom pro-cykliska effekter kan Basel II också ha varierande effekter på små och medelstora företag jämfört med stora företag.

¹⁶³ European Central Bank, 2003, *The New Basel Capital Accord...*

¹⁶⁴ Swiss Banking Association, 2003, *SBA position on "Basel II"*

¹⁶⁵ European Institute for International Economics, 2003, *Risk pricing...*

4.3 Missgynnande av små och medelstora företag

Små och medelstora företag (SME) är enligt European Institute for International Economics viktiga för sysselsättning, tillväxt och utveckling i alla länder. Detta gäller även för EU-länderna men ännu mer för länder i de östra delarna av Europa. Medan stora företag har tillgång till aktiemarknader och till företagets obligationsmarknad är SME-företag starkt beroende av, speciellt i Europa, banklån. SME-företag kan delas upp i olika kategorier men detta är inget som Basel II tar hänsyn till och framförallt finns där inget tydligt fokus på SME-företag.¹⁶⁶

När det gäller små lån kan banker tillämpa en mild klausul vilken resulterar i lågt kapitaltäckningskrav. Denna generella klausul är tveksam på grund av att unga och nystartade företag representerar en risk som är högre än för små etablerade företag. Nystartade och unga företag borde möta relativt högre ränta på grund av att de utifrån bankens perspektiv representerar högre kreditrisker. Mot detta kan staten argumentera att nystartade företag tillför konkurrens och utveckling. Konsekvensen blir då att det uppstår positiva externa effekter och dessa skulle då kunna rättfärdiga subventionering av lån från staten (beroende på storleken av positiva externa effekter, effektiva kapitalkostnader för några nystartade företag kan sedan bli ännu lägre än för ett standardföretag).¹⁶⁷

Små banker som ger lån förmodas i framtiden att tillämpa intern rating. Ur detta perspektiv kommer SME-företag, med relativt riskfyllda investeringsprojekt, att möta högre räntespridningar under Basel II som skapar lokal och regional konkurrens som är tillräckligt stark för att skapa sådana spridningar. Ett problem i detta sammanhang är enligt EIIE att lån riktade mot nyligen startade företag eller unga företag borde möta en högre risknivå men samtidigt finns där incitament för staten att utöva politiska påtryckningar för att se till att lokala banker tillämpar interna ratingprocedurer som är lämpliga för att stödja expanderingen av lokala affärer. Som exempel nämns de tyska sparbankerna, ägda av tyska staten, som har en marknadsandel på 50% av finansieringen av nystartade företag i expansionsstadiet.¹⁶⁸

Påståenden från arkitekterna av Basel II att studier har visat att de nya reglerna kommer att innebära lägre räntenivåer för SME-företag är enligt EIIE ytterst tveksamt. Detta med tanke på att studierna är baserade på analyser innehållande en mix av stora och små lokala banker. Om riskspridningarna ökar måste någon förvänta sig att SME:s kommer öka finansieringen av långsiktiga investeringar med relativt billiga kortsiktiga lån. Sådan utveckling innebär en ökad matchning av balansräkningarna på en del SME:s och ökad sårbarhet för räntechockar. Ju högre andel eget kapital i balansräkningen, desto lättare blir det för SME:s att skaffa lån. Här kan skattesänkningar hjälpa å ena sidan, men å andra sidan är det klart att EU-

¹⁶⁶ European Institute for International Economics, 2003, *Risk pricing...*

¹⁶⁷ Ibid

¹⁶⁸ Ibid

länder tvingas komma ikapp USA inom området riskkapitalfinansiering. Detta innebär att staten inte normalt kan ge stort stöd till riskkapitalbolag, vilket är fallet i Tyskland. Riskkapital kommer bli mycket viktigare i det moderna servicesamhället eftersom nya företag har väldigt få säkerheter där.¹⁶⁹

Ytterligare ett stort problem med Basel II är enligt EIIE att kravet på tydligare riskprissättning kan leda till högre kostnader för bankförfarande, vilket i sin tur kan komma att uppmuntra stora banker att dra sig tillbaka från lokala regioner och koncentrera sig på tätbefolkade regioner. Detta tillbakadragande är delvis orsakad av påtryckningar från den europeiska kapitalmarknaden för att skapa konkurrenskraftig avkastning. Men även det faktum att det kan bli svårt att uppnå lämpliga räntespridningar och sänkta kostnader i de lokala marknaderna vilket kan leda till att de stora bankerna väljer de regioner där det finns större klienter vilka kommer att tillåta en enklare fördelning av de fasta kostnaderna¹⁷⁰. Aspekten att Basel II kan komma att missgynna vissa regioner är ett problem, vilket skapar skiljaktigheter mellan globala, nationella och regionala marknader är viktig och diskuteras nedan.

4.4 Globala, nationella och regionala skiljaktigheter

Association of Supervisors of Banks of the Americas (ASBA) anser att icke G10-länder själva skall bestämma hur snabbt man skall anta de nya reglerna med tanke på de specifika förutsättningarna i det finansiella regleringssystemet. En del av de länder som inte ingår i G10 har uttryckt önskemål om en senare implementering och har föreslagit år 2010 eller senare.¹⁷¹

Central Bank of the United Arab Emirates ger ytterligare en aspekt av skiljaktigheter. De menar att omfattningen av en offentlig öppenhet kan säkert fångas upp i en mogen och utvecklad mogen men blir desto svårare att offentliggöra till alla intressenter i en mindre marknad med sämre utveckling.¹⁷²

National Bank of Slovakia (NBS) påpekar att Basel II ger en möjlighet att antingen exkludera några utsatta ställningar och/eller delar av en bankkoncern (förvaltningsbolag) eller att inte tillämpa en IRB-modell eller både och. Men en oväsentlig exkludering av en utsatt ställning eller en del av den kan bli väldigt väsentlig med hänsyn till dess lokalisering i en inhemsk banksektor eller ett dotterbolag. Detta oreglerade undantag tillämpat på en systematisk bank inom en lokal banksektor kan leda till ett oönskat regleringsarbitrage och en markant ökning av systematiska risker inom en inhemsk banksektor. Lösningen enligt NBS skulle vara att underordna godkännandet för tillsynsmyndigheter i hemlandet till

¹⁶⁹ European Institute for International Economics, 2003, *Risk pricing*

¹⁷⁰ Ibid

¹⁷¹ Association of Supervisors of Banks of the Americas, 2003, *The Proposed New...*

¹⁷² Central bank of the United Arab Emirates, 2003, *Re: New Basel Capital...*

appliceringen av samma väsentliga kriterier som för exkludering på både den konsoliderade nivån med respekt till den lokala banksektorn.¹⁷³

Asien Bankers Association (ABA) påpekar att ackordet från år 1988 var primärt menat för internationellt aktiva banker i G10-länderna, men att det antogs av en bredare grupp internationellt. I Asien har realsäkerheter en central roll vid utlåning, särskilt till små och medelstora företag, och ABA poängterar att bankernas situation i snabbt växande marknader skiljer sig från de långt etablerade och mogna G10-marknaderna¹⁷⁴.

Reserve Bank of India (RBI) är inne på samma linje som ABA. RBI anser att Baselkommitténs förslag att tillämpa Basel II på alla "internationellt aktiva" banker, inom G10-länderna vid slutet av år 2006, och samtidigt tillåta en längre "tidsfrist" för banker i icke G10-länder bekräftar behovet av ett flexiblere tillvägagångssätt i samband med implementeringen av Basel II. Med tanke på att det huvudsakliga målet med Basel II är att garantera likartade konkurrensvillkor och att skapa en rimlig grad av överensstämmelse mellan länder vid implementeringen, är det nödvändigt att tillsynsmyndigheterna världen över har tillgång till en gemensam definition för "internationellt verksamma banker"¹⁷⁵.

Reserve Bank of Zimbabwe poängterar att de flesta av de afrikanska länderna inte ännu har implementerat den förbättring som gjordes år 1996 av kapitalackordet för år 1988, som innebar att marknadsrisk skulle inkluderas. Detta visar att Basel II är en verklig utmaning för de flesta länderna i Afrika¹⁷⁶. Skillnader mellan olika länder är ett av problemen i Basel II, men det finns också problem med de modeller som ligger till grund för riskmätningen.

4.5 Modellernas begränsningar

Enligt Americas Community Bankers (ACB) kommer modellerna leda till konkurrensfördelar respektive nackdelar för banker. En undersökning gjord av Baselkommittén (impact study 3), visar att de institutioner som kan använda IRB-modellen för att bestämma kapitaltäckningen kan minska densamma signifikant. Som ett resultat av detta är ACB oroliga över att mindre banker som saknar resurser för att kunna använda IRB-modellen och inte kan utveckla en sådan kommer att få en nackdel rent konkurrensmässigt. För mindre banker kommer kostnaderna för att utveckla en intern metod överstiga nyttan av att använda den. Mindre nationella banker kommer få en högre kapitaltäckning i jämförelse med globala banker, som kanske till och med är mer riskabla¹⁷⁷.

¹⁷³ National Bank of Slovakia, 2003, *National Bank...*

¹⁷⁴ Asian Bankers Association, 2003, *Re: ABA Position Paper on...*

¹⁷⁵ Reserve Bank of India, 2003, *Comments of the Reserve Bank...*

¹⁷⁶ Reserve Bank of Zimbabwe, 2003, *Consultative Document: The New...*

¹⁷⁷ Americas Community Bankers, 2003, *Re: The New Basel Capital...*

Mindre banker kan enligt ACB komma att bli uppköpskandidater för banker som kan använda IRB-modellen. Mindre banker som överlever kommer få det svårare att överleva och få svårare att konkurrera om kvalitetstillgångarna. Konkurrensnackdelarna skapade av skillnaderna i kreditrisk kommer att förvärras ytterligare genom skillnader i den operativa risken. Större banker kommer att få större flexibilitet vid bestämmandet av den operativa risken. Detta kommer att leda till lägre försäkringskostnader som de små bankerna inte kan åstadkomma. Mindre banker kommer att ha en fast kostnad baserad på bruttoinkomst, vilket kommer att leda till en högre operativ riskkostnad för mindre banker som faktiskt har lägre operativa risker än större banker med komplex verksamhet.¹⁷⁸

European Central Bank (ECB) riktar kritik mot att kapitaltäckningen blir lägre för krediter som är att betrakta som högriskkrediter med den standardiserade modellen än med IRB-modellen. Gapet ökar när riskerna ökar vilket inte är bra. Detta skapar enligt ECB incitament för banker med hög risk i portföljen att välja den standardiserade modellen. Om en bank använder sig av IRB-modellen anser ECB att de måste kunna visa på en förständig användning av deras bedömningar och deras användning av modeller när de förfrågas om dem av tillsynsmyndigheter eller när periodiska granskningar görs.¹⁷⁹

Svenska Bankföreningen anser att det breda intervallet för minimumkapitalet i IRB-modellen bör minskas. Skillnader i kapitaltäckningen mellan den standardiserade modellen och IRB är inte bra eftersom det skapar incitament för banker att inte använda den mer sofistikerade IRB-modellen.¹⁸⁰

Danish Bankers Association (DBA) anser att testen för att styrka ett godkännande av bankernas IRB-modeller är ett exempel på ett område där en vanlig praxis måste etableras. Dessa tester måste göras på en övergripande nivå och inte på individuell portföljsbasis. Detta är mycket viktigt i främst lågriskklasser, eftersom de typiskt sett innehåller ett fåtal exponeringar och därför kommer att bli kopplade till en stor osäkerhet när de testas.¹⁸¹

Asian Bankers Association (ABA) välkomnar expansionen av valbara säkerheter att inkludera fastigheter och kommersiell egendom eftersom de flesta bankerna i Asien har en hög koncentration av hypoteksbeläning. Dock anser Asian Bankers Association att de nya reglerna favoriserar valet av IRB-modellen i regionen eftersom en bredare lista av valbara säkerheter för att minska kreditrisker är tillgängliga i IRB-modellen i jämförelse med den standardiserade modellen. Ett vidare erkännande av realsäkerheter i båda modellerna för kreditriskmätning förblir viktigt enligt ABA. Att minska rollen för realsäkerheter som valbara säkerheter för kreditriskminskningar kommer att skapa svåra problem för banker i ett antal länder i Asien där land och byggnader står för en stor del av bankernas portfölj. Detta är viktigt för små och

¹⁷⁸ mericás Community Bankers, 2003, *Re: The New Basel Capital...*

¹⁷⁹ European Central Bank, 2003, *The New Basel Capital Accord...*

¹⁸⁰ Svenska Bankföreningen, 2003, *The New Basel Capital...*

¹⁸¹ Danish Bankers Association, 2003, *Basel II – Consultative Paper 3*

medelstora företag eftersom utlåningen till detta segment är frekvent säkrat genom realsäkerheter i stora delar av Asien. ABA önskar därför en bredare användning av realsäkerheter.¹⁸²

Enligt Reserve Bank of India (RBI) kommer det ställas krav på bankerna och tillsynsmyndigheterna att investera stora resurser för att uppgradera deras teknologi och humankapital för att möta minimumstandarderna. En risk, enligt RBI är att den ökade tilliten på externa ratingbyråer i regleringsprocessen kommer underminera initiativen hos banker att förbättra deras policys för riskstyrning, praxis och interna kontrollsystem. De tillägger även att de minimumstandarder som är satta även för IRB-modellerna är för komplexa och utom räckhåll för många banker¹⁸³. Till de många komplexiteterna i modellerna har i Basel II också operativ risk brutits ut som en separat risk.

4.5.1 Operativ risk

Operativa risker är European Central Bank (ECB) ett område där de internationella bankerna tar betydligt större risk än de inhemskt verksamma bankerna. Genom att använda en kostnad, baserad på bruttoinkomst, leder till att alla banker hamnar i samma kategori oavsett hur banken skapar sina inkomster, volatiliteten i inkomsten samt graden av exponering mot olika operativa risker. I motsats är det ingen korrelation mellan inkomst och risk. Banker som har ekonomiska problem kommer förmodligen att spendera mindre pengar på riskstyrning och de blir därför mer riskabla än banker med större bruttoinkomster¹⁸⁴.

Introduceringen av ett nytt tydligt kapitalkrav för operativ risk har enligt Hong Kong Association of Banks visat sig vara den mest kontroversiella delen av det föreslagna ackordet, särskilt för Asien-regionen på grund av att det säkerligen kommer resultera i en ökning på de totala kapitalkraven inom regionen på grund av att majoriteten av bankerna troligtvis kommer använda sig av den standardiserade modellen.¹⁸⁵ Vidare säger Hong Kong Association of Banks att det är viktigt att skilja mellan konceptet för hantering av operativ risk och beläggningen av en separat och ett kvantitativt kapitalkrav för det. De menar att det är viktigt att värdera och kontrollera operativ risk men de tror inte att man kan mäta den kvantitativt som föreslagits under Basel II:s regelverk. Anledningen är att modellerna inte generellt är relevanta för större risker, som till exempel bedrägerier, en skiftande laglig miljö eller en större katastrof, vilka är de risker som kräver kapital. Operativt riskkapital är primärt till för att försäkra sig mot risken att bli fundamentalt påverkad av en större händelse, men det är svårt att förutse och mäta det oväntade¹⁸⁶.

¹⁸² Asian Bankers Association, 2003, *Re: ABA Position Paper on...*

¹⁸³ Reserve Bank of India, 2003, *Comments of the Reserve Bank...*

¹⁸⁴ European Central Bank, 2003, *The New Basel Capital Accord...*

¹⁸⁵ Hong Kong Association of Banks, 2003, *Third Consultative Document*

¹⁸⁶ Ibid

Merril Lynch & Co. anser att operativ risk bättre passar in under pelare II och då framförallt för lågfrekventa händelser med hög inverkan där mätningen av risken är subjektiv. Vidare har de starka reservationer gentemot det standardiserade tillvägagångssättet för mätning av operativ risk på grund av att det baseras på en syn utifrån operativt riskperspektiv att handelsportföljen är mer riskfylld än bankportföljen. Merrill Lynch & Co. finner detta antagande mycket problematiskt och finner ingen rättvisa i förslaget.¹⁸⁷

Central bank of the United Arab Emirates vill precis som Merrill Lynch & Co. att operativ risk skall ingå under pelare II. Detta gör det möjligt för de nationella tillsynsmyndigheterna att bestämma kostnaden för kapitalet i överensstämmelse med den operativa risken i omgivningen. Bestämmandet av en kostnad för operativ risk under pelare I kommer att innebära en onödig bestraffning av vissa banker. Det gäller främst de banker som antar den förenklade standardiserade modellen som kanske inte kommer att tjäna på de nya reglerna på grund av kapitalminskningen under pelare I.¹⁸⁸

Det nya regelverket skapar enligt Asian Bankers Association incitament för bankerna att använda Advanced Measurement Approach (AMA). AMA är för komplex och för dyr för att de flesta banker i tillväxtländer skulle kunna anta den. Asian Bankers Association anser därför att ytterligare utveckling av regelverket för beräkning av operativ risk skall försäkra att kostnaderna för AMA inte skall vara ett negativt incitament att investera i mer avancerade operativa risksystem. Liksom Central Bank of U.A.E. anser vissa av Asian Bankers Associations banker att den operativa risken skall behandlas under pelare II istället för pelare I tills dess ett sätt för att mäta den är funnen.¹⁸⁹

Vidare erkänner Asian Bankers Association att utvecklandet av regelverket för beräkning av operativ risk inte har uppnått en nivå där de flesta bankerna kan känna att den är tillräckligt noggrant beräknad. En del banker har haft synpunkter på användandet av bruttointkomst för att kvantifiera operativ risk. Andra banker har påpekat att det finns stora regionala skillnader i operativa scenarion. Asian Bankers Association ponerar att inkludandet av operativ risk kommer att öka bankernas kapitaltäckning i många fall. Detta kan innebära att banker i marknader som är under utveckling kommer belastas tyngre än konkurrenterna i mognare marknader.¹⁹⁰

Americas Community Bankers (ACB) fortsätter att opponera mot en separat kostnad för operativ risk under pelare I. Det är olämpligt att införa en kapitalkostnad för en risk som inte kan mätas eller ens definieras på ett acceptabelt sätt av alla. Det finns inga empiriska data som är tillräckliga för att mäta historiska operativa förluster. ACB tycker att det är bättre att inkludera operativ risk i pelare II och ge tillsynsmyndigheten förmågan att bestämma en bra nivå på kapitalet i varje

¹⁸⁷ Merrill Lynch & Co., 2003, *Third Consultative Document...*

¹⁸⁸ Central bank of the United Arab Emirates, 2003, *Re: New Basel Capital...*

¹⁸⁹ Asian Bankers Association, 2003, *Re: ABA Position Paper on...*

¹⁹⁰ Ibid

institution. Påtryckningar från tillsynsmyndigheter kan fortfarande vara ett stort incitament för banker att fortsätta att utveckla behandlingen av operativ risk och försäkra att banker har en tillräcklig kapitalbuffert för den operativa risken.¹⁹¹

Goldman Sachs är positiva till att större fokus läggs på den operativa risken men vill dock förbättra denna regel ytterligare. De anser att de nya reglerna i motsats till syftet med dem kommer att leda till en högre kapitaltäckning jämfört med ackordet år 1988, med sig själv i åtanke. Goldman Sachs kapitaltäckning kommer att öka innan de ens tagit hänsyn till den operativa risken. Med den operativa risken inräknad kommer skillnaden att bli ännu större jämfört med reglerna från år 1988¹⁹². De komplexa riskmodellerna gör att det kommer att ställas stora krav på en enhetlig implementering, samt på tillsynsmyndigheterna i de berörda länderna.

4.6 Implementering och tillsynsmyndigheternas ansvar

4.6.1 Implementeringsproblematik

MBNA America Bank anser att Basel II i dess nuvarande form inte är redo för implementering. För många öppna frågor återstår att lösa innan Basel II skall implementeras. Utlåning till privatpersoner och småföretagare, värdepapperisering och operativ risk är områden som nyligen utvecklats och är inte enligt MBNA America Bank tillräckligt fullständiga för en implementering. Med tanke på komplexiteten och omfattningen av Basel II är MBNA America Bank bekymrade för att det aggressiva tidsschemat för slutförandet av Basel II inte tillåter alla intressenter att granska och opponera på de föreslagna kraven. Vidare är de bekymrade över att många banker inte har nödvändig infrastruktur, system eller personal för att möta de beskrivna förslagen i Basel II. Ytterligare ett bekymmer är om tillsynsmyndigheterna inte kommer att ha tillräckligt med tid för att utveckla nödvändig expertis för att implementeringen av Basel II skall genomföras enligt det pressade tidsschema som Baselkommittén satt upp¹⁹³.

KPMG anser att bankreglerare i olika länder tar beslut som de tror är bäst för deras land och deras banksystem. En oförenlig applicering av Basel II mellan länder kan allvarligt försvaga målen med Baselkommitténs mål. KPMG vill uppmantra Baselkommittén att uppnå en likvärdig implementering i de olika länderna av Basel II. När Basel II slutligen är införd kommer det att finnas områden som inte är likvärdiga, till exempel där nationell valfrihet råder, samt mindre uppenbara skiljaktigheter där den nationella tolkningen varierar. Problemet med hem- respektive värdland är att det kan komma att kosta stora summor pengar för att kunna

¹⁹¹ Americas Community Bankers, 2003, *Re: The New Basel Capital...*

¹⁹² Goldmans Sachs, 2003, *Dear Committee Members*

¹⁹³ MBNA America Bank, 2003, *Re: Consultative Paper 3*

tillmötesgå Basel II, till exempel om dubbel rapportering krävs. Här kan problem uppstå när till exempel en bank vill anta IRB-modellen globalt. Tillsynsmyndigheterna i hemlandet är nöjda med processen medan tillsynsmyndigheten i värdlandet inte är kapabel att erbjuda IRB-modellen på grund av brister av resurser. Detta kan leda till stora kostnader om bankerna är tvungna att rapportera med två metoder. KPMG anser att i internationellt aktiva banker skall tillsynsmyndigheten i hemlandet besitta det primära ansvaret för att etablera de standarder som de tänker applicera på sina internationella banker¹⁹⁴.

Komplexiteten i Basel II är stor, vilket kan leda till att de olika bankerna kan få råd från tillsynsmyndigheterna hur de skall implementera reglerna i Basel II på olika sätt. Detta kan underminera trovärdigheten av Basel II och det krävs därför klara riktlinjer och assistans för att implementeringen skall ske på ett likartat sätt. KPMG anser att det finns mer att göra inom området och syftar på Accord Implementation Groups insatser¹⁹⁵.

Precis som vid introduktionen av ackordet år 1988 kommer säkerligen också introduktionen av Basel II att leda till konsekvenser som inte var förutsedda. KPMG ser bland annat dessa risker:

- Pro-cykliska effekter.
- Olika tolkning vid implementeringen.
- Skillnader i kapital mellan banker och icke banker.
- Ökad outsourcing för att undvika kostnader för operativ risk.

Vidare påpekar KPMG att Basel II inte har tagit hänsyn till introduktionen av IFRS vid beräkning av kapitaltäckningen. Till exempel kommer finansiella instrument att värderas till verkligt värde, vilket kommer att få effekter på värderingen av tillgångar och kapitalet i bankerna. Basel II har inte tagit hänsyn till att värderingen till verkligt värde kommer att öka volatiliteten i kapitalet och vilka effekter det kommer att få på kapitaltäckningen¹⁹⁶.

4.6.2 Implementering och konkurrens

Hong Kong Association of Banks poängterar att ett bekymmer är om lokala rådgivare besitter de resurser och expertis som krävs för en fullgod uppskattning och värdering av bankernas internationella modeller. De är också oroliga för att nationella rådgivare kommer vara mer konservativa i tolkningen och tillämpningen av ackordet, medan andra kommer verka för ett mildare tillvägagångssätt. Konsekvenserna av olikheter i implementeringskrav hos varje nationell tillsynsmyndighet är inte bara potentiella kostnader för både tillsynsmyndigheter och internationella banker, utan

¹⁹⁴ KPMG, 2003, *The New Basel Capital Accord...*

¹⁹⁵ KPMG, 2003, *The New Basel Capital Accord...*

¹⁹⁶ Ibid

även en risk för förvrängning av konkurrensen till följd av skapandet av skiljaktigheter mellan olika regioner. Lösningen på detta problem är att modellerna inte skall vara av karaktären av fasta och tydligt beskrivande regler om tillvägagångssätt utan de skall vara mer principbaserade. En förutsättning är också att Baselkommittén tar bort de olika handlingsfriheter som finns i vissa lokala regleringar¹⁹⁷.

Mängden av nationella valmöjligheter är enligt Danish Bankers Association (DBA) onödigt stor. Det är viktigt att arbeta för en harmoniserad kapitalreglering för att undvika komplexitet särskilt för internationella banker och inte minst skapa spelregler för institutioner som konkurrerar på samma marknad. Potentialen för pelare II att skapa konkurrensfördelar respektive nackdelar för banker som konkurrerar på samma marknad kan inte ignoreras. Det är därför viktigt enligt DBA att en internationell praxis blir etablerad där tillsynsmyndigheterna uppmuntras medverka i och efterfölja.¹⁹⁸

European Central Bank (ECB) anser att det är mycket viktigt att schemat för implementeringen skall följas noggrant. De nya reglerna bör inte revideras förrän i slutet av år 2006. Bankerna skall tillåtas att utveckla deras investeringsplaner och deras riskstyrningsprocesser med den nya implementeringen i sikte. Det finns ett behov enligt ECB att försäkra sig om en harmoniserad implementering i G10-länderna. Vidare menar ECB att eftersom det nya ackordet är till för att vara en internationell standard för kapital i världen är det viktigt att övervakarna i de länder som inte ingår i G10 stödjer de nya reglerna. En enhetlig redovisning mellan länder har blivit ett viktigt mål och ECB stödjer arbetet att samarbeta med IAS. Detta leder till att man slipper divergens mellan redovisning och regleringsstandarder. De nya reglerna innebär en ökad betoning på övervakning och överensstämmelse för att på så sett skapa lika "spelregler" mellan olika banker och banksystem. Det är här viktigt att de olika övervakningsorganen jobbar på ett liknande sätt.¹⁹⁹

Ytterligare en konkurrensaspekt enligt Americas Community Bankers (ACB) är hur implementeringen i de olika länderna kan variera. Även om detaljerna i de nya reglerna minskat från tidigare versioner har fler beslut om implementeringen lämnats åt tillsynsmyndigheterna. Bankövervakningen varierar mycket mellan länderna i kvalitet och intensitet och beroende på hur mild eller strikt implementeringen är i de olika länderna kan det skapa konkurrensfördelar eller nackdelar. De anser att pelare II skall ändras i stora drag angående övervakningsprocessen. Steget att forma en grupp som ser till att översynen och implementeringen fungerar bra stödjer de men de eftersträvar ytterligare jobb för att reglerna skall bli implementerade på ett harmoniserat sätt²⁰⁰.

¹⁹⁷ Hong Kong Association of Banks, 2003, *Third Consultative Document...*

¹⁹⁸ Danish Bankers Association, 2003, *Basel II – Consultative Paper 3*

¹⁹⁹ European Central Bank, 2003, *The New Basel Capital Accord...*

²⁰⁰ Americas Community Bankers, 2003, *Re: The New Basel Capital...*

Enligt MBNA America Banks kommer en global implementering av Basel II ställa krav på en kontinuerlig kontrollering av både tillsynsmyndigheterna och de reglerade instituten. Detta för att garantera att skiljda tolkningar mellan tillsynsmyndigheterna i hem- och värdlanden inte skapar ytterligare problem, vilka kan bidra till materiella konkurrensnackdelar. Hoten mot att skapa ett så kallat "orättfärdigt spelfält" kan ändå förebyggas om reglerarna (hem- och värdlanden) samordnar deras tillvägagångssätt för alla institutioner, inte bara för de som är internationellt verksamma, i en rationell, balanserad och transparent riktning. Dessutom påpekar de att hem- och värdlandsreglerare måste garantera att ingen separat institution är föremål för mer än en tolkning av Basel II.²⁰¹

Enligt International Monetary Fund (IMF) kan innebörden av det nya ackordet vara att det finns en potential, att det skapas en ojämn spelplan och att det sker en förvridning av konkurrensen, eftersom det i de nya reglerna finns många områden med nationell valfrihet. Ytterligare en aspekt av konkurrensproblematiken är att reglerna är mer detaljerade vilket gör att konkurrensen kan snedvridas eftersom implementeringen kan komma att ske på olika sätt och att det finns skillnader i nuvarande nationella standarder. Detta kan göra att kapitaltäckningsmätningen blir ojämförbar.²⁰²

4.6.3 Tillsynsmyndighetens ansvar och komplexitet

Experter har uppskattat att det kan kosta upp till 200 miljoner dollar för en stor internationell bank att etablera den nödvändiga infrastrukturen för att kunna hantera den avancerade IRB-modellen för kreditrisk. Detta är mycket stora summor enligt Americas Community Bankers (ACB). De bankerna som kan skaffa fram dessa resurser kommer få en stor utmaning att implementera ett sådant komplext system. Endast ett fåtal på banken kommer att förstå de mest komplicerade delarna och ingen kommer att helt förstå dem. Problemet är att de som förstår modellen, kommer att kunna missa andra viktiga händelser i banken som kan inverka på dess verksamhet.²⁰³

Det största problemet med implementeringen ligger enligt ACB på övervakningsplanet. Det är tveksamt om regleringsmyndigheterna kommer att kunna administrera så komplexa kapitalregler. Om inte den kunskapen som behövs finns kommer inte implementeringen av reglerna få avsedd verkan. Om mycket resurser krävs för att kunna administrera reglerna kommer kanske resurser inom andra områden att minskas, vilket kan leda till att bankerna glömmer bort risker som borde ägnats mer uppmärksamhet.²⁰⁴

²⁰¹ MBNA America Bank, 2003, Re: *Consultative Paper 3*

²⁰² International Monetary Fund, 2003, *Comments on the Basel...*

²⁰³ Ibid

²⁰⁴ Americas Community Bankers, 2003, Re: *The New Basel Capital...*

Reserve Bank of India (RBI) anser att komplexiteten som är förknippad med implementeringen av Basel II begränsar dess tillämpning i tillväxtmarknader. Banker i dessa tillväxtmarknader utgör ett signifikant segment i finansiell förmedling och implementeringen kan bli en allt för stor utmaning. Utöver banker är tillsynsmyndigheterna tvungna att investera enorma summor pengar för att uppgradera teknologin för att på så sätt kunna möta de ökade kraven. Banker i tillväxtmarknader kommer därför konfronteras med allvarliga problem i samband med implementeringen. Detta till följd av brist på lämpliga tekniska färdigheter under utveckling av finansiella marknader, strukturella stelheter och mindre robusta legala system.²⁰⁵

Swiss Banking Association (SBA) påpekar också att det existerar en stor nationell handlingsfrihet i de nya reglerna. De flesta av dessa friheter behövs för att det finns olika affärsbeteenden och skillnader i den kulturella och juridiska omgivningen mellan länder. Det är viktigt att banker med verksamhet i utlandet är tillåtna att använda sig av olika modeller som den lokala tillsynsmyndigheten har implementerat i lagen.

Eftersom det finns lagliga, kulturella och andra skillnader mellan länderna, vilka skall använda de nya reglerna, är det enligt SBA av intresse att tillämpa ett mer principbaserat regelverk som kan fungera som en överliggande regelbok. Riktlinjer istället för detaljerade regler kan öka möjligheten för bankerna att behålla sina egna erfarenheter, unika situation, organisation och riskstyrningskultur intakt.²⁰⁶

Enligt SBA är det en stor svaghet i Basel II att det ser ut som att det inte skall introduceras enhetligt och tillämpat i åtminstone majoriteten av de industrialiserade länderna. I pelare I är det mer än 40 nationella handlingsfriheter och implementeringen av pelare II är i stor utsträckning lämnad till nationella rådgivare. En annan viktig punkt för SBA är det faktum att det fortfarande inte etablerats någon gemensam kapitalstandard för alla viktiga banker och, framförallt, mellan banker och icke-reglerade finansiella deltagare på marknaden. SBA rekommenderar Baselkommittén att ta tag i diskussionerna med andra regleringsorganisationer för att försöka uppnå en harmonisering av tillsynsmyndigheten.²⁰⁷

IMF och världsbanken har upptäckt att det finns många skiljaktigheter i hur risk behandlas i olika länder. Allt från utlåningspraxis, övervakning och redovisning vilka alla är viktiga för en lyckad implementering av Basel II. Teknisk assistans kommer enligt IMF att krävas i många länder för att kunna implementera Basel II med framgång, även i de enklaste varianterna.²⁰⁸

²⁰⁵ Reserve Bank of India, 2003, *Comments of the Reserve Bank...*

²⁰⁶ Swiss Banking Association, 2003, *SBA position on "Basel II"*

²⁰⁷ Ibid

²⁰⁸ Ibid

MBNA America Banks är bekymrade över reglerarnas ovilja att utveckla klara normer och tillräcklig utbildning sin personal, i lämplig tid, för att kunna möta den nya reglerarnas krångligheter och tekniska krav. Merparten av kraven är i hög grad kvantitativa i sin natur och kräver statistiska och ekonomiska färdigheter för att kunna bli fastställda och bedömda. Framförallt är de bekymrade huruvida lokala tillsynsmyndigheter kommer utveckla de resurser och den expertis som är lämplig för att fastställa och värdera bankernas interna modeller. Dessutom ställer de sig också frågande till huruvida någon individ inom bankregleringsgemenskapen har läst allt i den konsultativa rapporten och kan tala till dem med någon grad av expertis och befogenhet.²⁰⁹

MBNA America Banks främsta reglerare, Comptroller of the Currency, vilka reglerar 10 av de 25 största bankerna i USA, delar MBNA:s oro angående den överdrivna komplexiteten i de nya reglerna. Bakgrunden till oron är att de anser att orimlig komplexitet i sig skapar ökad risk. Vidare påpekar de att desto mer komplext Basel II är, desto svårare kommer det att bli att implementera det likartat i olika länder, speciellt med tanke på kraftigt varierande strukturer på tillsynsmyndigheterna och på deras tillvägagångssätt. Komplexiteten kommer att innebära kostnader i form av trovärdighet och allmän acceptans. För om inte lagstiftare, kunder och deltagare på marknaden kan penetrera de nya reglerna, kan man undra om de kan ta till sig dem och respektera dem.²¹⁰

4.7 Ökad öppenhet

De nya reglerna innehåller i pelare II och III behandlingen av två frågor som är ytterst viktiga för tillsynssystemet, det vill säga rollen för tillsynsmyndigheterna och öppenheten. Här vill Association of Supervisors of Banks of The Americas jobba för att skapa initiativ för att stärka tillsynsorganisationen likväl som en ökad öppenhet. Förslag från Baselkommittén är välkomnat, först och främst hur tillsynsorganen skall förstärkas och en eventuell plan för en förbättrad öppenhet.²¹¹

Visning av stora mängder information är enligt ACB inte detsamma som transparens. Alan Greenspan har sagt att ”transparens gör att intressenter inte bara får tillgång till information, utan sätter också informationen i ett sammanhang som gör den meningsfull”. Vidare stödjer ACB målen med ökad transparens för att investerare och andra skall kunna förstå riskprofilen för de finansiella instituten. Baselkommittén måste kunna försäkra att informationen inte skall vara av sådan teknisk art att inte medborgare kan förstå den och inte kan använda den. Därför är det enligt ACB viktigt att jobba för att förbättra den så att den överensstämmer med aktielagar och redovisningsprinciper i USA och andra länder.²¹²

²⁰⁹ MBNA America Bank, 2003, Re: *Consultative Paper 3*

²¹⁰ Ibid

²¹¹ Association of Supervisors of Banks of the Americas, 2003, *The Proposed New...*

²¹² Americas Community Bankers, 2003, Re: *The New Basel Capital...*

Angående pelare III är Hong Kong Association of Banks av den inställningen att den består av för mycket detaljer och föreskrifter. De vill istället se ett tillvägagångssätt som bygger på mer generella principer med kvalitativa riktlinjer. Detta medför att banker tillåts tillhandahålla öppenhet som kan relateras direkt till deras egna risker.²¹³

MBNA America Bank är inte övertygade om att konceptet med att kravet på ökad öppenhet, det vill säga av ytterligare information kommer leda till ökad transparens. Deltagare på marknaden har redan idag tillgång till betydande information. För att uppnå Baselkommitténs mål att deltagarna på marknaden skall förstå den risk som institutionerna står inför bättre måste man balansera kravet på utgivandet av relevant och beviskraftig information mot den enkla föreställningen att större volymer av information alltid kommer att resultera i ökad transparens. Genom att ställa krav på normativ och orimligt stor kvantitet på information, finns risken att deltagarna på marknaden översvämmas med data som i slutändan inte har något värde och blir därmed inte värdefull för läsaren av den finansiella ställningen.²¹⁴

Vidare påpekar MBNA America Banks att kravet på ytterligare öppenhet kan resultera i en oväntad och oönskad reaktion i marknaden. De anser att det är mycket viktigt att de olika deltagarna på marknaden blir utbildade i hur förändringarna i kravet på reglerad öppenhet för finansiella institutioner skall hanteras och att dessa förändringar inte är ett resultat av förändringar i den aktuella risken utan genom Baselkommitténs mål att skapa ökad transparens.²¹⁵

4.8 Kapitelsammanfattning

En ökad samordning kan leda till att känslighet och konjunktursvängningar kommer samtidigt. När riskkänsligheten ökar i en depression kan banker drabbas av likviditetskris om de nya riskmåten reducerar kapitalnivån. Detta kan i sin tur leda till att bankerna ökar sitt kapital i liknande situationer vilket ökar de pro-cykliska effekterna.

Debatten riktar även kritik mot att små och medelstora företag kan få sämre villkor eller än värre begränsade möjligheter till lån beroende på att de representerar en högre risk. Detta gäller speciellt nystartade företag. Det finns även en risk att stora banker ändast är verksamma i tätbefolkade regioner där räntespridning är enklare och möjlig avkastning blir högre. Det riktas också kritik från banker mot arkitekterna bakom Basel II:s uttalande om att SME-företag skulle få lägre räntenivåer, eftersom deras undersökning anses bristfällig.

Debatten visar också på en obalans i de nya reglerna. Stora banker som har resurser för att använda IRB-modellerna kommer att minska sin kapitaltäckning medan mindre banker med begränsade resurser tvingas använda grundmodellerna vilka

²¹³ Hong Kong Association of Banks, 2003, *Third Consultative Document...*

²¹⁴ MBNA America Bank, 2003, Re: *Consultative Paper 3*

²¹⁵ MBNA America Bank, 2003, Re: *Consultative Paper 3*

kräver en högre kapitaltäckning. Detta kommer att leda till ojämna konkurrensförhållanden. Vilket i sin tur kommer att leda till konsolidering på bankmarknaden. Det vill säga att mindre banker kan bli subjekt för uppköp och få det svårt att överleva.

Kritik riktas mot att användandet av den standardiserade modellen vid högriskkrediter resulterar i en lägre kapitaltäckning. Detta kan ha effekten att banker får incitament att inte använda sig av IRB-modellen även om den mäter risk på ett bättre sätt.

Kravet på bankerna och tillsynsmyndigheterna kan vara för höga vad gäller att uppnå minimumstandarderna. Det kan då finnas risk att en ökad tillit till externa ratingbyråer kan leda till att bankerna inte väljer att förbättra sin riskstyrning, praxis och interna kontrollsystem i första hand. Utvecklingen av riskmätning kan då hämmas, vilket står i kontrast med innebörden av de nya reglerna.

Det är otvetydigt, enligt debatten att inhemska och internationella banker utsätts för operativa risker. Samtidigt är kvantifieringen av den operativa risken svår att mäta och mycket komplex. Att kapital skall undanläggas för att försäkra sig mot operativa risker är enligt debatten självklart, men det är svårt att förutse och mäta det oväntade.

Till detta tillkommer regionala skillnader, till exempel kommer banker som är aktiva på utvecklingsmarknader erhålla en högre operativ risk än banker som är verksamma på en mer mogen marknad, vilket kan leda till en obalans i konkurrensen. Det är på dessa grunder som argument för att den operativa risken istället borde behandlas under Basel II uttalas. Det kommer att fortsätta argumenteras om tills det att ett sätt för att mäta den är funnen. Idag finns ingen definition som är accepterad av alla och det existerar heller inga empiriska data som är tillräckliga för att mäta historiska operativa förluster. Dock kan man skönja en viss positiv inställning bland remissvaren att det läggs större fokus på den operativa risken.

Kritik riktas även mot att det faktum att en diversifierad och stabil vinstbas kan skapa en stark buffert mot oväntade förluster. Denna balans mellan risktagande och intäktspotential är inte tydliggjord med Basel II.

Ur ett internationellt perspektiv kan det urskiljas att vissa icke G10-länder kommer att få problem att implementera Basel II redan i december 2006. Somliga har ännu inte fullt ut antagit Basel I och även när det gäller andra aspekter skiljer sig olika marknader åt. Som exempel tags upp problemet med öppenhet som kan bli ett problem på mindre men inte på mogna marknader. Detta kan leda till att den harmonisering som eftersträvas begränsas. I motsats till detta finns det institutioner som betonar att det är viktigt att schemat för implementeringen noggrant följs.

Många frågetecken har lyfts fram angående implementeringen av Basel II. Ännu återstår det frågor som måste lösas före en implementering. Frågorna är många med tanke på det aggressiva tidsschema för slutförandet av Basel II. Ytterligare problem är att det finns banker som inte har den nödvändiga infrastrukturen vad gäller system och personal, vilket för övrigt även gäller tillsynsmyndigheterna.

När det gäller tillsynsmyndigheternas resurser, kompetens och samordning med andra tillsynsmyndigheter internationellt, ställer sig många banker sig skeptiska till om det är tillräckligt. Det finns en risk att skillnader mellan nationer kommer att vara så pass olika att harmoniseringen begränsas. En förhoppning som framkommer bland remissvaren är att regleringen inte blir av för detaljerad karaktär utan att den blir mer principbaserad. Samtidigt som önskemål om en implementeringsguide lyfts fram och kritik mot att möjliga nationella valmöjligheter är för stora. Basel II kan spela en avgörande roll här. Basel II är dock nästan helt lämnad åt de nationella tillsynsmyndigheterna att implementera.

Vidare riktas även oro mot att det, som vid introduktionen av ackordet år 1988 kommer att uppstå oförutsedda konsekvenser. Exempelvis pro-cykliska effekter och tolkningsproblem. Dessutom tar inte Basel II hänsyn till introduktionen av IFRS, som till exempel reglerar bankernas redovisning av finansiella instrument.

Kostnaden för implementeringen av Basel II förväntas bli stora. Uppskattningsvis kommer det att kosta 200 miljoner dollar för en stor internationell bank att implementera IRB-modellen. En annan kostnad som tas upp i debatten är risken att systemet blir för stort och komplext, vilket i sig själv kan skapa en ökad risk. Detta kan komma att innebära en kostnad i form av att trovärdigheten och att den allmänna acceptansen minskar.

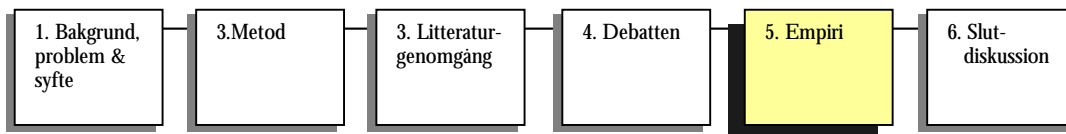
Det finns delade åsikter om den ökade öppenheten. Det finns en viss oro över att stora mängder av information inte behöver leda till en ökad transparens. Det är inte säkert att den ökade information leder till ökad förståelse om informationen är för teknisk och för svår att tolka på rätt sätt.

I detta kapitel har vi identifierat föreställningsramarna, som råder internationellt, angående Basel II. Det står klart att Basel II engagerar och berör många olika finansiella institutioner och synpunkterna är många och varierande. För att skapa ytterligare förståelse skall vi nu vända oss till de svenska finansiella institutionerna. I kommande kapitel skall vi, med utgångspunkt från detta kapitel, identifiera de svenska föreställningsramarna vilka representeras av de fyra storbankerna samt Finansinspektionen.

5

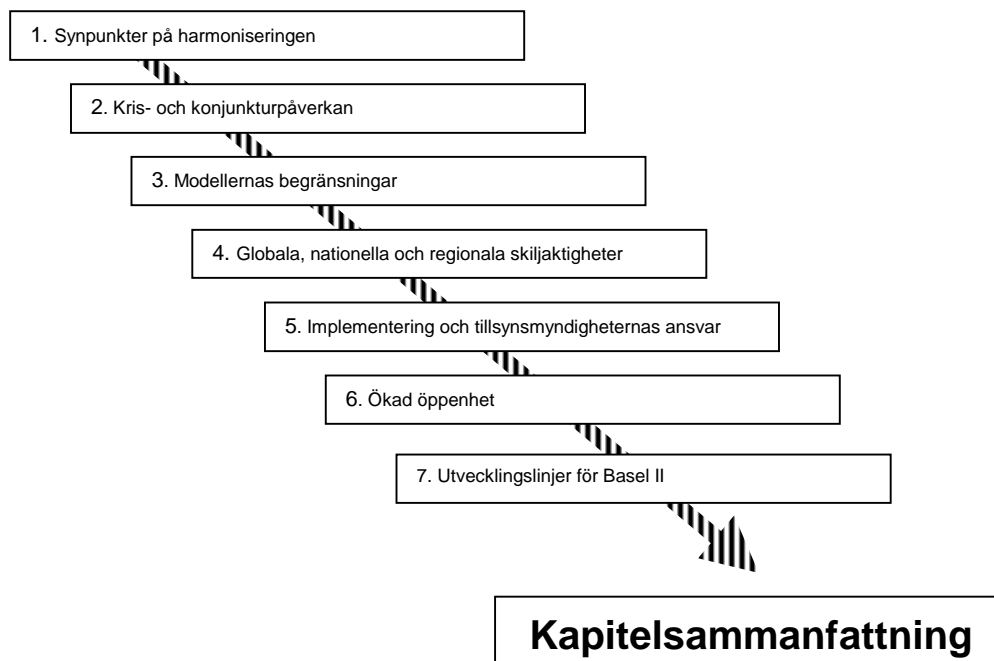
Empiri

I föreliggande kapitel redogörs för de intervjuer vi genomfört med Handelsbanken, Skandinaviska Enskilda Banken, Föreningsparbanken, Nordea samt Finansinspektionen. Kapitlet inleds med en modell som beskriver de områden vi valt att redogöra för. Kapitlets disposition är uppbyggt med utgångspunkt från föregående kapitel.

5.1 Kapitlets struktur

Bankerna och Finansinspektionen är generellt sätt positiva till Baselkommitténs arbete för att skapa ett mer riskkänsligt regelverk för kapital riktat mot internationellt verksamma banker. Dock finns det skillnader mellan bankerna emellan och mellan bankerna och finansinspektionen. Samtliga banker riktar kritik mot olika delar av Basel II. Bankernas kritik samt Finansinspektionens syn på det nya regelverket har vi valt att strukturera enligt figur 5.1.

Figur 5.1. Översikt för presentationsordningen av de svenska storbankernas föreställningsramar.

Som vi beskrivit i metoden i kapitel 2 har vi intervjuat de fyra svenska storbankerna Nordea, FSB, SHB och SEB. Urvalet gjordes subjektivt eftersom dessa bankerna står för ca 80 procent av den svenska bankmarknaden. Vi ansåg att dessa representativt speglade de svenska föreställningsramarna om de nya reglerna.

5.2 Synpunkter på harmoniseringen

Bankerna

Bankerna anser att harmoniseringen och avsikten med Basel II är mycket bra. Men det är inget nytt, utan skedde redan år 1988 när det första Basel ackordet implementerades. Det är en förändring som några banker verkat för under lång tid. Framförallt en av bankerna som i motsats till många andra banker, arbetat med ekonomiskt kapital, vilket är snarlikt det så kallade myndighetskapitalet som kommer tillämpas i de avancerade modellerna. Dock har samtliga banker invändningar mot specifika detaljer i förslaget. De betonar att det är bra att harmonisering har ett tydligt syfte men det är viktigt att man jobbar i rätt riktning. En bank uttalar sig om Basel II som ett sådant projekt som många tidigare har tyckt varit bra att göra men det har inte varit livsnödvändigt. Det har inte funnits tillräckligt starka ekonomiska skäl, särskilt i banker som har låga kreditförluster och små operativa problem.

Harmoniseringen anses som viktig bland bankerna. Dock anser de inte att fullständig harmonisering är möjlig. Internationella storbanker kommer alltid att ligga steget före i utvecklingen. Men Basel II kommer framförallt att förbättra riskstyrningen, i ett bredare perspektiv, internationellt sett. Det är bara ett se på de stora förändringar som Basel II tvingar fram. Som exempel kan man se på de IT-satsningar som genomförs vilka skapar förbättringar i bankernas rapporteringssystem. Bankerna är positiva till Basel II:

”Ett sådant internationellt regelverk för ju med sig mycket lobbying aktiviteter vilket naturligtvis måste höja kompetensen i Sverige, för helt plötsligt blir vi internationella. En kompetenshöjning inom finansmarknaden vet jag att det blir och den blir betydande.”

”En andra sak som förmodligen är bra ur systemriskperspektivet är att bankerna gör en jättegrej av det här, för att verkligen få in allting och för att se det tydligare. Så vi kommer ju ha mycket mer väl genomarbetade processer, och alla som arbetar där ute som faktiskt är dom som styr vilka risker vi tar, dom kommer att ha bättre stöd för att göra bedömningar.”

Även det faktum att banker som idag har bristande riskstyrningssystem tvingas öka kontrollen ses som en bra utveckling.

”Banker som tidigare har kört hårt och tagit stora risker utan att behöva betala för det och därmed kört i drickat ordentligt. Den risken borde minska och det risktagandet kommer att börja kosta pengar direkt, istället för, när allt har gått åt skogen.”

Samtliga banker som vi pratat med ser Basel II som positivt. Men att det kommer att bli ett "Level Playing Field" är inte troligt. Konkurrensförhållanden styrs av så mycket annat än reglerna för kapitaltäckning, till exempel olika länders lagar och traditioner. Det finns enligt bankerna så många nationella valmöjligheter att institutionerna kan utveckla saker efter eget huvud. Möjligen kan det ske en harmonisering inom Europa i och med EU. Men det hänger mycket på att tillsynsmyndigheterna i Europa samarbetar, vilket de gör. Dock är frågorna så oerhört komplexa att de alltid kommer tolkas olika.

Från en bank uttalas det klart att det inte finns en chans att man kan klara alla 150 minimum krav på detaljnivå som Basel II kräver. Istället är bankens utgångspunkt att bli godkänd i alla de övergripande frågorna och banken framhåller att de faktiskt inte är skrivna så, utan tanken är att bankerna skall utveckla sin egen process med Basel II som bas. Detta kommer naturligtvis även att försvåra harmoniseringen. Som en av bankerna uttryckte sig:

"Ett företag kommer att få en rating och en sannolikhets förlust statistik hos oss, och en annan hos en annan bank."

Det som ligger till grund för ovannämnda citat är att det är att IRB-modeller ser olika ut i olika banker.

Som ovan visat är det inte harmoniseringen i sig där den stora nyttan ligger utan den stora nyttan för bankerna och samhället ligger i en förbättrad riskstyrningsprocess, vilken kan leda till att banken kan sänka sitt faktiska kapital. Dock betonas det från en bank att det är ett strategiskt beslut för bankens ledning och det är inte alls säkert att det kommer aktieägarna till godo. En bank lämnar följande citat:

"Bara för att minimikapitalkravet går ner kommer vi ju inte dela ut kapital till aktieägarna, det är klart att delvis, då det inte går att räkna hem det förrän de är ett faktum... det är svårt att göra ett "business case" på det."

Att de Svenska bankerna kommer att få en lägre kapitaltäckning råder det enighet om men som sagt uttalar man inte vad det kan leda till. Ett exempel är att om bankerna har ett större utrymme kan man välja att satsa mer på vissa kunder, det vill säga att man växer balansräkningen istället eller kan en bank välja att visa upp en hög kapitaltäckningsgrad istället. Det finns en risk i att det sprids en förhoppning om att man kan sänka sitt kapitalkrav bara för att man har räknat ut det i pelare I. Det råder det tveksamhet om, och det skall inte glömmas bort att det finns en täljare.

Naturligtvis önskar bankerna att sänka sitt kapitalkrav men det är inte det primära. Det är viktigare hur bankerna önskar bli sedda bland investerare och det faktum att banker faktiskt önskar att ligga på en hög nivå, rent standardmässigt, när det gäller riskstyrningsprocess. Sedan spelar det mindre roll om det är standard eller de avancerade modellerna utan det viktiga är att man visar marknaden att man har bra riskstyrningssystem

Vidare betonar bankerna att även om Pelare I är hårdvaran där man räknar, ger pelare II tillsynsmyndigheten möjlighet att säga att det inte räcker med det här kapitalet, den här banken måste ha 10% kapitaltäckning för att ni är så komplicerade. Bankerna menar att det inte är så enkelt att det bara går att räkna på det, och säger att nästan alla gör det misstaget. Bankerna uttalar även en oro över att debatten nästan uteslutande handlar om pelare I. Naturligtvis är pelare I viktig men även om bankerna räknar fram att de kommer att sänka sitt kapitalkrav så är det inte alls säkert att de faktiskt kommer att sänka sitt kapitalkrav.

Finansinspektionen

Själva harmoniseringen av kapitaltäckningsreglerna med Basel II är enligt Karin Lundberg på Finansinspektionen (FI) inget nytt. De regler som finns idag, med det som vi kallar Basel I, har samma syfte, men de nya reglerna tar ett steg till. Lundberg anser att harmonisering är ett måste eftersom finansiella kriser i USA påverkar oss nästan lika mycket som en kris i Sverige. Vi är enligt Lundberg beroende av stabilitet i hela världssystemet. Dessutom är harmoniseringen enligt Lundberg bra på grund av att det förbättrar konkurrensförhållandena.

"Om vi ska få likartade konkurrensförhållanden mellan internationellt aktiva banker så är harmoniseringen ett måste."

Samtidigt säger Lundberg att i och med att USA har sagt att man bara ska applicera Basel II på deras absolut största internationella banker, ca 20 stycken, kan det leda till lägre harmonisering. Men Lundberg hävdar dock att det är dessa banker som konkurrerar internationellt, så det är bara de som är relevanta ur konkurrensaspekten men samtidigt kommer de att fortsätta ha det gamla regelverket på sina andra banker.

Förutom harmoniseringen menar Lundberg att det finns andra stora vinster att hämta:

"Det är att ju en väldigt stor vinst med Basel II, att branschen har fått ett gemensamt språk, ett gemensamt riskspråk. Om man säger PD så vet alla bankmänniskor, riskbankmänniskor vad man menar, och den här standardiseringen kan på det sättet, även om man binder in sig lite, bidra till utvecklingen på riskområdet".

Att Basel II snabbar på utvecklingen inom riskområdet på den finansiella marknaden är ett faktum enligt Lundberg.

Ytterligare en viktig aspekt med Basel II lyfts fram av Lundberg:

"En anledning till att man ville få fram nya regler var ett det i väldigt sofistikerade banker finns det ganska goda möjligheter att kringgå reglerna idag. Till exempel genom att använda olika kreditderivat eller värdepapperiseringar. Det försöker man sätta stopp för med det här nya regelverket".

Lundberg anser att det är viktigt att samtliga spelare på marknaden har samma spelregler.

När det gäller de nya modellerna på kreditrisksidan som skall baseras på bankernas interna modeller, deras egen interna riskbedömning, var det enligt Lundberg klart att det kommer att leda till olika bedömningar i olika banker.

"Det ska leda till olika bedömningar i olika banker, då skulle man kunna hävda att det är ett steg ifrån harmonisering".

Lundberg menar att detta är oundvikligt om man går ifrån schabloniserade mått som det är idag till mer riskkänsliga mått. Om bankerna har ett mer komplicerat system, ett mer specificerat system så kan man ju hävda att det går ifrån harmonisering och någon skulle enligt Lundberg kunna hävda att det är dåligt för konkurrensen. Å andra sidan kan man ju hävda att de regler vi har i dag som är så extremt schabloniserade gynnar vissa typer av banker, kanske inte vissa länder. Lundberg menar att man också skulle kunna hävda att mer riskkänsliga system leder till mer utvecklad konkurrens eftersom man faktiskt måste hålla kapitalet för den risk man har. Men det är ingen tvekan om, enligt Lundberg att det finns betydligt större tolkningsutrymme i det här systemet. Förutom många positiva effekter med en ökad harmonisering kvarstår fortfarande problem i det nya regelverket. Ett av dem är att Basel II kan leda till konjunkturpåverkan.

5.3 Kris- och konjunkturpåverkan

5.3.1 Förmildrande av finansiella kriser

Bankerna

När det gäller finansiella kriser är bankerna övertygade om att de nya reglerna i Basel II kommer att ha en krismildrande effekt. Den redovisade kapitaltäckningen ger idag fel bild av banken. Basel II gör att risken ligger närmre den verkliga risken i banken, vilket är bra. Bättre riskkänslighet i de nya reglerna ger förstärkta signaler om nya krediter kan ges eller inte. Bankerna påpekar samtidigt att det inte enbart är Basel II som kommer att förmildra framtida finansiella kriser. Till Basel II skall läggas, inte minst införda och kommande IAS-regler. EU arbetar just nu med att ta fram ett direktiv för europeiska konglomerat. Tanken med direktivet är att konglomeraten skall ha ett gemensamt kapitalkrav för både bank- och försäkringsdelen. I tillägg till konglomeratdirektivet pågår ett intensivt arbete med Solvency II, som är väldigt snarlikt Basel II, för försäkringsbranschen. Utöver detta skall tilläggas förändringen i den nya banklagstiftningen som kommer att ställa hårdare krav på fondbolag. Summan av det här är att volatiliteten i kapitalbehov kommer öka. Men till följd av reglerna under Basel II och IAS-reglerna, om att man ska ha fler sofistikerade stresstester och scenarioanalyser leder detta till att banker och finansinstitut kommer

vara tidigare vad beträffar känsligheten i kreditportföljen samt medvetenheten om när åtgärder behöver vidtas. Man kan tala om en pro-cyklisk effekt.

"Men vi tror att volatiliteten kommer att dämpas ner av att bankerna är mycket, mycket tätare på bollen, om man använder sig av fotbollstermer."

Även om svängningarna kommer dämpas så kommer de fortfarande att vara en faktor som bankerna måste ta hänsyn till och vilka kommer att påverka bankerna i både positiv och negativ riktning.

Basel II kommer alltså enligt bankerna mildra svängningarna men regleringen kommer inte enligt bankerna att förhindra framtida kriser. Regelsystemet är inte så snabbt, man skall inte tro ett det är ett "early warning-system". Eller som en av bankerna uttalade:

"Det går aldrig att ersätta örat mot marken, vilket man alltid måste ha i denna bransch"

Det handlar inte bara om statistiska modeller och analyser, vi pratar om hela portföljer. Att man skulle kunna hindra eller förutse negativa lokala händelser är sällan möjligt endast genom modeller och analyser. Möjligen kan man mildra effekterna genom att se till att banken har ett kapital som är anpassat till de risker som totalt sett finns i portföljen. Genom en effektivare riskstyrning är det kanske möjligt att upptäcka risk tidigare, men att förhindra att en hel bransch börjat gå åt skogen, att det skulle ha en inverkan på hela makrostrukturen är inte troligt enligt en bank. Då får man rädda det som räddas kan, vilket man redan gör idag. Det går aldrig att täcka risk till 100%, i så fall skulle man få för höga kapitalkrav. Men med Basel II är det helt klart att bankerna med de nya systematiska riskstyrningssystemen kommer att bli bättre, särskilt vad gäller exponering mot vissa grupper som en del banker inte hade så stor kontroll över tidigare.

Finansinspektionen

Lundberg tror att Basel II kommer att mildra kriser och att det är bra för stabiliteten på marknaden. Förhoppningen enligt Lundberg är att modellerna ska kunna hjälpa bankerna och därmed Finansinspektionen att tidigare se när kreditkvalitén i portföljerna försämras. Har bankerna ett riktigt bra internt rating system så ska det fungera. Det bygger ju på att kvalitén i bankernas interna ratingsystem är riktigt bra. Fungerar de som de ska, så ska det enligt Lundberg hjälpa till att tidigare upptäcka när kreditkvalitén försämras.

Det är enligt Lundberg viktigt att man inte blint förlitar sig på historisk data och att man inte blint använder historisk data och sätter in den i statistiska modeller. Det är viktigt att även ta in kvalitativa bedömningar som man kan kalla framåtblickande bedömningar i ratingen.

“Nästa finansiella kris kommer säkert inte se ut som den föregående finansiella krisen. Så att det är ju extremt viktigt att du förstår begränsningen i dina statistiska modeller. Det finns ju en risk att man blir alldeles kär i dem nu och tycker att det här är ju fantastiskt och nu vet vi vår risk, så det är viktigt att vi har kvar expertbedömningen och framåtblickande bedömningen i system”.

Det är enligt Lundberg viktigt att bankerna förstår begränsningarna i de modeller som används. Det är en komplex situation där metodiken mellan bankerna skiljer sig åt samtidigt som bankerna inte använder sig av samma modeller. Bankerna skiljer sig åt om de har statistiska eller modellbaserade system eller om de vill ha expertbaserade system. Även om bankerna har modellbaserade system så har de olika riskfaktorer i sina system, vilket enligt Lundberg är bra. Bankerna ska enligt Lundberg ha olika bedömningar av risken. Den banken som gör den bästa bedömningen kommer sannolikt också att ta marknadsandelar och gå bättre än de andra. Detta borde enligt Lundberg innebära att modellerna inte kommer att förvärra kriser. Dock har bankerna uttryckt oro för att modellerna kan leda till pro-cykliska effekter.

5.3.2 Pro-cykliska effekter och konjunkturpåverkan

Bankerna

Basel II kan skapa pro-cykliska effekter enligt bankerna och framför allt förstärka konjunktursvängningar. Detta eftersom större åtstramning av ekonomin i sämre tider är att vänta. Det är dock inte enligt en av bankerna deras primära sak att hålla upp konjunkturen. Bankerna kommer genomgående att se lite sämre ut när det är sämre konjunktur, vilket kan leda till högre priser på kredit. Samtidigt ger förmodligen Basel II systemet signaler lite tidigare än innan, nu har man kunnat köra på lite längre utan att det har märkts.

Vad gäller pro-cykliska effekter hänvisar en bank till en studie som Öhrlings Price Waterhouse Coopers har gjort på uppdrag av EU-kommissionen. Den visar att pro-cykliteten är kraftigt överdriven. Banken anser att det är möjligt att bygga in pro-cyklitet i modeller och hänvisar även till ett förslag från Institute of Financial Finance, att banker i goda tider med god rating och låg förväntade förluster skapar en större ekonomisk buffert. Det vill säga att man låter skillnaden mellan minimikapitalet och kapitalkravet öka. När branschen går in i sämre tider tillåts en minskning av denna buffert vilket leder till att pro-cykliteten dämpas. Dock kommer bankernas balans och resultaträkning svänga.

Finansinspektionen

Det har enligt Lundberg varit mycket diskussioner kring pro-cykliska effekter. Basel II skulle kunna leda till det. Men det beror även på hur de internratingbaserade systemen är konstruerade. Inom pro-cyklering är ambitionen att banken skall ha en fast rating på en motpart under en konjunkturcykel. Enligt Lundberg menar Standard

& Poor att det är så de vill rata, men i praktiken menar Lundberg att inte ens Standard & Poor lyckas rata på det sättet. Men skulle de verkligen rata så, skulle bankerna sätta sina mått för varje ratingklass så att de verkligen ligger på snittet över en cykel. Det skulle leda till uteblivna svängningar. Detta fungerar dock inte i praktiken och därmed uppnås det aldrig. Av den anledningen anser Lundberg att det är viktigt att bankerna i pelare II har en buffert som de kan ta av i lågkonjunktur och som de sedan kan bygga upp i högkonjunktur.

Lundberg ser att det kommer att bli en pedagogisk läroresa för finansinspektörerna eftersom Finansinspektionen måste acceptera det faktum att bankerna tar av bufferten under dåliga tider. Detta är dock mot instinkten menar Lundberg eftersom under dåliga tider skall bankerna snarare inneha en ännu större buffert. Lyckas bankerna med det här är det inte alls säkert att det blir sådan stark pro-cyklitet men enligt Lundberg skall man ha i åtanke att det redan idag existerar en viss pro-cyklitet:

“Sen är det ju viktigt att komma ihåg att som finansmarknad som bransch är ju extremt pro-cyklisk. Och även dagens system har starka drag av pro-cyklitet i sig. Så vi är inte väldigt bekymrade över det här.....Finansinspektionen är inte särskilt bekymrade över det här och det är inget nytt att det finns tecken på att pro-cykliteten skulle kunna förstärkas. FI ska hålla koll på det men tror inte att det blir något stort problem, givet att bankerna hanterat det.”

Enligt Lundberg är det mycket upp till bankerna om Basel II kommer att innebära en förstärkt pro-cyklitet. Förutom ovannämnda problem kan reglerna även ha effekter på små och medelstora företag.

5.3.3 Små och medelstora företag

Bankerna

Om de små och medelstora företagens påverkan av Basel II nämner inte bankerna mycket om. En av bankerna anser att det kommer att bli uppköp på marknaden, vi är så lätt paranoida hela tiden, går och håller i våra skrivbord hela tiden.

Möjligtvis kommer det att bli en annorlunda konkurrenssituation. Banker lånar pengar mellan varandra, vilket kan leda till olika konkurrens. Stora banker med fina modeller kan erhålla fördelar. Mindre banker kan få en nackdel, vilket kanske kan leda till uppköp och kan vara konkurrenshämmande för mindre banker.

Finansinspektionen

Att bankerna skulle vända sig mot en viss typ av branscher eller kunder så hänvisar Lundberg till QIS-resultaten där man kan se hur Basel II slår mot olika portföljer. Generellt är det så att bankerna får ta större säkerheter i det här systemet än i förra, så har bankerna bra säkerheter så kommer de att gynnas. De banker som har en stor bolåneportfölj ser FI kommer gynnas med de nya reglerna.

“De nordiska bankerna har generellt väldigt mycket bolån i sina portföljer och kommer att gynnas. Det är ju ur kapitaltäckningshänseende så att det är ju inte säkert att du får bättre vinster på de portföljerna för att kapitaltäckningen går ner för att det är ju möjligt att det då istället blir prispress på de marknaderna. Det är ju jättebra för konsumenterna men det är ju inte säkert att det gynnar bankerna. Det kan ju snarare bli så att du hittar en ny nisch på högriskutlåning för att det inte setts så mycket prispress där utan att du kan istället höja dina priser och öka dina marginaler där. Så att det är ju inte säkert att vinsterna blir högre på de segment där kapitalkravet blir lägre”.

Bankerna har en mängd olika valmöjligheter när det gäller vilka modeller de ska använda. Modellerna har dock en del problem och begränsningar som kommer att påverka bankerna i någon form.

5.4 Modellernas begränsningar

Bankerna

Kapitaltäckningen kommer enligt bankerna att förändras efter införandet av modellerna i Basel II. De flesta bankerna har för avsikt att använda sig av de mer avancerade modellerna. En av Bankerna anser att de nuvarande reglerna överskattar kapitalbehovet i bankerna. De nya reglerna kommer att underskatta kapitalbehovet för vissa produkter och överskatta kapitalbehovet för andra. Vidare säger banken:

“Bankerna är inte så pigga på att säga att deras kapitaltäckning kommer att bli högre, eftersom det skulle innebära att de erkänner att de har för höga risker”.

En bank påpekar att banken ännu inte vet om modellerna fungerar. Detta kommer banken först se när nästa kris uppstår. Men idag har banken inga synpunkter på sina modeller, dock är det enligt banken en del standardvärden som inte är helt bra.

En annan bank menar att de nordiska bankerna tog viktiga lärdomar av den bankkris som rådde i Norden runt år 1990. Banken menar att de nordiska banker är väl förberedda när det gäller särskilda beslutsprocesser. Basel II ställer krav på särskilda beslutsprocesser att kreditbeslutsorganisationerna rapporterar en väg och kund sidan en väg. Detta var enligt banken något som påverkades starkt under bankkrisen och har nu i efterhand utvecklats väl i de nordiska bankerna. I motsats till de nordiska bankerna är de tyska bankerna väldigt toppstyrda och innehåller oklara och ostädade rapporteringslinjer.

En av bankerna som har för avsikt att tillämpa IRB-modellerna påpekar att det inte är enbart modellerna som inverkar när det gäller vilket val av modell man gör. Banken påpekar att det även är viktigt att beakta:

- Schablonmodellerna. Om man som bank tillämpar schablonmodellerna finns risken att bankens riskhantering och trovärdighet i den kommer att ifrågasättas. De sofistikerade IRB-modellerna har betydligt hårdare och mer kvalitativa krav på ordning, kontroll och ledningens involvering. Schablon har inte samma nivå och det vet banken eftersom banken har jobbat med det i 10 år. Det har oerhört stora effekter både på prissättning av produkter och hur processerna bedrivs mer eller mindre effektivt samt hur man undviker kreditförluster och operativa förluster genom stärkta och goda rutiner och kontroller.
- Kundernas rating. Det finns ett antal av bankens kunder som har sina krav och kvalitetskrav på sig när det gäller vilka banker de handlar med. Ställning och status bland kunder på marknaden är också en viktig parameter. Den är inte mätbar men den är viktig för bankerna att ha i åtanke.
- Antagande om bankernas kompetens. Stora banker antas ha en bra riskmätning, prissättningsfunktion och kontrollfunktion. Det är just dessa banker som bjuds in när stora transaktioner skall genomföras. För nordiska banker gäller det att konkurrera med speciellt med JP Morgan, Deutsche Bank och Credit Swiss när det gäller nordiska kunder. Det är ett måste annars förlorar man kunder.

Enligt banken blir kapital en, av flera parametrar när man skall ta ställning till vilken modell man skall välja.

En annan bank menar att deras mål är att använda sig av de mer avancerade modellerna i samtliga tre pelare, men om banken kommer att nå dit redan i december 2006 är mer osäkert. Säkert är att IRB-modellen kommer att användas vad gäller kreditrisk. När det gäller marknadsrisk kommer sannolikt standardmodellen användas. Banken ser inte att den skulle tjäna på att använda en mer avancerad modell. Dock betonar banken att den sannolikt kommer att övergå till en mer avancerad modell i framtiden. Detta är en fråga som kommer upp till diskussion ett par gånger per år. Även när det gäller den operativa risken kommer banken initialt att använda sig av den standardiserade modellen.

Banken tillägger att de stora bankerna kommer att välja IRB-modellerna eftersom man vill uppfylla marknadens minimikrav.

"Om du inte är Köpings sparbank skulle det vara okej, vi kan inte vara det".

En av bankerna betonar att det är en mycket stor skillnad på arbetsinsats om man väljer en IRB-modell eller standardmetod.

Finansinspektionen

Enligt Karin Lundberg måste det för vissa typer av banker bli dyrare att använda IRB-modellerna annars vore det inte riskkänsligt. Dessutom ska också slutresultatet vara att det samlade kapitalet i banksystemet ska vara detsamma. Det finns ett litet incitament att gå till IRB och då kan det bli någon procent lägre. Hälften av bankerna borde enligt Lundberg få ett högre kapitalkrav och hälften lägre.

“Vad vi har sagt i Sverige är att om vi ser att någon bank verkligen skulle ha förutsättningar att gå till IRB-modellen, men väljer att stanna kvar på schablonmetoden för att det skulle bli billigare, då kommer vi att lägga på motsvarande kapitalkrav som vi har möjlighet att göra i pelare II. På så sätt får bankerna incitament att använda de riskkänsligare metoderna. Det är ju också tanken med pelare II att den ska fånga det som inte fångas av pelare I”.

“Bankerna har väldigt långt kvar innan de lever upp till alla minimistandarder. De får jättegärna börja prata om att de ska ha ännu mer sofistikerade modeller, men de har väldigt långt kvar till de lever upp till alla minimikraven för de här, så det är väldigt mycket snack”.

Sen är det enligt Lundberg så att om vill bankerna vara mer sofistikerade och räknar sina egna korrelationer så får de gärna använda det i sina egna ekonomiska modeller. FI sätter ett antal begränsningar av de antaganden som görs. Dessa begränsningar är förenklingar av verkligheten eftersom FI enligt Lundberg ser att bankerna klarar inte av att ta fram egna mått och då sätter FI antaganden som är konservativa i de flesta fall. Vill bankerna sedan i sina egna interna styrningssystem och interna prissättningssystem använda sig av andra antaganden eller egna mått som de tycker bättre speglar den verkliga risken så får de göra det. FI begränsar inte bankerna att fortsätta utveckla sina modeller. När bankerna beräknar kapitalet måste de dock använda Fis antaganden.

FI kan enligt Lundberg inte godkänna modeller som går utanför FI:s antaganden även om bankerna kan visa att de fungerar. Det får enligt Lundberg bli en Basel III fråga. Men Lundberg poängterar att det är ganska många år till bankerna kan visa det.

SEB är enligt Lundberg den bank som har fått godkänt för sin IRB-modell för marknadsrisk samt att FI har ett ärende som de håller på med just nu. I och med att det inte finns så mycket att tjäna på marknadsrisken eftersom den är så liten, så är det enligt Lundberg inte ett så starkt ”business case”, men det krävs ändå ganska mycket resurser för att utveckla de här modellerna, framförallt för att implementera dem. Det är oftast enligt Lundberg implementeringen som kostar mest.

“Det är väl lite att SEB har den där imagen att de vill ligga i framkanten av riskmätning och så, medan FSB och SHB liksom vill köra mer safe och låta andra misslyckas. Det är väl lite mer deras grej”.

“För de större bankerna är det väl IRB-modellerna en liten imagefråga. Vet inte om man kan kalla det prestigé. Men det är väl klart att de måste kunna visa att de kan ha tillräckligt bra riskhanteringssystem”

Lundberg tror att vissa ratinginstitut kommer se det som negativt om bankerna inte kan få godkänt för modellerna, medan andra tycker att det inte kommer spela någon roll. Det är därmed lite blandade signaler. Personligen tror Lundberg att det kommer att spela en viss roll men det är svårt att veta hur betydelsefullt det kommer att vara.

Vidare jämför FI enligt Lundberg bankernas olika modeller när de ska se om en banks modell är lämplig. Skulle sju av åtta banker göra på ett sätt och den åttonde banken gör på ett helt annat sätt så är det enligt Lundberg klart att FI ifrågasätter det.

”Det är ju inte så att vi är 10 gånger smartare än bankerna. Det är absolut inte så. Men vi gör nytta i våra prövningar. Men vad vi framförallt har är det att vi ser ju alla bankernas modeller och det ger ju oss ett kompetensövertag”.

Detta informationsövertaget är enligt Lundberg kanske det kraftfullaste verktyget FI har. De banker som tänker använda IRB-modellerna kommer att behöva bevisa att deras antaganden är rimliga för FI. Basel II innehåller enligt bankerna både detaljer och valfrihet vilket det redogörs för nedan.

5.4.1 Detaljer och valfrihet i riskmodellerna

Bankerna

En av bankerna menar att dagens regler är ett mellanting mellan principbaserade och detaljbaserade regler. Reglerna i sig är principbaserade men när bankerna frågar Baselkommittén vad de menar med enstaka principer så blir det ett mellanting. För att det skall fungera krävs det enligt banken en kompromiss mellan myndigheternas krav och de finansiella institutionernas krav.

Eftersom bankerna just nu avvaktar och ser hur mycket energi och pengar och resurser som man skall lägga på kreditriskmodeller, till följd av att bankerna inte vet hur nära deras modeller sammanfaller med myndighetskapitalmodellerna, kan man enligt banken säga att Basel II hämmat försäljningen av lösningar för kreditriskmodeller som varit en väldigt attraktiv marknad för IT-bolag. Vidare menar banken att påståendet att modellerna för kreditrisk, som styrs av mer detaljerade modeller, kan hämma utvecklingen för modellerna är vettigt. Samtidigt påpekar banken att operativa risker inte är särskilt reglerade och att användningen är relativt fri.

Banken betonar även att Basel II inte säger någonting förutom några få rader om hur en ratingmodell skall utvecklas. Att bygga en ratingmodell är enligt banken ett projekt som tar ett halvår upp till ett år. Modellerna blir även mer komplicerade ju mer statistiskt baserade de är, förhoppningsvis blir de även mer träffsäkra. Dock kräver inte Basel II att modeller skall vara statistiskt uppbyggda, ändast att det finns statistiskt uppbyggda sannolikhetstal. Det vill säga sannolikheten att en kund med en viss rating skall hamna i fallissemang inom ett år.

”Det går inte att använda något som folk inte förstår. Vi måste bygga något som de förstår. Man måste kunna förklara för kunden att du har fått en försämrade rating och att vi därför måste höja priset”

Citatet ovan är hämtat från en av bankerna som menar att den genomför många statistiska tester för att jämföra hur modellen har betett sig i förhållande till de kunder som verkligen har gått i fallissemang. Man kan säga att en modell kan fungera i det stora hela, i en portfölj, men den måste även fungera på enskild kundnivå och då krävs det mindre statistik och mer kommunikation med enheterna. Detta är inte helt lätt att uppnå, då dessa krav kan krocka ibland.

Finansinspektionen

Det finns enligt Lundberg stora friheter för bankerna att välja modeller, men det är likartade konkurrensförhållanden där bankerna har samma förutsättningar att bygga upp bra modeller. Den som bygger upp den bästa modellen vinner menar Lundberg. Detta är enligt Lundberg inte fel utan så ska det vara.

Det som framförallt är hårt styrt i de nya reglerna är korrelationsantaganden i modellerna. Hela regelverket för de avancerade metoderna bygger enligt Lundberg på bäst praxis som man har sett i branschen och det är ingenting som regelmänniskor som t ex FI har hittat på. Man har tagit de mest sofistikerade modellerna som används i branschen och då kunde man enligt Lundberg konstatera att det fanns egentligen ingen bäst praxis eller ingen standard för att få fram korrelationer eller övrig data. Men vad man också har sänt signaler om, om vi pratar om Basel III om kanske 10 år, är enligt Lundberg att branschen har tagit fram bra sätt att samla på sig så mycket data så att de kan ta fram egna korrelationer.

FI är enligt Lundberg absolut beredda att titta på det, i nästa steg, och därför vill FI fortsätta uppmana bankerna att räkna på korrelationer. Men branschen är enligt Lundberg inte mogen för det idag. Trots att Basel II innehåller omfattande ändringar menar bankerna att det inte är så stor skillnad mot de nuvarande reglerna.

5.4.2 Dagens riskmodeller i relation till Basel II

Bankerna

Generellt sett är Basel II:s regelverk enligt en av bankerna väldigt likartat med hur den intervjuade banken är organiserad, strukturerad och hur banken arbetar. Men sen är det så att formlerna, parametrarna eller detaljeringsgraden för modellerna och hur modellerna ska vara är väldigt myndighetsdrivna. Banken menar också att det inte är någon stor skillnad mellan de modeller som redan används och de modeller som banken tänker använda med anledning av Basel II.

”De modeller som vi använder idag tycker vi är bra och de vill vi inte göra om.”

Citatet ovan är hämtat från en av bankerna som kommer att använda sig av de modeller som de redan idag använder. Det vill säga att man kommer att utgå ifrån att Economic capital är en uppskattning av IRB och fylla i de gap som Basel II kräver för att modellerna skall bli godkända. Banken behöver inte börja om från början utan kan använda sig av de modeller som redan idag används. De modeller bankerna använder bygger på olika antaganden. Dessa har inte bankerna eller FI i så hög grad funderat över.

5.4.3 Grundläggande och subjektiva antaganden

Bankerna

”I övrigt är våra modeller absolut de starkaste, modell mässigt, i alla fall, idag.”

Vad gäller de grundläggande antaganden som görs för modellerna säger en av bankerna att det inte existerar några grundläggande antaganden. Det finns ingen perfekt värld. Modellerna utvecklas utifrån verkligheten och de backas upp med statistik. Man får inte glömma, enligt banken, att ett av de primära kraven är ”use of rating”. Självklart finns det enligt banken många olika bedömningar, expertbedömningar eller bedömningar av handläggarna ut till kund, till riskkontroll enhet. Detta kan enligt banken göra att systemet går olika vägar. Men allt bygger på att systemet skall styrka alla ställningstaganden banken gör, så i den meningen, gör banken ett antagande måste den visa det. När antaganden ändras måste korrigeringar genomföras av banken. Detta ska dock inte vara något problem menar banken eftersom de anser sig ha en stark riskkultur.

Finansinspektionen

Lundberg menar att bankerna inte behöver använda exakt samma metodik utan det är mer de underliggande antagandena som FI ifrågasätter. Om någon bank gör något antagande som skiljer sig betydligt lägre än hos de andra bankerna och FI tycker att antagandet är för slapt så ifrågasätts det. Sen menar Lundberg att man inte, med hårda fakta som statistisk validering, kan bevisa om en kreditriskmodell är bra eller dålig.

”De grundläggande antagandena i modellerna är ju inte en fråga jag funderar på, men jag tror inte att rent spontant så känns det inte som att det påverkar i och med att du tittar på historiska data och du tittar historiskt på vad som faktiskt varit då fångar du verkligen upp hur marknaden fungerar. Det är ju först om du inte har den typen av data som du måste göra antaganden om hur marknaden fungerar.”

Självklart kommer FI enligt Lundberg att titta på bankernas statistiska beräkningar och deras matematiska antaganden men den absolut största delen av diskussionen kommer kretsa kring mer kvalitativa antaganden, som hur rating sätts och att ratingen sätts oberoende. Till exempel hur bankerna ser till att kreditkvaliteten hos en kund inte försämras, att de upptäcker det tidigt om den gör det, och ändrar ratingen. Det kommer bli mer de typerna av kvalitativa frågor som kommer vara viktiga för att ratingsystemet enligt Lundberg verkligen skall fungera. Utöver kreditrisken och marknadsrisken måste bankerna även ta hänsyn till den operativa risken i sin riskmätning.

5.4.4 Operativ risk

Bankerna

Bankerna anser överlag att det är svårt att mäta och kvantifiera den operativa risken.

En av bankerna mäter för närvarande den operativa risken i Economic Capital och därmed anser de att den går att mäta. Att det finns en operativ risk är otvetydigt enligt banken men om det går att styra risken med hjälp av att mäta den och sätta kapital på den på samma sätt som på kreditrisken tvistas det fortfarande om inom banken. Banken är inte så förtjust i AMA-modellen, och även om banken kommer att arbeta efter den internt kommer man inte att helt och hållet följa den. Den är inte färdigutvecklad och ger fel signaler för enheterna. Idag arbetar banken med något som kallas incident rapportering. Banken mäter inte kapitalet efter den, men att banken skall avsätta kapital till den operativa risken är en självklarhet.

En annan av bankerna menar att en hög operativ risk kommer att leda till högre kostnader. Det är också enligt banken svårt att kvantifiera den operativa risken, svårt att hitta mått på den. Man kommer enligt banken att gå på intäkter vilket ger en dålig riskavspegling. Detta är dock det bästa måttet som enligt banken är tillämpligt.

Finansinspektionen

Enligt Lundberg på FI är det väldigt bra att det blivit ett sådant fokus på den operativa risken sedan den lyftes upp som en egen risk. Detta är den absolut största vinsten med operativa risken.

“Det finns ju tre modeller, de två första, det är ju dålig riskkänslighet på dessa, det är bara att konstatera, det är så, de är extremt schabloniserade. Den tredje är ju en IRB-modell, men det är väldigt svårt att se om det är överhuvudtaget någon svensk bank som lyckas använda den eftersom det är så väldigt svårt att på ett tillförlitligt sätt samla operativ riskdata och applicera det på sin egen verksamhet”.

FI är enligt Lundberg medvetna om att det är extremt svårt att kvantifiera den operativa risken, samtidigt anser Lundberg att det är mindre viktigt eftersom det som är bra med de nya reglerna är att de har satt stort fokus på den operativa risken.

Bankerna har avsatt resurser för att utveckla metoder för att dokumentera den operativa risken. Även om bankerna vill använda mellanmetoden som fortfarande inte alls är särskilt riskkänslig när det gäller kvantifieringen av den operativa risken ställs det högre krav på hur bankerna skall hantera sin operativa risk.

Lundberg anser att behandlingen av den operativa risken leder till att modellerna utvecklas. Det är också en av anledningarna till varför bankerna har IRB-modellen även om FI inte vet om någon av bankerna lyckas använda den metoden. Men att IRB-modellen finns stimulerar bankernas utveckling för att få fram metoder att kvantifiera operativ risk. Det är också det som är tanken enligt Lundberg att det ska finnas en morot för bankerna att fortsätta utveckla modellerna. Vilka effekter som Basel II kommer att ha skiljer sig beroende på i vilket land regelverket kommer att implementeras.

5.5 Globala, nationella och regionala skiljaktigheter

Bankerna

En av bankerna påpekade att varje område och varje fråga har sin egen meny av problem. Dessa skiljaktigheter kan skapa både för- och nackdelar. Banken har bankverksamhet i Baltikum och poängterar att marknaden i Baltikum skiljer sig mot exempelvis den svenska marknaden, vilket kan skapa problem. Ett stort problem är att det inte finns någon makroekonomisk historik. Från och med år 1991 har de bara gått en väg, det vill säga kraftig tillväxt, och Baltikum har därmed inte kommit in i någon makroekonomisk cykel. Tidsserier, alltså historisk validerbar och historisk statistisk data, existerar inte. Dessutom har de inte drabbats av någon kreditkris.

Följden av detta blir enligt banken att modellerna för att värdera och uppskatta risk blir skakiga och detta är ett stort problem. Det som enligt banken är positivt med sådana här relativt ”nya” marknader är de rent implementeringsmässiga aspekterna. De flesta bankerna startade under åren 1990 till 1991 och därmed är alla system och IT-infrastruktur väldigt moderna jämfört med Sverige där vi fortfarande har källsystem som är uppbyggt under 1960-talet. Banken påpekar att det finns både för- och nackdelar som kan variera.

En annan av bankerna påpekar att de stora internationella bankerna alltid kommer satsa mycket mer resurser än vad bankerna i Sverige kan göra, vilket gör att de alltid kommer ligga steget före. Men banken kan inte se att detta skulle vara något hot för bankerna i Norden, eftersom det finns så många andra saker som är viktiga.

Finansinspektionen

Vilka länder eller regioner som kommer gynnas eller missgynnas av de nya reglerna är enligt Lundberg svårt att säga. Resultat från undersökningar visar att utlåningen till banker och staten blir dyrare samt att utlåning till vissa branscher med stora och medelstora företag, som inte har den allra högsta kreditratingen, kan bli något dyrare.

Men det är också enligt Lundberg stor skillnad på kreditförlusterna mellan olika marknader. Svenskar är extremt bra på att betala skulder. Sverige har låga förluster på privatpersons sidan och även de banker som lånar ut, utan säkerhet, till de personer som inte får lån i de vanliga bankerna, har inte särskilt höga kreditförluster. I Sverige betalar vi enligt Lundberg våra skulder, det ligger i vår kreditkultur. I många andra länder har de inte den betalningskulturen.

"Där kan varje person ha 4 kreditkort och om någon missar att betala sin skuld är ingen stor grej. I Sverige går vi hem och skäms som hundar om vi glömt betala en skuld. Det är klart att de länderna har högre kreditförluster och då är det klart att det kommer att kosta".

Företagen i Norden kommer enligt Lundberg generellt sätt, gynnas av de nya reglerna. Om man tittar på IRB-modellerna, som mäter kreditrisken, vilken är den största risken i bankerna så kan man enligt Lundberg se på de "Impact studies" som gjorts att om bankerna har en stor boläneporfölj så får man lägre kapitalkrav. Tittar vi på de nordiska bankerna har de enligt Lundberg väldigt tunga boläneporföljer.

Lundberg känner inte till att banker skulle exponera sig mot vissa områden eller städer. Som exempel nämner Lundberg lokala bönder och lokala småföretag som ofta lånar av lokala sparbanken, och inte går till de stora internationella bankerna.

Lundberg menar liksom bankerna att det i tillväxtländer kan bli svårt att använda modellerna i och med att marknaden förändras så snabbt så historiska data inte så säger så mycket om framtiden som de gör på stabilare marknader som t ex Sverige. Detta kan enligt Lundberg vara en skillnad som uppkommer mellan länder som är i olika stadier i ekonomin. Implementeringen av Basel II är ytterligare ett problem som ställer krav på olika länders tillsynsmyndigheter och innebär stora kostnader för bankerna.

5.6 Implementeringen och tillsynsmyndigheternas ansvar

5.6.1 Implementeringen av Basel II

Bankerna

När det gäller tidsplanen för implementeringen av Basel II tycker bankerna generellt sett att den är bra. En av bankerna menar att banken ligger bra med i tiden. Samtidigt påpekar banken att den har större respekt för tidsfristen än många andra som börjar från grunden. Banken har erfarenheter från införandet av en ekonomisk kapitalprocess i deras största divisioner som tog 7 år och då återstår fortfarande tre-fyra divisioner att hantera inom koncernen. Vidare säger banken att pelare II, för banken, handlar mer om att förmedla och implementera än att etablera modellerna.

Finansinspektionen

Lundberg anser att det går att implementera ett så omfattande regelsystem som Basel II över hela världen.

“Vi har ju det idag mycket mer standardiserad, schabloniserad, exakt likadan överallt. Det här regelverket är ju mer flexibelt eftersom det finns tre metoder för kreditrisk och tre metoder för operativ risk, så det ger ju egentligen större möjligheter att anpassa till respektive bank och respektive marknad än det vi har idag”.

Att läsa i bankernas årsredovisningar kan enligt Lundberg vara intressant eftersom alla bankerna skriver om Basel II och deras förberedelser.

“Det är väl så att inte ens de fyra stora har tagit det officiella beslutet i styrelsen allihopa så att de verkligen ska gå mot IRB. Men det är klart att det är ingen hemlighet att alla har ambitionen att göra det, de har ju allihop varit ute på konferenser och pratat om det”.

Lundberg menar att alla bankerna skriver inte i årsredovisningen, att de ska gå mot IRB-modellerna, vilket är ett tecken på att de inte vågar inte riktigt än. FI räknar med att de fyra stora bankerna i Sverige, Nordea, FSB, SHB och SEB kommer att gå mot IRB-modellerna. Utöver de fyra stora bankerna så räknar FI med ytterligare ett par medelstora banker. Det är inte säkert att de går in exakt den 31 december 2006 utan de kanske kommer in ett halvår, eller ett år senare. SBAB är enligt Lundberg en mindre bank som gått ut officiellt och sagt att de vill använda någon form av IRB-modell.

När det gäller implementeringsprocessen är det enligt Lundberg inte självklart att de mellanstora bankerna har samma möjligheter som de stora. Dels har de något annat konkurrensperspektiv och de har något helt annat perspektiv vad det gäller implementeringsprocessen. Implementeringen är en annan sak och faktiskt mycket enklare att hantera som en liten spelare.

För en liten bank, speciellt en nischspelare, kan det enligt Lundberg vara lättare att implementera Basel II. För banker som har en eller två typer av produkter i sortimentet, är det bara de, som banken behöver bekymra sig om. Då kan det enligt Lundberg vara betydligt enklare än för en större bank, eftersom de små bankerna har ett mycket enklare IT-system och en mindre organisation. Lundberg menar dock att det kan vara mycket svårt för mindre banker med ett brett produktsortiment.

“Är du däremot en mycket liten bank som har ett brett produktsortiment och ett väldigt stort antal typer av motparter då kan det vara väldigt svårt, nästintill omöjligt”.

När det gäller valet av metoder, och implementeringen av dem, menar Lundberg, att om bankerna är börsnoterade så är det egna kapitalet en så kallad trång sektor. Bankerna har då en reell kapitalkostnad. Om bankerna konkurrerar på de marknader där man kan förvänta sig att kapitalkostnaden kommer gå ner, exempelvis bolån, då kommer man enligt Lundberg höra att bankerna på grund av konkurrensskäl tycker att det måste bli en IRB- modell.

Däremot har de flesta av våra sparbanker i Sverige, som ofta ägs av stiftelser, och inte vinstutdelade i samma mening, ingen reell kapitalkostnad. Det är förstås viktigt att de hänger med om prissättningen förändras och blir mer riskkänslig. Så det är viktigt att de också utvecklar sina riskmätningssystem och riskbedömningssystem så att de kan följa med och justera prisbilden så att de inte får dåliga kunder för att de är dåliga på att bedöma risk. Men det kan de ju göra oavsett om de gör det utifrån kapitaltäcknings hänseende.

Det är också vad FI hör från de fristående sparbankernas riskförbund, att ur kapitaltäckningshänseende så tycker de inte att det är värt att uppfylla alla minimikrav för implementering av IRB-modellerna. Det skulle vara för dyrt och för krångligt. Men de är däremot mycket medvetna om att de måste utveckla sina riskmodeller och system för prisbilden.

Att alla länder inte skulle implementera samtidigt ser inte Lundberg som ett problem. Kina kommer exempelvis inte att implementera samtidigt enligt Lundberg. Detta är inte något större problem eftersom konkurrensen mellan bankerna i Kina och Sverige är minimal, även om svenska banker har verksamhet i Singapore. Det känns enligt Lundberg inte som någon stor sak. Sen ska man enligt Lundberg komma ihåg att de regler som vi har idag, med schablonmetoden, och den nya schablonmetoden som kommer, inte skiljer sig så mycket åt. Kina har ju fortfarande dagens regler om kapitaltäckning.

Om kulturella faktorer kan påverka implementeringen i olika länder tycker Lundberg är en befogad fundering eftersom det finns mycket utrymme för tolkning i Basel II. Det måste det enligt Lundberg göra eftersom man vill att bankerna skall kunna använda den modell som är optimal för just den specifika banken. Reglerna ska inte vara alltför detaljerade, även om det är ganska mycket detaljer redan.

Kulturella skillnader är absolut värt att fundera på och det jobbar FI mycket med. Dels har FI en nordisk kapitaltäckningsgrupp, vilket är viktigt för stora svenska och nordiska banker som är aktiva i de flesta nordiska länder. Det har enligt Lundberg varit extra viktigt att få harmonisering i Norden. I Norden samarbetar tillsynsmyndigheterna, och delar med sig av sina metodhandböcker och diskuterar reformer, vilket automatiskt leder till stor konvergens mellan banker i Norden. FI har länge samarbetat mycket med Nordea, med personer från samtliga nordiska tillsynsmyndigheter. Det finns också According Implementation Group, i Basel, och Group De Contact, i EU, som jobbar med det här. Detta behövs enligt Lundberg eftersom det finns ett tolkningsutrymme i Basel II. Lundberg menar att alla länder är

extremt medvetna om det här vilket gör att det kommer att gå bra, förutsatt att tillsynsmyndigheterna i de olika länderna arbetar med det. Det pratas enligt Lundberg mycket om implementeringsprocessen i de svenska bankerna och ofta låter det på några banker som om de inte kommer att ha några som helst problem enligt Lundberg.

“Sen är det viktigt att komma ihåg att vissa banker man träffar så låter det fantastiskt bra när du träffar de som sitter på huvudkontoret. De har jättebra visioner, jättebra idéer och är extremt välutbildade riskteoretiker och det är verkligen bara att sitta och nicka. De har rätt i allting precis så ska det vara. Men de killarna är kanske inte ett dugg intresserade av att åka ut och utbilda 10 000 banktjänstemän för att de ska använda det här på rätt sätt och att det ska bli bra”.

Andra banker, menar Lundberg, kanske sätter en kreditchef eller en kontorschef för att köra projektet, som kanske inte har riktigt samma riskteoretiska bakgrund. Men denna person kanske får ut det så att det fungerar på kontoren, och det är det som är riktigt svårt. Lundberg säger att du alltid kan hyra in någon konsultfirma som kan bygga modellerna åt dig, men det är inte det som är svårt. Det som är svårt är att få det att fungera ute på kontoren

Det mesta av Basel II- frågorna i bankerna sköts enligt Lundberg tyvärr centralt av bankerna. Men det är kanske inte så viktigt för de enskilda handläggarna att veta allt om Basel II. Det viktiga för dem är att det finns ett nytt regelverk och nya metoder i riskbedömningssystemen, och att de ska tänka på nya saker i riskbedömningen. Kostnaden för implementeringen kommer att vara stor för bankerna men regelverket innebär också bra möjligheter.

5.6.2 Kostnadsbilden

Bankerna

En bank uttalar starkt att det skulle förvåna dem om inte alla nordiska banker tycker att Basel II är ett mycket bra ”business-case”. Alla nordiska banker kommer frigöra väsentliga summor kapital. Dock ställer sig en bank osäker till detta och säger att det är osäkert om det går att göra ett ”business-case” på det. Detta grundar sig i att kostnaderna för implementeringen är betydande. Studier visar att stora internationella banker lägger ner mellan 50-300 miljoner kronor på implementeringen av Basel II. De svenska bankerna uttalar sig om att de ligger i nedre regionen av detta intervall. De banker som redan har implementerat Economic capital har dock redan tagit en stor del av denna kostnad. Det tilläggs även att det är svårt att avgöra vad som kan tillräknas utvecklingen för Basel II och vad som är kostnader för den normala utvecklingsprocessen. Att det inte går att göra ett ”business-case” innebär inte att den totala kostnaden överstiger nyttan, för som tidigare sagts, är den stora vinsten förbättrade riskstyrningssystem.

Finansinspektionen

När det gäller kostnaderna för att implementera Basel II menar Lundberg att de delvis kommer att uppvägas av att kapitalkravet kommer bli lägre. Anledningen till att bankerna kommer att få lägre kapitalkrav i och med implementeringen har enligt Lundberg att göra med att reglerna i dag är väldigt schabloniserade och inte särskilt riskkänsliga. Hur mycket kapital bankerna behöver bestäms dels av lagregler men kanske ännu mer av ratinginstitutet vilka bestämmer bankernas upplåningskostnader. Detta givet att ratinginstitutet också kommer att luta sig mot de förändrade lagliga kapitaltäckningskraven. Enligt Lundberg kan bankerna i och med de lägre kapitalkraven välja mellan två alternativ:

“Bankerna kommer att behöva mindre kapital som de antingen lånar ut eller de delar ut till aktieägarna”.

Lundberg tillägger dock att vad bankerna väljer, styrs av väldigt mycket mer än kapitaltäckningsgränsen på 8 %. För att implementeringen ska fungera får Finansinspektionen en viktig roll i Sverige.

5.6.3 Tillsynsmyndighetens roll

Bankerna

Det är enligt bankerna självklart att Finansinspektionens roll kommer att förändras väsentligt i Basel II. De banker som har erfarenheter från marknadsriskaspekten inom vilken de har eller försökt att få ett godkännande av modeller för myndighetskapital från Finansinspektionen, är väl medvetna om hur krävande de nya reglerna kommer bli för Finansinspektionen. Detta då godkännandeprocessen innefattar fortlöpande tillsyn, kontroll och validering av ”back-testing”.

När det gäller Finansinspektionens möjligheter att ta det ansvar som kommer krävas av dem anser vissa banker att man inte ska underskatta Finansinspektionens kompetens och smarthet. Det är faktiskt så att den största delen av arbetsbördan kommer läggas på bankerna i form av bevisbörda, självdeklaration, självutvärdering samt dokumentation av processer och modeller. Till detta är det som en bank påpekar:

”.....att det i Sverige existerar ganska få finansinstitut och det är inte som i Tyskland där det finns cirka 3 700 banker varav 700 banker planerar att ansöka om en tillämpning av IRB-modellerna.”

När det gäller tillsynsmyndigheternas gränsöverskridande arbete råder det delade meningar. En bank påtalar att de olika myndigheterna är bra på att samarbeta och nämner att det i Norden finns ett bra samarbete mellan de olika tillsynsmyndigheterna. Medan andra banker kan se problem i att det kan skilja sig

mellan tillsynsmyndigheter i olika länder, särskilt i frågor som rör internationella företag.

Det lyfts även fram av bankerna att tillsynsmyndigheterna befinner sig i en knepig situation där bankerna å ena sidan skriker om att de vill ha tydliga och detaljerade regler och å andra sidan vill bankerna ha flexibilitet. Bankerna föredrar flexibilitet framför detaljstyrning och menar att man då får ta att harmoniseringen begränsas. Men i det stora hela tror bankerna att tillsynsmyndigheter måste ha överenskommelser över nationsgränserna för att harmoniseringen skall sprida sig. Detta kommer att realiseras inom EU men kan skapa problem utanför EU. Dock kommer detta problem inte skapa så stora problem för de svenska bankerna eftersom de inte är så stora utanför EU. Men problemet kommer att aktualiseras när det gäller relationer med större rating institut.

Ytterligare ett problem som lyfts fram från bankerna är att olika länders tillsynsmyndigheter har olika befogenheter. Till exempel är det inte helt klart vem som kommer att övervaka vem. En bank oroar sig över om dess dotterbolag och filialer i Danmark kommer övervakas av tillsynsmyndigheten i Sverige eller Danmark? Det är inte helt klart vad som gäller. Dock ser inte bankerna några problem i Norden där det finns ett bra samarbete mellan tillsynsmyndigheterna. Men i ett bredare internationellt perspektiv har bankerna svårt att se hur tillsynsmyndigheterna skall klara det. En bank kan i framtiden göra om sina dotterbolag till filialer istället lite beroende på regelverket

Samtidigt anser bankerna att ambitionsnivån är väldigt god men tror att Finansinspektionen i Sverige kommer att få det tufft, och tror inte att de kommer att klara av tillsynsarbetet utan hjälp av andra tillsynsmyndigheter. Bankerna lyfter även fram problemet med att det inte är helt lätt att anställa kompetent personal och att det faktiskt inte finns så många på arbetsmarknaden som har erfarenheter inom området.

En av banker riktar även oro mot Pelare II där det finns risk att Finansinspektionen kan komma att få för stor makt:

"Jag hoppas att de inte tar på sig någon roll att styra banken, det gör faktiskt vår ledning då kan vi lika gärna abdikera som ledning. Det är ledningen som tar besluten, och där tror jag att det är en fin gräns att dra. Att de inte träder över den gränsen, det vore inte lyckligt, då skulle de helt plötsligt stå ansvariga för driften av banken."

Banken beskriver att det kommer att vara en kontinuerlig diskussion mellan banken och tillsynsmyndigheten. Men faktum kvarstår att Finansinspektionen kommer ha ett verktyg när de kan tala om att de inte är nöjda vad gäller de övergripande strategiska besluten. Då har tillsynsmyndigheten ett verktyg som inverkar på helhetskonceptet som bankens styrning grundar sig på.

Men risken finns att de genom sin makt i pelare II faktiskt tar över styrningen av banken. Det kan vi aldrig acceptera uttrycker en bank vilken även är osäker vad som väger tyngst, harmonisering eller flexibilitet. Det verkar som flexibilitet, då bankerna önskar att godkännandeprocessen innefattar en god portion av flexibilitet. Där tillsynsmyndigheten ser på resultatet snarare än på detaljer. Om de väljer det senare kommer de att drunkna.

"Det är bara att acceptera, de kommer att sitta här ett helt år, går in och pillar i all data och går igenom alla ratingmodeller, ifrågasätter och så vidare, det är deras roll."

Naturligtvis är tillsynsmyndigheten reglerare men de bör även vara koordinator sett både ur ett nationellt och internationellt perspektiv. Det är osäkert vad som väger tyngst.

Vad gäller harmoniseringen ser även bankerna en risk vad gäller de amerikanska bankerna som är tvingade att gå mot de avancerade modellerna. Bankerna menar att det inte är självklart att de amerikanska bankerna klarar kraven. Vad händer då? Det kan bli så att inspektionerna i USA blir mindre stränga för att deras banker måste klara kraven vilket kan leda till "Unlevel Playing Field".

I ett nationellt perspektiv ser bankerna en risk i att tillsynsmyndigheten kan komma att jämföra de svenska bankerna med varandra. Bankerna betonar att de inte bara jämför sig i Sverige, utan även med andra banker i Norden och Europa. Det finns en risk i att tillsynsmyndigheten inte ser tillräckligt brett. En förhoppning är att Finansinspektionens samarbete med andra internationella tillsynsmyndigheter bär frukt och att inte att bankers verktyg ställs mot varandra. Bankerna ställer sig frågande till hur tillsynsmyndigheten skall kunna bevisa vilka verktyg som är bättre eller sämre. Detta kan bara tiden som kan utvisa det enligt bankerna. När vi ställer frågan hur Finansinspektionen kommer att arbeta får vi bland andra svaret:

"Vi vet inte hur de kommer att jobba. Det går bara att ta det som det kommer. Jag tror inte heller att de vet hur de skall jobba utan de kommer också att ta det som det kommer."

Tanken med Basel II är att koordination och tillsyn av de svenska bankernas verksamheter i utlandet skall ske genom Finansinspektionen. Detta har tillsynsmyndigheterna löst genom skapandet av According Implementation Group som innebär att Finansinspektionen skapar ett samarbetsramverk för de länder som är relevanta för dem att bedriva tillsyn i och det kommer innebära att de kommer ta hjälp av sina kolleger i andra länder. Om till exempel en svensk bank skulle låna ut till någon i Tyskland då kommer Finansinspektionen att använda sina tyska kolleger för att både säkerställa att det blir jämlikt mellan tyska banker samt att inte en Svensk bank kommer lättare undan än till exempel Deutsche Bank i Tyskland. På samma sätt skulle Deutsche Bank i Sverige inte komma lättare undan för de tyska tillsynsmyndigheterna. De kommer då att på sitt sätt som "lead-supervisor" för Deutsche Bank att använda sig av Finansinspektionen.

Finansinspektionen

Enligt Lundberg är Finansinspektionens största förändring, vad gäller deras roll, Pelare II. Även godkännandet av modellerna ställer högre krav. Finansinspektionen har i mindre skala idag, ett system för godkännande och tillsyn på marknadsrisk sidan. Marknadsrisk står dock för stora banker för en väldigt liten del av den totala risken och det angår också en betydligt mindre del av banken. Därmed har Finansinspektionen provat en godkännandeprocess men i betydligt mindre skala. Finansinspektionen är redan idag ute hos framförallt de stora bankerna flera gånger om året och gör kreditriskundersökningar där Finansinspektionen tittar på bankernas kreditriskhantering. Enligt Lundberg är det en liknande godkännandeprocess när det gäller för IRB-modellerna. Idag har Finansinspektionen allmänna råd om kreditrisk som inte är bindande för bankerna utan det förs en diskussion med bankerna kring dessa. Lundberg säger följande om Basel II:

“Så jag skulle inte säga att det är någon revolution eller så men det kommer att bli så att risk blir ännu mer viktig”.

När det gäller farhågorna om Finansinspektionens inflytande över bankernas riskbedömning svarar Lundberg enligt följande:

“För så har ju någon uttryckt farhågor om att finansinspektionen tar över bankernas riskbedömning men så är det absolut inte utan vi ska kolla att de håller an absolut minsta acceptabel nivå. Det heter ju minimikrav, en minsta acceptabel standard”.

Lundberg betonar även att det heter internratingbaserade modeller, vilka är modeller som bankerna utvecklar inte Finansinspektionen. Vad gäller minimumkraven ser Lundberg en förhoppning om att bankerna kan komma över de kraven eller långt över dem så småningom. Det skall enligt Lundberg vara bankernas egen metodik och egna bedömningar. Lundberg menar att det är viktigt för Finansinspektionen att hålla i sig så att man inte tar över och bygger bankernas system. Det är enligt Lundberg också viktigt att betona i de diskussioner som förts med bankerna hittills, att inte Finansinspektionen kan säga hur bankerna ska bygga modellerna. det är bankernas interna modell, inte Finansinspektionens. Däremot om bankerna har specifika frågor om deras idé fungerar gentemot en viss regel ska Finansinspektionen hjälpa till med den tolkningen.

“Vi har relativt bra kontakt med de flesta bankerna som har som ambition att använda sig av IRB-metoderna. Men det är klart att det blir känsligare och känsligare ju längre vi kommer implementerings datumet”.

Finansinspektionen har sagt att de ska pröva modellerna om drygt ett år och då blir det ett skarpt läge. Lundberg säger att Finansinspektionen hade väldigt mycket kontakt med bankerna för ett och ett halvt år sedan när bankerna var i den fasen där de designade sina system och funderade över vilka lösningar de ville ha. Då bollade Finansinspektionen ganska mycket med bankerna om vad som var bra lösningar och bankerna ville gärna stämma av. Nu har bankerna börjat bygga sina system sina

modeller finns det ingen återvändo. Nu är det inte lika öppet mellan bankerna och Finansinspektionen eftersom bankerna börjar närma sig denna prövning.

Om bankerna kan använda IRB-modeller men väljer att inte gör det har Finansinspektionen möjlighet att göra ett riskpålägg. Mer makt än så kommer Finansinspektionen inte att behöva för att få bankerna att använda de mest sofistikerade metoderna enligt Lundberg. Ett riskpålägg är enligt Lundberg väldigt kostsamt för bankerna och det kommer att kännas om bankerna utsätts för det. Vidare säger Lundberg att regelverket brister i ett antal olika sanktionsmöjligheter, men det är upp till Finansdepartementet att se till att lämpliga sanktioner finns. En möjlighet kan vara att begränsa verksamheterna om bankerna har för dålig kontroll. Ytterligare en möjlighet är att riskviktningen höjs, vilket är ett annat sätt att höja kapitalkravet. Det kommer förhoppningsvis att finnas ett flertal sanktionsåtgärder som Finansinspektionen kan använda sig av. Ett högre kapitalkrav är enligt Lundberg någonting man använder sig av om inget annat hjälper. Det Finansinspektionen vill är att bankerna ska ha bra riskmätningssystem, i vilka de har bra kontroller själva. Det är först om bankerna trots att Finansinspektionen säger att de ska förbättra eller gå till IRB-modellerna, men ändå inte gör det, som ett högre kapitalkrav kan bli aktuellt.

När det gäller samarbete mellan tillsynsmyndigheter över gränserna är det enligt Lundberg rent juridiskt så att om det är en filial utomlands är det Finansinspektionen som har hela tillsynsansvaret medan om det är ett dotterbolag utomlands är det landet som dotterbolaget befinner sig i som har tillsynsansvaret. Finansinspektionen har då tillsynsansvaret för hela gruppen. I Baltikum är det enligt Lundberg dotterbolag som de svenska bankerna har, med reservation för något undantag. Finansinspektionen har som mål att samarbeta väldigt nära med vad som kallas Cross-Border diskussioner med de länder som svenska banker har dotterbolag i.

Tyngdpunkten för dotterbolagen i till exempel Estland skall ligga på den estniska tillsynsmyndigheten och tyngdpunkten på gruppen ligger på Finansinspektionen i Sverige. Men det är viktigt att hela tiden samarbeta och stämma av så att Finansinspektionen vet att den estniska tillsynsmyndigheten prövningsprocess håller tillräckligt bra kvalitet för att Finansinspektionen i Sverige ska kunna godkänna den även på gruppnivå.

"Men vår huvudsakliga inställning är väl att tillsynsmyndigheter i EU-länder ska vi lita på så att säga och det är vår grundprincip att det ska göra, och vi känner att vi behöver inte ändra den för de baltiska länderna heller eller för andra östländer".

Finansinspektionen har enligt Lundberg anställt ett antal personer inför Basel II, men inte jättemycket. På senare år har även ett par nya kreditriskanalytiker anställts. De kommer inte arbeta med Basel II. Deras främsta arbetsuppgifter är prövningsprocesserna. Just nu finns det enligt Lundberg inga direkta planer på att anställa fler för Basel II men FI håller på att genomföra en enkät för att få koll på exakt hur många banker som vill använda de avancerade metoderna.

Kompetensen för att hantera Basel II finns enligt Lundberg inom FI. Men det kommer att bli en ansträngning. Det anställdes ganska många personer för 2-3 år sedan vilka fortfarande är kvar, annars kan det enligt Lundberg vara ganska mycket personalomsättning.

“Nu har vi ett väldigt bra gäng med väldigt god kompetens. Så givet, peppar peppar att de stannar kvar så kommer det att gå bra. Då har vi goda förutsättningar för att klara det. För det är klart att om det kommer en högkonjunktur och massor av folk slutar, då är det inte bara att anställa nytt folk heller för det är en ganska speciell kompetens som behövs så att säga”.

FI har nu ett väldigt bra gäng med god kompetens enligt Lundberg. Så givet personalen stannar kvar så menar Lundberg att det kommer gå bra och FI har goda förutsättningar för att klara det implementeringen. Det är inte bara FI som vill ha denna kompetensen utan många konsultbolag och banker. Det är därför mycket viktigt att få behålla de som är kvar menar Lundberg. Utöver tillsynsmyndighetens kontroll kommer även marknaden spela en viktig roll i de nya reglerna. Pelare III som införts innebär att bankerna måste öka sin öppenhet mot marknaden.

5.7 Ökad öppenhet

Bankerna

Generellt sätt anser bankerna att pelare III:s krav på större öppenhet är bra. Dock finns det en hel del mindre bra effekter och problem med en förbättrad öppenhet.

Pelare III är kommer enligt en av bankerna innebära att det kommer krävas omfattande upplysningar i årsredovisningen. Detta kommer att öka förtroendet för banken om man kan visa bra siffror och riskmätning. Ytterligare en bank anser att den kommer vinna mycket på den förbättrade öppenheten eftersom den kvalitét banken har när de jobbar är bättre än väldigt många av deras konkurrenter. Men samtidigt är banken lite oroliga för olika effekter som kan uppstå till följd av den ökade öppenheten.

Banken påpekar att onödigt mycket energi kan komma att gå åt till att förklara självklarheter. Det kan enligt banken vara en enkel sak, som att bankerna i Basel II måste redovisa hur stor utlåning man har till olika riskklasser eller till olika segment. Med de kraftiga synpunkterna i media angående optionsprogram i minnet skulle media kunna få helt icke hanterbara proportioner. Det kan vara så att olika intressenter ifrågasätter utlåning till vissa segment. Banken ifrågasätter detta eftersom det kan skapa oreda som ställer krav på rutiner för hantering av detta.

Vidare hoppas inte, och tror inte banken, att årsredovisningarna kommer växa till följd av kraven på ökad öppenhet. Men samtidigt säger banken att en detaljerad öppenhet av utlåningen, som utgör ryggmargen i bankernas verksamhet, kan bli påfrestande. Banken påpekar att det är därför som det funnits en banksekretess som inneburit att bankerna inte berättat för någon vem man lånat ut till, så länge

utlåningen är laglig och motparten är laglig, och om utlåningen i sig har ett lagligt syfte.

Banken ger exemplet, att när det gäller utlåning till biltillverkare så finns det två stycken i Sverige, idag. Följden kan bli att det ifrågasätts varför banken lånar ut exempelvis mer pengar till Volvo än till Saab. Konsekvensen av detta kan bli väldigt märkliga diskussioner när man kommer ner på detaljnivå, som leder till att människor kan dra slutsatser.

En annan bank ger ytterligare exempel på svårigheter att tolka mängden information. Banken kan se problem med den ökade öppenheten och drar paralleller med Australien där man gått ett steg längre än Basel II. Där har pelare III ersatt pelare II. Man kan säga att marknaden styr bankerna och har tagit över tillsynsmyndighetens roll. Att detta skulle ske inom en snar framtid i Europa är dock enligt banken inte troligt.

Men att Pelare III kan gå in och avlasta tillsynsmyndigheten och leda till någon form av självreglering kan enligt banken tänkas. Men då är det mycket viktigt att investerare och liknande verkligen förstår vad det är de läser och inte gör feltolkningar. Det är här som banken ser den stora risken. Informationsutflödet från bankerna kan få onödigt stora proportioner. Det är enligt banken mycket viktigt att standarden bland bankerna hamnar på en rimlig nivå. Det är enligt banken önskvärt att pelare III blir mindre beskrivande, det vill säga inte så reglerad.

När det gäller kraven i Pelare III finns det enligt en av bankerna inte en enda bank, som idag klarar minimikraven. Den enda som kommer nära är UBS Warburg. Vidare anser banken att det enligt en genomförd studie inte finns någon bank i Norden som slår banken ifråga om öppenhet. Dock är det fortfarande väldigt mycket som banken inte visar, och nästan ingenting av det som kommer att krävas enligt Basel II. Enligt banken måste bankerna redovisa för marknaden nästan lika mycket som de måste visa tillsynsmyndigheten. Detta kommer att vara en fördel, internationellt, för de nordiska bankerna eftersom de enligt banken har ordning och reda.

Vidare ställer sig banken tveksam till om pelare III verkligen behövs.

"Jag tror egentligen inte att pelare III behövs. Jag tror att alla banker vill ha gott betyg på sin risk management, i varje fall alla stora börsnoterade banker. Det påverkar mycket."

Vidare säger banken:

"Man kan visa det man vill. Även om man måste visa, kan man visa det man vill, det går att styra det där ganska bra, men det krävs mycket tid och resurser och mycket strategiskt tänkande och kraft."

En av bankerna framför kritik att införandet av pelare III gör informationen för detaljerad. Det blir för mycket information vilket gör att det blir omöjligt att läsa. Riskerna finns att man tappar kärnan när det finns för mycket och detaljerad information. Basel II påskyndar enligt banken, bankernas utveckling och det leder till att det blir en mer systematisk användning av information som bankerna har.

Finansinspektionen

Öppenheten är enligt Lundberg mycket bra.

“Det är jättebra. Hade vi en perfekt marknad, så alla investerare hade perfekt information om bankernas risktagande och vi inte hade några insättningsgarantier och sådana grejer, då kanske vi inte skulle behöva de här kapitaltäckningsreglerna”.

Skulle bankerna i en perfekt marknad ta för hög risk skulle de få betala mer för utlåningen, så det skulle inte lösa sig. FI ser det som ytterligare en påtryckning från marknadens sida för att bankerna ska ha en god riskkontroll. Tar bankerna hög risk då ska de enligt Lundberg också ha kapital för det.

Om banken använder de avancerade metoderna så kommer de att behöva redovisa betydligt mer omfattande och öppet med de nya reglerna i Basel II. Om bankerna använder IRB- metoderna måste de publicera sina risker i portföljen, kvantifiera PD och LGD med mera. Idag behöver bankerna bara publicera sina reserveringar och avskrivningar, så det kommer enligt Lundberg att bli en markant skillnad. Bankerna kommer i Basel II behöva avslöja sin riskbedömning, om banken är bra på att bedöma risk eller inte. Lundberg menar att detta förmodligen kommer att leda till kvalitetshöjningar i systemet.

“Om tre av de här stora bankerna har en bedömning av bolänportföljen och den sista banken har en helt annan bedömning av risken utan att finns några stora skillnader, då är det klart att den banken kommer att ifrågasättas av marknaden och det kommer att bli väldigt kraftfullt i den bemärkelsen”.

Effekterna av genomlysningen är det enligt Lundberg svårt att svara på, vilket klargörs i följande citat:

“Jag är skeptisk om genomlysningen kommer att vara så pass bra och investerarna kommer att vara så smarta så att de kan trycka på riktigt åt det hållet så att hela tiden blir bättre och bättre, det vore jätte bra om det var så. Det är svårt att svara på”.

Pelare III som innehåller ökad öppenhet är en nyhet i de nya reglerna. Utvecklingen kommer enligt bankerna och Finansinspektionen fortsätta framöver.

5.8 Utvecklingslinjer för Basel II

Bankerna

En av bankerna tror att historien till en viss grad upprepar sig och är nästintill irriterad på hur folk hänger upp sig på att Basel II aldrig blir färdigt och slutgiltigt. Banken tycker att man kan dra klara likheter mellan utvecklingen av Basel I och II. År 1988 framtog Basel I, och arbetet med framtagningen började runt år 1985 och 1986. Sen var det många länder som exempelvis Sverige, Norge och Danmark som tolkade Basel I på sitt sätt och gjorde det till författningssamling och lagstiftning. I Sverige skedde det först under åren 1989 till 1990.

När det gäller Basel II kommer nu Baselfördraget sommaren år 2004 och EU gör det till lagstiftning inom EU år 2005. Denna process är motsvarande den som skedde för Basel I. Sen år 1990 kom det en förändring år 1994 som innebar införandet av interna modeller för marknadsrisker. Det har enligt banken hela tiden varit en löpande och levande process som gör att Basel I är något helt annat.

Nu kommer den första Basel II men sen kommer det enligt banken vara löpande förbättringar och förändringar av den. Förändringarna kommer enligt banken variera, men säkerligen kommer Basel någon gång lyfta upp de ett rejält hack för att säga att, nu är det Basel III. Basel I var avsett för de internationella banker i G-10-länderna. 15 år senare är det omkring 100 länder och nästintill alla banker i världen som lever efter Baselreglerna.

"Mer ansvar kommer läggas på bankerna i framtiden"

En annan bank menar att en snabb utveckling av modeller ger bankerna legitimitet att jobba på ett systematiskt sätt. Vidare säger banken att mer ansvar kommer läggas på bankerna i framtiden till följd av att Basel II innebär en större frihet för bankerna. Framtiden kommer enligt banken att utvisa om modellerna i Basel II fungerar.

En av bankerna önskar att Basel III skall godkänna de Economic Capital modellerna som används i bankerna, vilket kommer att kräva mycket av inspektionen. Men det var detta som var hela tanken från början enligt banken.

Banken tror inte att kraven i Basel II kommer hindra utvecklingen av nya modeller. Det finns ett utrymme i kraven, för olika tolkningar. Dock beror det på dem som tolkar reglerna. Bankens utgångspunkt är att den aldrig kan få ett nej, om banken utvecklar något till det bättre. Det kanske blir problem om banken skulle välja att ha ett helt annat tillvägagångssätt, det vill säga att banken önskar införa begrepp som uppenbart strider mot kraven. Detta är dock inte bankens intention. Banken upplever att deras nuvarande tillvägagångssätt ligger väldigt nära det nya regelverket, vilket för övrigt, inte är riktigt färdigt. Banken väljer i nuläget att göra egna tolkningar av regelverket och vid godkännandet gäller det att argumentera för dessa tolkningar mot tillsynsmyndigheten.

"Vi har inte den approachen att vi ringer och frågar så mycket, utan vi lägger fram det vi har och sen får vi kanske backa på vissa saker, men det är en hård strid."

Vidare önskar banken att graden av detaljer i regelverket hålls nere så långt som möjligt. Det vore enligt banken olyckligt om alla utvecklade exakt samma modeller. Men detta vore enligt banken högst osannolikt.

Finansinspektionen

När det gäller framtida utveckling kring kapitaltäckningsreglerna så är IRB-metoderna relativt uppstyrda. Sätter branschen en praxis för hur korrelationer ska tas fram, är det något man enligt Lundberg kan tänka sig bankerna i framtiden kan få använda.

"Men sen kan man ju också tänka sig att det finns olika typer av risker som inte tas om hand i pelare I. Och det är ju affärsrisker, ränterisker. Bankboken är ju en sådan sak som du kanske skulle kunna räkna på. Koncentrationsrisker i kreditportföljen tas idag inte hand om i pelare I. Men allt sänt där är ju tanken att, branschen fortsätter att utveckla sin best praxis och det sätts en standard för det, att du också kan ta in det i framtida regelverk".

Lundberg poängterar att Basel II är en utveckling som redan har kommit i viss utsträckning och, antagligen hade kommit i alla fall, fast de nya reglerna är en extremt stark katalysator. Lundberg tror inte att vi hade kommit så här långt förrän om 10-15 år om inte Basel II kommit. Bankernas ledning hade enligt Lundberg aldrig givit så mycket resurser till att utveckla modellerna utan regelverket. Men den här utvecklingen är inte något som det här regelverket kommit på, utan det är något som regelverket sett och anammat. Det här skulle definitivt ha skett i alla fall, bara att det skulle ha gått mycket långsammare. Därför kan det enligt Lundberg vara svårt att separera effekterna av vad är Basel II:s inverkan och vad som är en sund och vettig utveckling, av bättre riskmätning, på finansmarknaderna.

Pelare II är enligt Lundberg fortfarande "flummigare" och inte alls lika detaljerad. Det finns enligt Lundberg tre aspekter på det. Dels finns det krav på att bankerna ska ha en egen samlad kapitalbedömningsprocess. Sedan finns det krav på att tillsynsmyndigheten ska bedöma bankernas samlade kapitalbedömningsprocess så att den håller tillräcklig kvalitet. Den tredje delen är att FI, i Sveriges fall, ska göra en egen bedömning av hur mycket kapital bankerna skall ha. Lundberg anser att alla de här tre stegen är betydligt mer oklara i hur det är tänkt att fungera, än pelare I.

FI har enligt Lundberg fortfarande en lång väg att gå kring hur de skall gå tillväga i kapitalbedömningen. FI har en modell i dag, där de gör riskbedömningar av de stora bankkoncernerna som är stabilitetsviktiga. Men idag har FI inte den knytningen till kapitalnivån, så tydligt i riskbedömningen. Bedömningen om bankerna ska ha 9% eller 8% eller om FI bara ska göra bedömningen i de exceptionella fallen, när bankerna verkligen är illa ute, där finns det enligt Lundberg en hel del tankearbete

kvar. Detta gäller inte bara FI enligt Lundberg utan hela världen. Här sker också enligt Lundberg mycket diskussioner i de samarbetsorgan som finns på europeisk nivå.

Vidare tycker Lundberg att något som är positivt med Basel II, är att det blivit ett enormt fokus på riskhantering på marknaden. Många pratar riskhantering vilket är enormt positivt. Riskcontrollers och riskmanagers är helt överlyckliga eftersom de nu fått de resurser de längtat efter i 20 år.

Lundberg tycker att fokus på operativ risk, som lyfts upp, är mycket bra. Vidare anser Lundberg att det är bra att det även ställs krav på mindre banker som inte behöver använda sig av de avancerade modellerna i pelare I, att de ska ha en egen kapitalbedömningsprocess i pelare II. Därmed måste framförallt styrelsen och högsta ledningen, i mindre banker, ta aktiva beslut. Detta borde enligt Lundberg vara en självklarhet att det ska ske redan idag. De nya reglerna har enligt Lundberg verkligen lyft fram fokus på det, på ett helt annat sätt, vilket är positivt även för de mindre bankerna. Bankerna och Finansinspektionen har framfört en mängd positiv och negativ kritik mot Basel II. Här kommer det viktigaste att framföras i sammanfattningen av intervjuerna.

5.9 Kapitelsammanfattning

Samtliga banker, samt Finansinspektionen tycker att harmoniseringen av kapitaltäckningsreglerna är bra. Dock tror bankerna inte att det kommer att bli likartade konkurrensförhållanden. Utöver detta menar bankerna att Basel II kan leda till pro-cykliska effekter och därmed förstärka konjunktursvängningarna. Bankerna påpekar att åtstramningar i sämre tider kan leda till att ekonomin försämras ytterligare.

Enligt Karin Lundberg på Finansinspektionen (FI) har det varit mycket diskussioner om pro-cykliska effekter, och Basel II skulle kunna leda till det. Lundberg anser det vara mycket viktigt att bankerna har en buffert, i pelare II, att ta av när det är sämre tider som de kan bygga upp när det är bättre tider. Enligt Lundberg är FI inte särskilt bekymrade över de möjliga pro-cykliska effekterna.

Bankerna är övertygade om att de nya reglerna kommer ha en krismildrande effekt eftersom kapitaltäckningen idag ger fel bild av banken. Dock tror bankerna inte att kriser kommer att kunna förhindras eftersom regelsystemet inte är tillräckligt snabbt. Det nya systemet ger bankerna möjligheten att bättre anpassa kapitalet till de risker de har vilket är viktigt för finansiell stabilitet. Lundberg tror att de nya reglerna i Basel II tidigare kommer att upptäcka när kreditkvaliteten försämras och på sätt bidra till att kriser snabbare kan förutses.

I den internationella debatten hävdas av vissa finansiella institut att små och medelstora företag kommer att missgynnas av de nya reglerna. Två av bankerna har åsikten att de nya reglerna kommer leda till uppköp av mindre banker på marknaden samt att de nya reglerna kommer att förändra konkurrenssituationen.

Bankerna tycker att det skiljer sig mycket i kulturen och olika länders förutsättningar. De nämner Baltikum som exempel på en tillväxtmarknad som skiljer sig mycket från mer mogna marknader som den svenska. Problemet de tar upp är att Baltikum saknar historik när det gäller makroekonomi och har inte någon ekonomisk cykel. Dock kan det i de nya marknaderna vara enklare att implementera de nya reglerna eftersom de har bra IT-system. Lundberg säger som bankerna att det är svårt att använda modellerna i tillväxtländer där marknaden förändras snabbt. Sedan menar Lundberg att det även skiljer sig i kreditkulturen mellan olika länder. Vilka länder som kommer gynnas så tror Lundberg att banker i Norden kommer att gynnas eftersom de har en tung bolåneportfölj.

Det finns kulturella skillnader, men också skiljaktigheter vilka modeller som skall användas. De flesta bankerna har för avsikt att använda sig av de mer avancerade modellerna. Bankerna är överens om att kapitaltäckningen kommer att sjunka med de nya reglerna. Enligt Lundberg kommer dock Basel II leda till att hälften av bankerna kommer att få högre kapitaltäckning och hälften lägre, annars vore det inte riskkänsligt.

Operativ risk som brutits ut som en egen risk i Basel II, vilket det har debatterats mycket om både inom bankerna och med FI. Lundberg säger att det är mycket svårt att kvantifiera den, men att nyttan med att bryta ut den som en egen risk ligger i det stora fokus som hamnat på den. Bankerna påpekar att det är svårt att kvantifiera operativ risk. Att det finns en operativ risk är självklart, men inte hur den skall mätas.

När det gäller de grundläggande antagandena i modellerna säger en av bankerna att det inte existerar några grundläggande antaganden. Banken menar att modellerna utvecklas utifrån verkligheten och backas upp med statistik. Lundberg säger att de grundläggande antagandena i modellerna inte är något som hon funderar på. Vidare säger Lundberg att hon inte tror att det påverkar i och med att man använder sig av historisk data. Det är först när man inte har historisk data som man enligt Lundberg måste göra antaganden om hur marknaden fungerar.

Bankerna i Sverige tycker generellt sätt att tidsplanen för implementeringen är bra. En av bankerna anser sig dock ha en stor respekt för tidsfristen med tanke på erfarenheter banken har av implementeringen av en liknande process. Lundberg tycker inte att det är några problem att implementera Basel II globalt. Basel II är inte lika schabloniserat, vilket gör att det finns fler valmöjligheter. Lundberg menar att det kan finnas fördelar i implementeringen för större banker. Dock kan mindre banker med ett fåtal produkter ha bra möjligheter att implementera regelverket. För att implementeringen ska fungera bra, även över nationsgränserna har FI ett bra samarbete med de nordiska tillsynsmyndigheterna och det har också utvecklats

implementeringsgrupper inom Basel. Lundberg vet att alla länder är mycket medvetna om att det krävs ett bra samarbete för att implementeringen ska gå smidigt och ske på ett likartat sätt. För att klara implementeringen av Basel II anställdes det ett flertal personer för 2-3 år sedan. Lundberg anser att en ansträngning kommer behövas men att FI kommer klara det om personalen stannar kvar.

Diskussionen om pelare III och den större öppenheten har bankerna delade åsikter om. Bankerna är överens om att ökad öppenhet är bra men att den kan leda till en del mindre bra effekter. En bra information i årsredovisningen visar på att bankerna har en bra riskmätning vilket är positivt. Mindre bra kan vara att det kommer leda till omfattande upplysningar i årsredovisningen, vilket kommer kräva mycket arbete. Ett par av bankerna ifrågasätter också detaljeringsgraden av information som kan leda till att man tappar kärnan i informationen samt att det kan leda till tolkningsproblem för olika intressenter, exempelvis investerare.

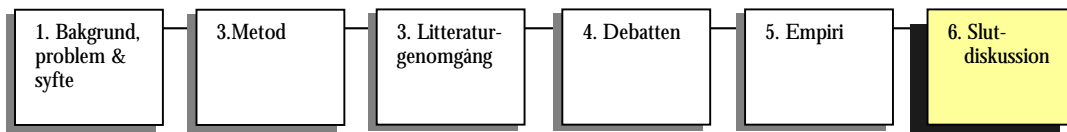
Bankerna får medhåll av Lundberg på FI som anser att den ökade öppenheten är mycket bra eftersom vi inte har en perfekt marknad. FI ser det som ett ytterligare sätt för marknaden att få bankerna att ha en god riskkontroll. Vidare tror Lundberg att det kommer leda till kvalitetshöjningar eftersom bankerna kommer avslöja om de är bra på att bedöma risk eller inte. Dock är Lundberg skeptisk till att investerare är så smarta att de med hjälp av den ökade öppenheten kan driva på så att riskmätningen förbättras.

Det råder delade uppfattningar om hur Basel II kan tänkas se ut i framtiden. En av bankerna tror att mer ansvar kommer att läggas på bankerna i framtiden. Några banker anser att framtiden får utvisa om modellerna fungerar eller inte och vad som blir nästa steg i utvecklingen. Lundberg på FI tror att fler risker kan komma införas i pelare I, exempelvis ränterisk och affärsrisk med flera. Lundberg poängterar att Basel II är ett bra sätt för att driva på utvecklingen. Hon menar att vi antagligen inte hade kommit så här långt förrän 10-15 år utan Basel. Viktigt med Basel II är att det blivit stort fokus på riskhantering på marknaden.

6

Slutdiskussion

I föreliggande kapitel besvaras vår forskningsfråga: Vilka är föreställningsramarna kring Basel II ur ett internationellt och nationellt perspektiv? Vi redogör även för våra egna reflektioner, ger förslag till fortsatt forskning samt kritiserar studiens upplägg

6.1 Kapitlets struktur

Vi börjar med att besvara vår forskningsfråga: Vilka är föreställningsramarna kring Basel II ur ett internationellt och nationellt perspektiv? Här knyter vi samman den internationella debatten med nationella debatten. Med detta som grund väljer vi att belysa de viktigaste aspekterna vad gäller litteratur och empiri i vår reflektion. Därefter ger vi förslag till fortsatt forskning samt kritiserar studiens upplägg

6.2 Svar på forskningsfråga

Pro-cykliska effekter

Enligt Karin Lundberg på Finansinspektionen har det varit mycket diskussioner om huruvida Basel II kan leda eller inte leda till pro-cykliska effekter. Lundberg anser att det är mycket viktigt att bankerna har en buffert vilken de kan bygga upp under bättre tider. Enligt Lundberg är FI inte särskilt bekymrade över de möjliga pro-cykliska effekterna. Bankerna är övertygade om att de nya reglerna kommer att ge en krismildrande effekt eftersom kapitaltäckningen idag ger fel bild av banken.

Internationellt är många finansiella institut bekymrade över att det nya regelverket kan komma att öka pro-cyklisiteten. Bekymret grundar sig på att det i perioder av stagnation och depression kan få konsekvenser att banker hamnar i likviditetskris. Detta kan uppstå om deras riskmätt leder till reducerad kapitalnivå på grund av bristande förtroende i finansmarknaden samt av betalningsproblem. Denna likviditetskris kan leda till att bankerna ställer krav på mer kapital under en period då det är som svårast att skaffa kapital. Risken finns att en likviditetskris i en miljö av djupare ekonomisk och finansiell samordning kan skapa pro-cykliska effekter till följd av att känsligheten och konjunktursvängningarna kan komma att inträffa samtidigt.

Även de svenska bankerna ser risker i att de nya reglerna kan leda till pro-cykliska effekter. Dock ser man att denna effekt går att mildra om bankerna använder sig av buffertar i sämre tider. En av bankerna hävdar att risken för pro-cykliteten är kraftigt överdriven.

Till detta bekymmer kan man även koppla den diskussion Haddad tar upp angående pro-cykliska effekter som en konsekvens av övergången till marknadsvärdering. Haddads diskussion styrks av händelserna i Japan, Sawabe konstaterade att den "off-balance" marknadsvärdering som Japan tillämpade i relation till kapitaltäckningsregler skapade kraftiga pro-cykliska effekter.

Basel II och framtida kriser

Enligt Basel II finns det förhoppningar om att framtida kriser skall kunna förhindras eller till och med förhindras. Detta tar inte den internationella debatten upp men däremot de svenska bankerna. De tror inte att kriser kommer att kunna förhindras eftersom regelsystemet inte är tillräckligt snabbt. Bankerna menar vidare att det inte bara är Basel II utan även IFRS som kan inverka på eventuella kriser. Det nya systemet ger bankerna möjlighet att bättre anpassa kapitalet till de risker de har vilket är viktigt för finansiell stabilitet.

Lundberg tror att de nya reglerna i Basel II kommer att ge en möjlighet att tidigare upptäcka när kreditkvaliteten försämras och på så sätt bidra till att kriser snabbare kan förutses. Lundberg påpekar också att nästa kris inte kommer att se ut som den förra så det är viktigt att förstå begränsningarna i modellerna.

Basel II: s inverkan på marknaden

Utöver detta råder det en relativt omfattande debatt internationellt huruvida små och medelstora företag kommer att missgynnas av Basel II. Det står klart att små och medelstora företag är viktiga för sysselsättning, tillväxt och utveckling i alla länder. Stora företag har tillgång till aktiemarknaden vid finansieringsbehov medan små och medelstora företag är starkt beroende av banklån. Enligt kritikerna finns det ingen tydlig fokusering från Baselkommitténs sida på små och medelstora företag och framförallt anses det som en brist att Basel II inte delat in dessa i olika klasser. Det står klart att nystartade och unga företag generellt sett besitter en högre risknivå och detta kommer att medföra att de kan komma att få betala mer till följd av sin risknivå. Samtidigt som det kan komma att bli svårare för nystartade och unga företag att finansiera sina verksamheter finns det incitament för staten att subventionera lån till nystartade och unga företag och detta anses inte förenligt med Basel II.

Dessutom finns det en risk att de större bankerna kommer att fokusera på större klienter för att därmed skapa bättre lönsamhet. I slutändan kan detta leda till att de större bankerna fokuserar på regioner innehållande dessa klienter och det finns en risk att detta kan skada utvecklingen på lokala marknader.

Uppfattningen att små och medelstora företag skulle missgynnas delar inte de svenska storbankerna. Att konkurrensen skulle förändras och att mindre företag skulle förlora på de nya reglerna tror inte Lundberg. Däremot tror två av bankerna att de nya reglerna kommer att leda till uppköp av mindre banker på marknaden samt att de nya reglerna kommer att förändra konkurrenssituationen. Att bankerna skulle fokusera på en viss typ av företag tror Lundberg inte på. Dock anser Lundberg banker med mycket privatpersoner och små företag i portföljen kommer att tjäna på de nya reglerna. Det kan enligt Lundberg istället bli så att det blir prispress på en del marknader vilket gynnar konsumenter och mindre företag.

Nationella skiljaktigheter

I debatten som råder kring Basel II kan det tydligt utläsas att det kan uppstå regionala, nationella och globala skiljaktigheter. Man kan säga att skiljaktigheterna beror på huruvida kritikerna tillhör länderna G-10 eller inte. Länderna som står utanför G-10 uttrycker oro över att bankernas situation i snabbt växande marknader skiljer sig från de etablerade och mogna G-10-marknaderna. Att det finns skiljaktigheter är i sig inte uppseendeväckande utan det bottnar bland annat i ländernas kulturer och förutsättningar. Ett problem med skiljaktigheterna är att, som Jönsson beskriver att reglerna i Basel II kan komma att tolkas olikartat i olika länder och kulturer.

De svenska bankerna är av samma åsikt. De anser att det skiljer sig mycket i kulturen och olika länders förutsättningar. De nämner Baltikum som exempel på en tillväxtmarknad som skiljer sig mycket från mer mogna marknader som den svenska. Problemet de tar upp är att Baltikum saknar historik när det gäller makroekonomi och har inte någon ekonomisk cykel. Dock kan det i de nya marknaderna vara enklare att implementera de nya reglerna eftersom de har relativt moderna IT-system. En av bankerna påpekar att de internationella bankerna alltid kommer att ligga steget före bankerna i Norden. Detta är dock inget problem eftersom det finns så mycket andra saker som är viktiga än de nya reglerna i Basel II. Lundberg delar bankernas åsikter om att det är svårt att använda modellerna i tillväxtländer där marknaden förändras snabbt. Dessutom anser Lundberg att det även skiljer sig i kreditkulturen mellan olika länder. Vilka länder som kommer att gynnas tror Lundberg att banker i Norden kommer att gynnas eftersom de är tunga i bolänportföljen

Åsikter om riskmodeller

Samtidigt som det råder skiljaktigheter angående Basel II beroende på ländernas olika förutsättningar och kulturer råder det delade åsikter angående de riskmodeller som skall tillämpas enligt Basel II. En stor oro råder huruvida införandet av de avancerade modellerna kan komma att resultera i konkurrenshämmande effekter. Däremot ser inte de svenska bankerna denna risk och enligt Lundberg har bankerna möjlighet att själv välja modell. Detta skapar likartade konkurrensförhållanden eftersom bankerna har likartade möjligheter att bygga upp bra modeller.

Internationellt ses ingen risk i att små banker i motsats till de större bankerna inte har tillräckligt med resurser för att tillämpa de avancerade modellerna. Många anser att nyttan med avancerade modeller för små banker understiger kostnaden för dem. Konsekvensen kan i ett längre perspektiv bli att små banker blir uppköpskandidater och en sådan utveckling skulle inte främja konkurrensförhållandena inom banksektorn. Detta ser inte de svenska bankerna lika klart. Möjligen kan det komma uppköp, men samtidigt tror man inte att små banker i Sverige kommer att få så stora problem med Basel II. Detta då de har en liten verksamhet att styra och kostnaderna kommer förmodligen inte att bli oproportionerligt stora. I varje fall inte så pass tunga att en tydlig konsolidering i bankbranschen skulle aktualiseras.

Internationellt debatteras det huruvida kapitaltäckningen för krediter som är att betrakta som högriskkrediter kan komma att bli lägre med den standardiserade modellen än med den avancerade. Om gapet blir för stort kan det skapa incitament för bankerna att använda sig av de standardiserade modellerna vilket inte är önskvärt för Baselkommittén. Enligt de svenska bankerna kommer detta inte att bli aktuellt i Norden där kapitaltäckningen för storbankerna i Norden kommer att sjunka med de nya reglerna. Lundberg anser däremot att Basel II kan komma att leda till att hälften av bankerna kommer att få högre kapitaltäckning och hälften lägre annars vore det inte riskkänsligt.

I den internationella debatten poängteras det att det är viktigt att bibehålla incitamenten för bankerna att använda de avancerade modellerna. I Sverige har det diskuterats att banker som väljer en enklare modell trots resurser till en mer avancerad modell, skall drabbas av ett pålägg på kapitalkravet.

När det gäller riskmodellering uttrycks det i den internationella debatten liksom i den svenska debatten starka önskemål om att regelverket skall vara mer principbaserade. Den internationella debatten uttrycker även en oro över att den ökade tilliten till externa ratingbyråer kan komma att underminera initiativen hos bankerna att förbättra deras policys för riskstyrning, praxis och interna kontrollsystem.

Riskmodellernas grundläggande antaganden diskuteras vakern internationellt eller nationellt. De svenska storbankerna antyder nästintill att dessa inte existerar eftersom modellerna utvecklas utifrån verkligheten och backas upp med statistik. Lundberg säger att de grundläggande antaganden i modellerna inte är något som hon funderar på. Vidare säger Lundberg att hon inte tror att det påverkar i och med att man använder sig av historisk data. Det är först när man inte har historisk data som man enligt Lundberg måste göra antaganden om hur marknaden fungerar.

Operativ risk

Det råder en intensiv debatt både internationellt och nationellt angående den operativa risken eftersom den blir en egen riskkategori i det nya regelverket. Lundberg säger att det är mycket svårt att kvantifiera den, men att nyttan med att bryta ut den som en egen risk ligger i det stora fokus som hamnar på operativ risk. Bankerna påpekar att det är svårt att kvantifiera operativ risk. Att det finns en

operativ risk är självklart, men inte hur den skall mätas. I Asien påpekas det att införandet av ett kapitalkrav för operativ risk säkerligen kommer att öka de totala kapitalkraven i den asiatiska regionen på grund av att majoriteten av bankerna troligtvis kommer att använda sig av den standardiserade modellen. I den internationella debatten kring operativ risk ifrågasätts det starkt huruvida det är genomförbart att mäta den operativa risken. Man menar att det är svårt att förutse och mäta det oväntade. Dessutom menar man att det inte finns historisk data för operativa förluster och därför anser man att den operativa risken bör hamna under pelare II istället. Därmed skulle de nationella tillsynsmyndigheterna bestämma kostnaden för den operativa risken.

Implementering och tillsynsmyndighetens ansvar

Den internationella debatten ifrågasätter generellt huruvida Basel II i nuvarande skepnad är moget för en implementering. I Sverige uttrycks inte denna oro lika stark. Det är ändå en bank som deklarerar att de har stor respekt för tidsfristen med tanke på tidigare erfarenheter av en liknande process. Samtidigt deklarerar det av de svenska bankerna att inte samtliga detaljer i Basel II kommer att kunna implementeras inom tidsfristen.

I både den internationella och den nationella debatten diskuteras det om hur komplexiteten i regelverket kan leda till att regler tolkas olika vilket kan leda till förödande konsekvenser. En av de svenska bankerna antyder att det finns en risk att bankreglerarna i de olika länderna fattar de beslut som är bäst för deras land och deras banksystem. Detta kan allvarligt försvaga målen med Basel II. Vidare i den internationella debatten förs det resonemang kring att komplexiteten i Basel II i sig kan skapa en ökad risk. Desto komplexare Basel II, desto svårare blir det att åstadkomma en likartad implementering mellan länder. Speciellt med tanke på kraftigt varierande strukturer på tillsynsmyndigheterna och på deras tillvägagångssätt. Komplexiteten kommer att innebära en kostnad i form av trovärdighet och allmän acceptans. För om inte lagstiftare, kunder och deltagare på marknaden kan penetrera de nya reglerna är man kritiska om de kan ta till sig dem och respektera dem. Vidare ifrågasätts både i den internationella och den svenska debatten huruvida de nationella tillsynsmyndigheterna verkligen besitter den kompetens som kommer att krävas för att administrera så komplexa kapitalkrävningsregler. Dessutom hyser man oro för att tillsynsmyndigheterna skilda tolkningar mellan hem- och värdland kan komma att skapa ytterligare bördor för bankerna. På denna kritik svarar Lundberg att alla länder är mycket medvetna om att det krävs ett bra samarbete för att implementeringen ska gå smidigt och ske på ett likartat sätt. För att klara implementeringen av Basel II anställdes det ett flertal personer för 2-3 år sedan. Lundberg anser att en ansträngning kommer att behövas men att FI kommer att klara det om personalen stannar kvar. För att implementeringen skall fungera bra, även över nationsgränserna har FI ett bra samarbete med de nordiska tillsynsmyndigheterna och det har också utvecklats implementeringsgrupper inom ramen för Basel II. Det kommer inte att vara några problem att implementera Basel II globalt. Basel II är inte lika schabloniserat och det gör att det finns fler valmöjligheter. Men i den internationella

debatten påpekas det att tidsplanen inte följs helt. Längre tidsfrister accepteras för vissa länder vilket visar på att det finns problem.

Ökad öppenhet

Till följd av införandet av pelare III i de nya reglerna kommer det att ställas krav på ökad öppenhet inom bankredovisningen. De svenska bankerna är överens om att ökad öppenhet är bra men att den även kan leda till en del mindre bra effekter. En bra information i årsredovisningen visar på att bankerna har en bra riskmätning vilket är positivt. Dock menar de svenska storbankerna att omfattande öppenhet i årsredovisningen kan komma att kräva mycket arbete. Den internationella debatten och ett par av de svenska bankerna ifrågasätter också detaljeringsgraden av information som kan leda till att man tappar kärnan i informationen samt att det leder till tolkningsproblem. Risken finns då att öppenheten inte skapar någon relevans för användarna av informationen på grund av att de inte kan tolka den på ett korrekt sätt.

En ökad öppenhet anser Lundberg på FI är mycket bra då det är ytterligare ett sätt för marknaden att tvinga bankerna att tillhandahålla en god riskkontroll. Vidare tror Lundberg att det kommer leda till kvalitetshöjningar eftersom bankerna kommer att avslöja om de är bra på att bedöma risk eller inte.

Basel II och framtiden

När det gäller framtiden kring Basel II råder det delade uppfattningar om hur Basel II kan tänkas se ut. En av de svenska bankerna tror att mer ansvar kommer att läggas på bankerna i framtiden. När det gäller riskmodellering anser bankerna att framtiden får utvisa om modellerna fungerar eller inte. Lundberg på FI tror att fler risker kan komma att införas i pelare I, exempelvis ränterisk och affärsrisk. Lundberg poängterar att Basel II är ett bra sätt för att driva på utvecklingen. Hon menar att vi antagligen inte hade kommit så här långt förrän om 10-15 år utan Basel II. Viktigt med Basel II är att det har blivit stor fokus på riskhantering på marknaden.

6.3 Reflektion

Kriser uppstår

Det går att räkna till åtminstone 30 olika bankkriser sedan år 1980 vilket visar att det är befogat att ifrågasätta om bankernas riskstyrningssystem verkligen fungerar. Gång på gång visar det sig att finansiella kriser inte går att förutse. Det är helt enkelt mycket svårt eller omöjligt att förutspå framtidens konsekvenser. Att finansiella kriser inte går att förutse styrker även den litteratur som behandlats tidigare. Danielsson menar att kriser inte skulle uppstå om riskmodellerna fungerar. Det faktum att kriser uppstår är ett bevis på att riskmodellerna inte fungerar.

Riskmodellernas brister

Danielssons kritik mot de riskmodeller som används idag delas av många forskare. Modellerna anses vara så bristfälliga att de nästan kan ses som slumpartade. Enligt Chua saknar de anknytning till verkligheten och enligt McGoun går teorin inte att omsätta i praktiken, vilket till stor del beror på att modellerna skapas för att teoretiker vill reducera komplexiteten när det gäller riskmätning. Konsekvensen av detta är att modellerna förenklas i så stor utsträckning att de antaganden som görs inte fungerar i praktiken. De motsvarar helt enkelt inte verkligheten. Som McGoun själv beskriver det vid ett av våra e-mail korrespondenser:

" It's all about image. In finance, quantification is sex. Does it really matter that Britney Spears can't sing?"

Detta citat från McGoun bekräftas i den studie som vi genomfört där de svenska storbankerna tydligt visar sin oförmåga att förklara vad deras riskmodeller grundar sig på. Det är anmärkningsvärt att en av bankerna svarade att deras riskmodeller endast bygger på verkligheten och att grundläggande antaganden inte är något som diskuteras. Detta resonemang styrks av Finansinspektionens uttalande:

"De grundläggande antagandena i modellerna är ju inte en fråga jag funderar på, men jag tror inte rent spontant, så känns det inte som att det påverkar i och med att du tittar på historiskdata. Det är först när du inte har den sortens data som du måste göra antagande om hur marknaden fungerar"

Man kan därmed fråga sig vad bankerna faktiskt mäter, eftersom de inte verkar mäta den faktiska risken? Enligt forskare och även respondenter, i denna uppsats, handlar riskmätning i stor utsträckning om skapa en norm som kan användas i komparativ mening, för att på så sätt tillfredsställa marknaden. Detta behöver inte helt och hållet vara förkastligt eftersom man säkert kan se tendenser. Att utifrån dessa tendenser säga att man kan mäta risk är ett långt steg.

Kriser skapar förändring

Värt att poängtera är att redovisning till marknadsvärdering avskaffades och ersattes av redovisning till historisk kostnad efter den ekonomiska krisen år 1938. Enligt Haddad var bankerna tvungna att minska sina lån för att kunna bibehålla enligt lag lägsta tillåtna kapitalnivå. Intressant i sammanhanget är att vi nu åter är på väg att börja tillämpa redovisning till marknadsvärdering (IFRS) efter externa krav. Enligt Haddad intensifierade krisen hos Savings and Loan Associations (S&L) denna trend till följd av att de inte förutsatt krisen genom sin rapportering. Av debatten kan man konstatera att Basel II kritiserats för att de inte tagit hänsyn till introduktionen av IFRS. Till exempel kommer finansiella instrument att värderas till verkligt värde vilket kommer påverka värderingen av tillgångar och kapitalet i bankerna. Basel II har inte tagit hänsyn till att värderingen till verkligt värde kommer att öka volatiliteten i kapitalet. Detta kommer påverka kapitaltäckningen och kan få negativa effekter.

De svängningar i redovisningen som belyses ovan styrks av Jönsson som anser att två kriterier måste vara uppfyllda om en förändring skall ske. Det första är en skandal eller kris som hos S&L. För det andra, måste det finnas en organisation som är tillräckligt pålitlig och väletablerad för att driva på denna förändring. Baselkommittén är ett resultat av en kris och borde inneha den kraft som krävs för att kunna genomföra stora skiften i bankredovisningen.

Basel II, är det nya kapitaltäckningsregelverket för internationellt aktiva banker som skall implementeras och träda ikraft 31 december år 2006. Basel II har i det stora hela mottagits positivt av finansmarknaden. Förhoppningar finns att det skall skapa likartade konkurrensförhållanden och leda till en harmonisering av den internationella finansmarknaden. Dock finns det en hel del problem med att införa ett globalt regelverk.

Problem med att införa ett globalt regelverk som Basel II

Förutom att det finns risk att Basel II medför pro-cykliska effekter visar de erfarenheterna av de nya harmoniseringsreglerna i Europa, enligt Jönsson, att samma text tolkas olika i olika kulturer. Detta är en ståndpunkt som delas av de svenska storbankerna och FI. samtliga har uttalat sig skeptiska till att Basel II skulle leda till en fullständig harmonisering och likartade konkurrensförhållanden.

Finansinspektionen och bankerna anser att Basel II är mycket viktigt och inte bara ur harmoniserings- och konkurrenshänseende. Det är än viktigare enligt FI och de svenska storbankerna att fokus sätts på riskstyrningssystem, en ökad riskmedvetenhet samt att nya förbättrade system implementeras i banker. Japan är ett exempel där Sawabe menar att kapitaltäckningsreglerna fick motsatt effekt. Japans marknadsvärdering kombinerat med en stadigt växande marknad fick följden att bankernas riskmedvetenhet kraftigt begränsades, vilket utlöste en finanskris. Likartade förutsättningar kan vi idag skåda i Baltikum som präglas av en ekonomi i oavbruten stark tillväxt.

Händelserna i Japan är även ett exempel på hur de japanska reglerarna försökte tillmötesgå den internationella harmoniseringen av kapitaltäckning genom kreativa redovisningsmetoder. Det finns en risk att denna kreativitet även kan aktualiseras i Basel II på grund av kulturella och nationella skiljaktigheter. Farhågor har riktats från en av de svenska bankerna att amerikanska tillsynsmyndigheten tvingas minska kraven på de amerikanska bankerna för att de ska kunna använda de avancerade modeller. Detta skulle kunna leda till att strävan efter harmonisering blir så stark att den leder till kreativa tillmötesgående på en nationell nivå. Resonemanget om att det finns tendenser till ett kreativt tillmötesgående av banker för att anpassa sig till Basel II styrks av KPMG. De hävdar att bankreglerare i olika länder tar beslut som gynnar deras egna länder och banksystem.

Enligt Willmott tydliggörs politiska skillnader i redovisningsreglering av olika kulturella och historiska händelser som omger redovisningsregleringen. Exempelvis skiljer det sig mycket mellan Sverige och USA när det gäller den socialpolitiska acceptansen att information skall publiceras. Detta visar på vilka stora skillnader det finns mellan olika länder, vilket kan få effekter på harmoniseringen.

Det är inte bara på internationell nivå som tillsynsmyndigheten ifrågasätts. Enligt den studie som vi har genomfört med de svenska storbankerna och FI finns det risk att relationen dem emellan kan bli ansträngd. Den största orsaken är att de svenska bankerna och FI ser olika på Basel II.

Till största delen är det bankerna som riktar oro mot hur FI's roll kommer att utvecklas efter år 2006. Inte ens FI verkar veta exakt hur deras roll kommer att vara. Bankerna riktar främst oro mot Basel II där FI kommer att få ett starkt verktyg. En av bankerna uttalar följande.

"Jag hoppas att de inte tar på sig någon roll att styra banken, det gör faktiskt vår ledning då kan vi lika gärna abdikera som ledning. Det är ledningen som tar besluten och där tror jag att det är en fin gräns att dra. Att de inte träder över den gränsen, det vore inte lyckligt, då skulle de helt plötsligt stå ansvariga för driften av banken."

Att FI inte delar denna oro är inte överraskande men att bankerna följer upp uttalandet med att mer eller mindre ifrågasätta FI's kompetens sätter detta i ett helt annat perspektiv. Att inte FI skulle inneha den kompetens som krävs för att sköta tillsynen riskerar att stjälpa hela regelverkets intention. Men till tillsynsmyndighetens försvar kan framhållas att enligt FI har man redan idag till stor del den kompetens som krävs. Dock finns det ett problem med hög personalomsättning då det inte finns många inom Sverige som innehar tillräcklig kompetens.

Trots brister införs Basel II

Vi har ändast belyst en begränsad del av pågående debatt som vi visar att det finns många problem och frågetecken med Basel II.

Vi förutsätter att Baselkommittén är medvetna om problematiken, men att de ändå väljer att implementera Basel II. En naturlig följdfråga vi ställer blir: Varför införa ett regelverk med så uppenbara brister?

Vi väljer att belysa tre tänkbara förklaringar till att Basel II ändå införs.

En första förklaring kan vara att Basel II sätter fokus på riskmätning med förhoppning att det kommer leda till en kompetenshöjning kring riskmätning. Detta i sin tur leder till en accelererande utveckling av riskmodeller vilket på sikt kan leda till en mer kvalitativ riskmätning. Detta styrks även av den studie som vi genomfört där de svenska bankerna framhåller att det primära med Basel II inte är det faktiska regelverket utan det faktum att fokus ökar på riskmätning.

En andra förklaring kan vara att de normer och modeller som används inom riskstyrningssystemen idag, har blivit så inarbetade att inga alternativa lösningar lämnas utrymme. Det kan ha skapats en praxis som Basel kommittén är oförmögen att förändra. Detta påstående styrks med att Basel II inte har skapat nya förbättrade riskmodeller, utan regelverket har utvecklats för att möta de riskstyrningssystem som används av finansiella institut idag.

En tredje förklaring kan vara att det inte idag går att utveckla så pass komplexa riskmodeller att risk kan mätas på ett mer exakt sätt. Med andra ord finns det inga alternativa lösningar. Danielsson och AAA styrker detta med att det idag inte finns tillräckligt komplexa riskmodeller. Det finns helt enkelt inte tillräcklig kunskap om systematiska kriser.

Med hela vår reflektion som bakgrund kan vi se att Basel II möjligen kommer att mildra kriser men inte förhindra dem. Det enda vi med säkerhet vet, är att avsaknad av kriser inte är ett bevis på att ett regelverk fungerar, utan det är endast en kris som kan bevisa att regelverket inte fungerar. Möjligen kan Baltikum vara det närmast elddopet för Basel II.

6.4 Kritik mot genomförd studie

Vi vill börja med att poängtera att vårt ämnesval är ett otroligt komplext område. Det finns idag få personer som innehar fullständig förståelse för ämnet.

Basel II innehåller en mängd regler vilka är tekniskt komplexa. Vi har valt att inte fördjupa oss i dessa utan genomföra en studie av fenomenologisk karaktär. Dock har vi till viss del varit tvungna att ta med en del begrepp och teknikaliteter då detta har varit motiverat för att identifiera föreställningsramar

För att vidga relevansen i föreställningsramarna anser vi nu i efterhand att vi även skulle genomfört intervjuer med Riksbanken samt utvalda små och medelstora banker. Dock skulle detta inte kunna genomföras inom den tidsperiod som vi har haft till vårt förfogande. Detta gör att vi nu i efterhand ser att även med de avgränsningar vi gjort har studien kommit att bli något för omfattande. Dock skulle en heltäckande studie inte kunna genomföras med en magisteruppsats.

En annat möjligt upplägg skulle vara att endast fokusera på en av pelarna, detta skulle dock inte skapa en helhetsbild av föreställningsramarna för Basel II. Men kanske en mer komplett bild av det specifika området. En idé för framtida studier inom detta område är att fokusera på en del av Basel II. Vi hoppas att denna studie givit idéer till fortsatta forskningsämnen och härfter följer några förslag till vidare forskning.

6.5 Vidare forskning

- Hur fungerar riskmodeller under tider av kris.
Bland andra anser Danielsson att de riskmodeller som används idag inte fungerar under perioder av kris. De är endast utvecklade för att mäta risk under stabila tider. Detta kan även utläsas av de intervjuer som presenteras i studien att det inte idag går att avgöra hur riskmodellerna kommer att bete sig under perioder av kris. Därför vore det intressant att undersöka hur riskmodeller fungerar under tider av kris
- Sociala rollen för riskmodellerna.
I våra e-mail korrespondanser med McGoun fann vi den sociala rollen för riskmodellerna som ett intressant område att lyfta fram. Det McGoun menar är att bankerna följer reglerna även om de inte är övertygade om dess effektivitet. Men bankerna är ändå tvingade att använda dessa i konkurrenshänseende. Detta leder till att det finns en risk att bankerna använder modeller som de inte annars skulle ha tillämpat. Frågan om regleran enbart fyller en social roll för att tillfredställa intressenterna.
- Små och medelstora bankers föreställningsramar
Denna studie har endast tagit upp internationella och stora svenska bankers föreställningsramar. I dessa har det framkommit att Basel II bland annat kan ge konkurrenshämmande effekter för små och medelstora banker. Denna aspekt vore intressant att undersöka närmare
- Hur kommer Basel II fungera i utvecklingsländer?
I den internationella debatten samt i de intervjuer av de svenska storbankerna har det framkommit att Basel II förmodligen fungerar bäst i G-10-ländernas mogna marknader. Det är inte alls lika säkert att de kommer att motsvara utvecklingsländernas behov. Med detta resonemang som utgångspunkt vore det intressant att genomföra en studie som lyfter fram dessa problem.
- Kulturella skillnader mellan nationer.
Att det existerar kulturella skillnader mellan nationer är välkänt. Därmed anser vi att det är märkligt att det inom Basel II inte har gjorts någon undersökning om detta. Det skulle vara intressant att belysa kulturella skiljaktigheters inverkan på Basel II.
- Går det att ta fram korrekta antaganden för riskmätning?
Det vill säga går det att föra ihop teorin med praktiken. Både i litteraturgenomgången och i den internationella debatten samt i intervjuerna lyfts problemet fram med att kvantifiera risk. Det vill säga går det att omsätta teorin i praktiken.

- Kan en organisation som Baselkommittén förändra praxis?
Det vill säga kan de ändra en hel branschs perspektiv på riskmätning? Att Baselkommittén är en stark och mäktig organisation är ett faktum. Men är den tillräckligt inflytelserik att den har möjlighet att ändra praxis i en hel bransch?
- Hur ställer sig bankernas intressenter till Basel II.
Det är tillsynsmyndigheternas och bankernas åsikter angående Basel II som dominerar debatten. Det vore intressant att se hur bankernas intressenter ser på de nya kapitaltäckningsreglerna.
- Får små och medelstora företag sämre villkor i och med Basel II?
I den internationella debatten lyfts det fram en oro över att små och medelstora företag kan komma att få sämre villkor i och med Basel II. Detta motsägs dock av de svenska storbankerna. Hur ligger det egentligen till?
- Kommer banksektorns konkurrensförhållanden att förändras?
Det har spekulerats i om Basel II kommer att påverka balansen på den finansiella marknaden. Det vore intressant att undersöka hur konkurrensförhållandena kommer att påverkas av Basel II.
- Vilka effekter får införandet av operativ risk?
Med införandet av den operativa risken i pelare I kommer det att ställas högre krav på de ansvariga inom banken. Frågan är om vilka konsekvenser införandet av den operativa risken kan få på ledningens roll och styrningen av banken.

Källförteckning

Publicerade källor

Aasrud, Knut Morten (2003) *Banker, byt ut IT-strategi!* Computer Sweden. 8 dec. 2003.

Alvesson, Mats, Sköldböck, Kaj (1994) *Tolkning och reflektion: vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*. Lund: Studentlitteratur.

American Accounting Association (1977) *Statement on Accounting Theory and Theory Acceptance*. United States of America.

Andersen, Ib (1998). *Den uppenbara verkligheten*. Lund: Studentlitteratur.

Artsberg, Kristina (2003). *Redovisningsteori –policy och –praxis*. Malmö: Liber Ekonomi.

Barlev, Benzion, Haddad R. Joshua (2003) *Fair Value Accounting and the Management of the firm*. Critical Perspectives on Accounting, vol 14, Issue 4, s. 383-415

Bjäring, Rafaela (2003). *"Det blir inte gratis för bankerna"*. Dagens Industri. 8 okt. 2003.

Bjäring, Rafaela (2003). *Börskrönikan: Kreditrevolution väntar*. Dagens Industri. 22 sep. 2003.

Bergström, Clas; Englund, Peter; Thorell Per (2002). *Securum & vägen ut ur bankkrisen*. (1:a upplagan). Stockholm: SNS Förlag

Chua, Wai Fong (1986). *Theoretical constructions of and by the real*. Accounting, Organizations and Society, vol. 11, no. 6, s. 583-598.

Dahmström, Karin (1996). *Från datainsamling till rapport*. (2:a upplagan) Lund: Studentlitteratur

Danielsson, Jón (2002) *The emperor has no clothes: Limits to risk modelling* Journal of Banking and Finance, vol 26, s. 1273-1296.

Danielsson, Jón, Jorgensen, Björn N, de Vries, Casper G. (2002). *Incentives for effective risk management*. Journal of Banking and Finance, vol 26, s.1407-1425.

Eriksson, Lars Torsten & Wiedersheim-Paul, Finn (2001). *Att utreda, forska och rapportera*. (7:e upplagan). Malmö: Liber Ekonomi.

Frankfurter, George M, McGoun Elton G (2002). *Resistance is futile: the assimilation of behavioral finance*. Journal Of Economic Behavior & Organisation, vol. 48, s. 375-389

Jönsson, Sten (1991). *Role making for accounting while the state is watching* Accounting, Organizations and Society, vol. 16, No.5/6, s. 521-546.

- Jochnick av, Kerstin, (20040217) *Finansinspektionens framtida finansiella syn*, Småland-Blekinge Sparbanksförenings årsmöte.
- Jochnick av, Kerstin, (20030903) *Finansinspektionens tillsyn i ett Basel II-perspektiv*, Risk Management Forum.
- Knights, D & Vurdabakis, T (1993). *Calculations of risk: Towards an understanding of insurance as a moral and political technology*. Accounting Organisation and Society, vol. 18, s. 729-764
- Lekvall, Per & Wahlbin, Clas (1993). *Information för marknadsbeslut*. (3:e upplagan). Göteborg: IHM Förlag AB.
- Lundahl, Ulf & Skärvad, Per-Hugo (1999). *Utredningsmetodik för samhällsvetare och ekonomer*. (3:e upplagan). Lund: Studentlitteratur.
- McGoun, Elton G (1992). *The CAPM: A Nobel Failure*. Critical Perspectives on Accounting, vol. 3 s. 155-177
- McGoun, Elton G (1995). *The History of Risk "Measurement"*. Critical Perspectives on Accounting vol 6 s. 511-532
- Petersen, Leif (2004). *Börsföretag sent ute med Basel II*. Svenska Dagbladet. 19 feb. 2004.
- Puxty A. G, Willmott C. Hugh, Cooper J. David, Lowe, Tony (1987) *Modes of regulation in advanced capitalism: Locating accountancy in four countries* Accounting, Organizations and Society, vol 12, Issue 3, s. 273-291
- Reuters (2003). *Basel II may fuel cyclical swings – Swedish centralbank*. Reuters. 25 nov. 2003.
- Saunders, M. Lewis, P. Thornhill, A. (2003). *Research Methods for Business Students*. Prentice Hall: Harlow.
- Sawabe, Norio (2002). *The role of accounting in bank regulation on the eve of Japan's financial crisis: A failure of the new capital adequacy regulation*. Critical perspectives on accounting. Vol 13, s. 397-430
- Seymour, T. Daniel (1992). *Marknadsundersökningar med kvalitativa metoder*. Göteborg: IHM Förlag AB.
- Smith, Dag (2000). *Redovisningens språk*. (2:a upplagan) Lund: Studentlitteratur
- Wallström, Martin (2004) *Miljarder investeras i Basel II*. Computer Sweden. 27 feb. 2004.
- Watts, L. Ross & Zimmerman, L. Jerold (1986) *Positive Accounting Theory*. (2:a upplagan) Prentice Hall: New Jersey.

Willmott, Hugh, Puxty A.G, Robson K, Cooper D.J, Lowe E.A. (1992). *The Regulation of Accountancy and Accountants: A Comparative Analysis of Accounting for Research and Development in Four Advanced Capitalist Countries*. Accounting, Auditing and Accountability Journal. Vol 5, s. 32-56

Elektroniska källor

Basel Committee of Banking Supervision (2003) *Overview of the New Basel Capital Accord* [www]. Available: URL <http://www.bis.org/bcbs/cp3ov.pdf>

Jochnick af, Kerstin (2004) *Finansinspektionens tillsyn i ett Basel II-perspektiv* [www]. Available: URL http://www.FI.se/finansinsp/branschinfo/anforande_17_2.pdf

Urvalet

Americas Community Bankers (2003) *Re: The New Basel Capital Accord* [www]. Available: URL <http://www.bis.org/bcbs/cp3/amecomban.pdf>

Asian Bankers Association (2003) *Re: ABA Position Paper on the New Basel Capital accord* [www]. Available: URL <http://www.bis.org/bcbs/cp3/asibanass.pdf>

Association of Supervisors of Banks of the Americas (2003) *The Proposed New Capital Accord – Key Outstanding Issues in the Western Hemisphere* [www]. Available: URL <http://www.bis.org/bcbs/cp3/aosobota.pdf>

Bankers association of the Republic of China (2003) *Comments on the Third Consultative of the New Basel Capital Accord* [www]. Available: URL <http://www.bis.org/bcbs/cp3/baasofthreofch.pdf>

Central bank of the United Arab Emirates (2003) *Re: New Basel Capital Accord – Third Consultative Paper* [www]. Available: URL <http://www.bis.org/bcbs/cp3/cebaofthunarem.pdf>

Danish Bankers Association (2003) *Basel II - Consultative Paper 3* [www]. Available: URL <http://www.bis.org/bcbs/cp3/danbanass.pdf>

European Central Bank (2003) *The New Basel Capital Accord Reply of the European Central Bank to the Third Consultative Paper (CP3)* [www]. Available: URL <http://www.bis.org/bcbs/cp3/ecb.pdf>

European Association of Co-operative Banks (2003) *Comments on the Third Consultative Document “The New Basel Accord”* [www]. Available: URL <http://www.bis.org/bcbs/cp3/euasofcoopba.pdf>

European Institute for International Economics (2003) *Risk Pricing Investment and Prudential Supervision: A Critical Evaluation of Basel II Rules* [www]. Available: URL <http://www.bis.org/bcbs/cp3/euinfoinec.pdf>

European Savings Banks Group - World Savings Banks Institute (2003) *Statements on Third Consultative Paper of the Basel Committee on the Revision of the Basel Accord* [www]. Available: URL <http://www.bis.org/bcbs/cp3/esbgwsbi.pdf>

Goldman Sachs (2003) *Dear Committee Members* [www]. Available: URL <http://www.bis.org/bcbs/cp3/goldsach.pdf>

Hong Kong Association of Banks (2003) *Third Consultative Document on New Basel Capital Accord* [www]. Available: URL <http://www.bis.org/bcbs/cp3/hokoasofba.pdf>

Institute of International Bankers (2003) *Re: Third Consultative Paper Regarding The New Basel Capital Accord* [www]. Available: URL <http://www.bis.org/bcbs/cp3/inofinba.pdf>

International Monetary Fund (2003) *Comments on the Basel committee's Third Consultative Paper* [www]. Available: URL <http://www.bis.org/bcbs/cp3/intmonfun.pdf>

International Valuation Standarder Committee (2003) *Response to the third consultative paper (CP3) on the New Basel Capital Accord (Basel II)*. [www]. Available: URL <http://www.bis.org/bcbs/cp3/invastco.pdf>

JP Morgan Chase (2003) *Re: Comments on the Proposed New Basel Capital Accord* [www]. Available: URL <http://www.bis.org/bcbs/cp3/jpmorcha.pdf>

KPMG (2003) *The New Basel Capital Accord – Response to Consultative Documents* [www]. Available: URL <http://www.bis.org/bcbs/cp3/kpmg.pdf>

MBNA America Bank (2003) *Re: Consultative Paper 3* [www]. Available: URL <http://www.bis.org/bcbs/cp3/mbnameban.pdf>

Merril Lynch & Co. (2003) *Third Consultative Document on The New Basel Capital Accord - Response to the Basel Committee on Banking Supervision*. [www]. Available: URL <http://www.bis.org/bcbs/cp3/merrlync.pdf>

Moody's (2003) *Re: Third Consultative Package of the New Basel Capital Accord* [www]. Available: URL <http://www.bis.org/bcbs/cp3/moods.pdf>

Mortgage Bankers Association of America (2003) *SUBJECT: Comments on the Real Estate Provisions of the New Basel Capital Accord* [www]. Available: URL <http://www.bis.org/bcbs/cp3/mobaasofam.pdf>

Mortgage Insurance Companies of America (2003) *Basel Committee on Banking Supervision* [www]. Available: URL <http://www.bis.org/bcbs/cp3/moincoofam.pdf>

National Bank of Slovakia (2003) *National Bank of Slovakia - remarks to CP 3* [www]. Available: URL <http://www.bis.org/bcbs/cp3/nabaofsl.pdf>

New York State Banking Department (2003) *Basel Committee on Banking Supervision* [www]. Available: URL <http://www.bis.org/bcbs/cp3/neyostbade.pdf>

Norwegian Savings Banks Association (2003) *Submission on the proposal for a new capital adequacy framework* [www]. Available: URL <http://www.bis.org/bcbs/cp3/nosabaas.pdf>

Regional Banks Association of Japan (2003) *Comments on the Consultative Document of the New Basel Capital Accord of the Basel Committee on Banking Supervision* [www]. Available: URL <http://www.bis.org/bcbs/cp3/rebaasofja.pdf>

Reserve Bank of India (2003) *Comments of the Reserve Bank of India on the Third Consultative Document of the New Basel Capital Accord* [www]. Available: URL <http://www.bis.org/bcbs/cp3/rebaofin.pdf>

Royal Bank of Scotland Group (2003) *The Third Consultation Process "CP3"* [www]. Available: URL <http://www.bis.org/bcbs/cp3/robaofscgr.pdf>

Saudi Arabian Monetary Agency (2003) *Comments on Basel II Capital Accord* [www]. Available: URL <http://www.bis.org/bcbs/cp3/sama.pdf>

Securities Industry Association (2003) *Re: Basel Accord / Third Consultative Paper* [www]. Available: URL <http://www.bis.org/bcbs/cp3/secindass.pdf>

Spanish Banking Association (2003) *Comments on the Consultative Document "The New Basel Capital Accord" (CP3)* [www]. Available: URL <http://www.bis.org/bcbs/cp3/spabanass.pdf>

Svenska Bankföreningen (2003) *The New Basel Capital Accord - Consultative Document* [www]. Available: URL <http://www.bis.org/bcbs/cp3/swebanass.pdf>

Swiss Bankers Association (2003) *SBA position on "Basel II"/CP 3* [www]. Available: URL <http://www.bis.org/bcbs/cp3/swibanass.pdf>

Tanzanian Banking Industry (2003) *The New Basel Capital Accord – Consultative Document (CP3) Comments from Tanzania* [www]. Available: URL <http://www.bis.org/bcbs/cp3/tanbanind.pdf>

World Bank (2003) *Basel Committee on Banking Supervision* [www]. Available: URL <http://www.bis.org/bcbs/cp3/worldbank.pdf>

Bilaga 1. Remissvar

Americás Community Bankers	Moody's
Asian Bankers Association	Mortgage Bankers Association of America
Association of Supervisors of Banks of the Americas	Mortgage Insurance Companies of America
Bankers Association of the Republic of China	National Bank of Slovakia
Central Bank of the United Arab Emirates	New York State Banking Department
Danish Bankers Association	Norwegian Savings Banks Association
European Association of Co-operative Banks	Regional Banks Association of Japan
European Central Bank	Reserve Bank of India
European Institute for International Economics	Royal Bank of Scotland Group
European Savings Banks Group - World Savings Banks Institute	Saudi Arabian Monetary Agency
Goldman Sachs	Securities Industry Association
Hong Kong Association of Banks	Spanish Banking Association
Institute of International Bankers	Swiss Bankers Association
International Monetary Fund	Swedish Bankers Association
International Valuation Standarder Committee	Tanzanian Banking Industry
JP Morgan Chase	World Bank
KPMG	
MBNA America Bank	
Merrill Lynch	

Bilaga 2. Frågor till bankerna och Finansinspektionen

Frågor till SEB, FSB, SHB och Nordea

1. Anser ni att harmoniseringen inom kapitaltäckningsreglerna är bra?
2. Ser ni att de nya kapitaltäckningsreglerna är en lösning för att mildra eller till och med förhindra framtida kriser? Hur ser ni på det?
3. Hur ser Ni på tidsplanen när det gäller implementeringen?
4. Hur ser kostnadsbilden ut för att implementera de nya reglerna?
5. Kommer er kapitaltäckning att förändras i och med införandet av de nya reglerna.
6. Vilken modell kommer ni att använda er av i de olika riskdimensionerna? Kreditrisk, marknadsrisk samt operativrisk.
7. Vad anser ni om införandet av den operativa risken? Vilka effekter får införandet för er bank?
8. Det är inte enbart kapitalet som påverkar finansiella systems stabilitet. Stabila vinster ger en stark buffert mot oväntade förluster. Detta beaktar inte Basel II. Hur ser Ni på detta?
9. Med de nya reglerna kommer öppenheten av bankernas riskstyrningssystem att öka, banker tvingas i högre grad än nu redovisa sin interna hantering av risk. Hur ser ni på det?
10. Kommer ni använda er av samma riskmodeller?
11. Hur ser Ni på FI:s roll efter införandet av de nya reglerna?
12. De risk modeller som ni använder idag hur står de i förhållande till de som finns i Basel II?
13. Inom området riskmätning har utvecklingen gått framåt, hur har era modeller utvecklats det senaste decenniet och hur ser ni att de utvecklas det kommande? Hur ser tendenserna ut?
14. Kommer er lönsamhet förändras i och med de nya reglerna, vad gäller exponeringen mot olika typer av företag och branscher?

Frågor till Finansinspektionen

1. Anser ni att harmoniseringen inom kapitaltäckningsreglerna är bra?
2. Ser ni att de nya kapitaltäckningsreglerna är en lösning för att mildra eller till och med förhindra framtida kriser?
3. Hur ser Ni på tidsplanen när det gäller implementeringen?
4. Hur ser kostnadsbilden ut för att implementera de nya reglerna?
5. Hur kommer bankernas kapitaltäckning att förändras i och med införandet av de nya reglerna?
6. Vilken modell kommer bankerna att använda sig av i de olika riskdimensionerna? Kreditrisk, marknadsrisk samt operativrisk.
7. Vad anser ni om införandet av den operativa risken? Vilka effekter får införandet för bankerna?
8. Det är inte enbart kapitalet som påverkar finansiella systems stabilitet. Stabila vinster ger en stark buffert mot oväntade förluster. Detta beaktar inte Basel II. Hur ser Ni på detta?
9. Med de nya reglerna kommer öppenheten av bankernas riskstyrningssystem att öka, banker tvingas i högre grad än nu redovisa sin interna hantering av risk. Hur ser ni på det?
10. Hur förändras Er roll som övervakare med de nya reglerna?
11. Hur står de riskmodeller som ni använder idag i förhållande till de som finns i dagens Basel II?
12. Inom området riskmätning har utvecklingen gått framåt, hur har era modeller utvecklats det senaste decenniet och hur ser ni att de utvecklas det kommande? Hur ser tendensen ut?
13. Kommer bankernas lönsamhet att förändras i och med de nya reglerna, vad gäller exponeringen mot olika typer av företag och branscher?

Bilaga 3. Följdfrågor till bankerna och Finansinspektionen

Följdfrågor till Finansinspektionen

Till följd av den kommande övergången till IFRS kommer redovisningen fokusera på värdering till verkligt värde. En konsekvens blir att finansiella instrument kommer värderas till verkligt värde.

Hur anser Ni att denna förändring kommer påverka kapitaltäckningen?

Anser Ni att Basel II tar hänsyn till denna förändring?

Verkligt värde kommer öka volatiliteten i kapitalet. Vilka och hur stora effekter kommer detta få på kapitaltäckningen?

Forskare inom riskmodellering hävdar att redovisningsprofessionen har bristfällande kunskaper om systematiska risker för att kunna utveckla tillräckligt korrekta riskmodeller. Ändå används modeller för att förutse systematiska risker.

Kan ni se någon brist i kunskapen av systematiska risker?

Om ni kan se någon brist, hur elimineras den bristen vid riskmodellering?

Om ni inte kan se någon brist, hur kan man vara säker på det?

I debatten kring Basel II kan man utläsa oro om att utvecklingen kan gå så långt att Finansinspektionen får ännu större befogenheter och även kräver att kontrollera bankernas interna riskstyrningssystem?

Är detta en trolig utveckling? Varför?

Finansinspektionen kommer att få större insyn och möjlighet att påverka banker i olika avseenden.

Kan Finansinspektionens komma att påverka bankens lednings riskstrategi?

Finansinspektionen kommer att kunna utvärdera samtliga bankers riskstyrningssystem i Sverige. Därmed har ni möjlighet att jämföra bankerna med varandra.

Är det en trolig utveckling att bankernas riskstyrningssystem kommer i framtiden att mer likna varandra? Varför?

Oavsett ovanstående resonemang, vilka risker kan ni se med att bankernas riskstyrningssystem liknar varandra?

Följdfrågor till SEB, FSB; SHB och Nordea

Till följd av den kommande övergången till IFRS kommer redovisningen fokusera på värdering till verkligt värde. En konsekvens blir att finansiella instrument kommer värderas till verkligt värde.

Hur anser Ni att denna förändring kommer påverka kapitaltäckningen?

Anser Ni att Basel II tar hänsyn till denna förändring?

Verkligt värde kommer öka volatiliteten i kapitalet. Vilka och hur stora effekter kommer detta få på kapitaltäckningen?

Forskare inom riskmodellering hävdar att redovisnings professionen har bristfällande kunskaper om systematiska risker för att kunna utveckla tillräckligt korrekta riskmodeller. Ändå används modeller för att förutse systematiska risker.

Kan ni se någon brist i kunskapen av systematiska risker?

Om ni kan se någon brist, hur eliminerar ni den bristen vid riskmodellering?

Om ni inte kan se någon brist, hur kan man vara säker på det?

I debatten kring Basel II kan man utläsa oro om att utvecklingen kan gå så långt att Finansinspektionen får ännu större befogenheter och även kräver att kontrollera bankernas interna riskstyrningssystem?

Om denna risken finns/inte finns, hur ställer ni er till den?

Finansinspektionen kommer att få större insyn och möjlighet att påverka banker i olika avseenden.

Ser ni en risk med att Finansinspektionens med sin ökade makt kommer att påverka bankens lednings riskstrategi?

Om ni ser en risk/inte ser en risk, hur påverkar det banken?

Finansinspektionen kommer att kunna utvärdera samtliga bankers riskstyrningssystem i Sverige. Därmed har de möjlighet att jämföra bankerna med varandra.

Är det en trolig utveckling och kan ni se en risk i att Finansinspektionen önskar styra utvecklingen av bankernas riskstyrningssystemet mot att mer likna varandra?

Oavsett ovanstående resonemang, vilka risker kan ni se med att bankernas riskstyrningssystem liknar varandra?

Bilaga 4. Intervjurespondenter

Pia Evertsson, Nordea

Joar Langeland Skandinaviska Enskilda Banken

Rolf Marquardt Svenska Handelsbanken

Ingvar Linse Förenings Sparbanken

Karin Lundberg Finansinspektionen